

KOMISJONI OTSUS (EL) 2017/2112,**6. märts 2017,****meetme/abikava/riigiabi SA.38454 – 2015/C (ex 2015/N) kohta, mida Ungari kavatses rakendada tuumaelektrijaama Paks II kahe uue tuumareaktori ehitamise toetuseks***(teatavaks tehtud numbri C(2017) 1486 all)***(Ainult ingliskeelne tekst on autentne)****(EMPs kohaldatav tekst)**

EUROOPA KOMISJON,

võttes arvesse Euroopa Liidu toimimise lepingut, eriti selle artikli 108 lõike 2 esimest lõiku,

võttes arvesse Euroopa Majanduspiirkonna lepingut, eriti selle artikli 62 lõike 1 punkti a,

olles kutsunud huvitatud isikuid üles esitama oma märkusi ⁽¹⁾ ja võttes nende märkusi arvesse

ning arvestades järgmist:

1. MENETLUS

- (1) Ajakirjanduses avaldatud artiklite ja Ungari riigiasutustega toimunud mitteametlike kohtumiste alusel algatas komisjon 13. märtsil 2014 eeluurimise tuumaelektrijaama Paks II ehitamisel väidetavalt kasutatud riigiabi kohta juhtumi SA.38454 (2014/CP) raames.
- (2) Pärast mitmeid teabevahetusi ja ametlikke kohtumisi esitasid Ungari riigiasutused 22. mail 2015 meetme õiguskindluse huvides teatise, märkides, et projekti ei ole kaasatud riigiabi ELi toimimise lepingu artikli 107 tähenduses.
- (3) Ungari teatas oma 22. mai 2015. aasta kirjas komisjonile meetmest toetada rahaliselt Paksis asuva kahe uue tuumareaktori ehitamist.
- (4) 23. novembri 2015. aasta kirjaga teatas komisjon Ungarile, et ta on otsustanud algatada meetme suhtes ELi toimimise lepingu artikli 108 lõikes 2 sätestatud menetluse („algatamisotsus“). Käesolev komisjoni otsus avaldati *Euroopa Liidu Teatajas* ⁽²⁾. Komisjon palus kõikidel huvitatud isikutel esitada oma märkused.
- (5) Ungari saatis oma märkused algatamisotsuse kohta 29. jaanuaril 2016.
- (6) Komisjonile laekusid huvitatud isikute märkused. Ta edastas need Ungarile, kellele anti võimalus reageerida. Ungari vastused laekusid 7. aprilli 2016. aasta kirjaga.
- (7) Ungari esitas lisateavet 2016. aasta 21. aprillil, 27. mail, 9. juunil, 16. juunil ja 28. juulil ning 2017. aasta 16. jaanuaril ja 20. veebruaril.
- (8) 12. septembril 2016 otsustasid Ungari riigiasutused loobuda keelenõudest ning leppisid kokku, et otsus võetakse vastu inglise keeles, mis on autentne keel.

2. MEETME ÜKSIKASJALIK KIRJELDUS**2.1. PROJEKTI KIRJELDUS**

- (9) Meede hõlmab Ungari kahe uue tuumareaktori (reaktorid 5 ja 6) ehitamist, mida rahastab täielikult Ungari Vabariik tuumareaktorite tulevase omaniku ja käitaja ettevõtja Paks II (MVM Paks II Nuclear Power Plant Development Private Company Limited by Shares) kasuks.

⁽¹⁾ ELT C 8, 12.1.2016, lk 2.

⁽²⁾ Vt joonealune märkus 1.

- (10) Venemaa Föderatsioon ja Ungari sõlmisid 14. jaanuaril 2014. aastal valitsustevahelise kokkuleppe tuumaprogrammi kohta⁽³⁾. Valitsustevahelise kokkuleppe alusel teevad mõlemad riigid koostööd praeguse Paksi tuumaelektrijaama hooldamisel ja edasisel arendamisel. See hõlmab lisaks olemasolevatele reaktoritele 1–4 kahe uue vähemalt 1 000 MW paigaldatud võimsusega⁽⁴⁾ VVER-tüüpi reaktori (vesijahutusega reaktori) 5 ja 6 projekteerimist, ehitamist, komisjoneerimist ja dekomisjoneerimist. Reaktorite 5 ja 6 käitamine on ette nähtud tootmisvõimsuse kao kompenseerimiseks siis, kui reaktorid 1–4 (koguvõimsusega 2 000 MW) kasutuselt kõrvaldatakse. Ungari teatas, et reaktorid 1–4 toimivad vastavalt kuni 2032., 2034., 2036. ja 2037. aastani ilma tööea kavandatud pikendamise väljavaateta.
- (11) Vastavalt valitsustevahelisele kokkuleppele⁽⁵⁾ tuleb nii Venemaal kui ka Ungaril määrata üks kogenud riigile kuuluv ja riigi kontrolli all olev organisatsioon, mis vastutab nii rahaliselt kui ka tehniliselt oma kohustuste täitmise eest töövõtjana/omanikuna seoses projektiga.
- (12) Venemaa on määranud kahe uue tuumareaktori (reaktorid 5 ja 6) ehitajaks *Nižni Novgorodi tehnoloogiaaktsiiseltsi Atomenergoproekt (JSC NIAEP)* ning Ungari on andnud kahe reaktori omandi- ja kasutusõiguse ettevõtjale *MVM Paks II Nuclear Power Plant Development Private Company Limited by Shares*⁽⁶⁾ („Paks II“).
- (13) Kuigi valitsustevahelises kokkuleppes on sätestatud kahe riigi vahelise tuumaenergiaalase koostöö üldised õigused ja kohustused, tuleb valitsustevahelise kokkuleppe üksikasjalikku rakendamist täpsustada eraldi lepingutes, mida nimetatakse rakenduslepinguteks,⁽⁷⁾ ning need on järgmised:
- a) Paksi kahe uue VVER 1200 (V491) tüüpi reaktori 5 ja 6 ehitustööde aluseks olevat inseneri-, hanke- ja ehitusleping, mida nimetatakse edaspidi EPC-lepinguks;
 - b) leping, milles sätestatakse tingimused uute reaktorite käitamise ja hooldamisega seotud koostöö kohta, ning mida nimetatakse käitamise ja hooldamise lepinguks;
 - c) kütusetarne ja kasutatud tuumkütuse käitlemise tingimuste kokkulepe.
- (14) JSC NIAEP ja Paks II sõlmisid 9. detsembril 2014 EPC-lepingu, milles sätestatakse, et kahe uue reaktori 5 ja 6 käitamisega tuleb alustada vastavalt 2025. ja 2026. aastal.
- (15) Eraldi kohustus Venemaa andma Ungarile riigilaenu tuumaelektrijaama Paks II arendamise rahastamiseks. Seda laenu reguleerib valitsustevaheline rahastamise kokkulepe⁽⁸⁾ ning sellega tagatakse 10 miljardi euro suurune vaba tagasimaksega arvelduslaen, mida on lubatud kasutada üksnes tuumaelektrijaama Paks II reaktorite 5 ja 6 projekteerimiseks, ehitamiseks ja komisjoneerimiseks. Ungari kasutab eespool nimetatud vaba tagasimaksega arvelduslaenu selleks, et otserahastada tuumaelektrijaamaga Paks II seotud investeeringuid, mis on vajalikud uute reaktorite 5 ja 6 projekteerimiseks, ehitamiseks ja komisjoneerimiseks, nagu on sätestatud valitsustevahelises rahastamise kokkuleppes. Lisaks valitsustevahelisele rahastamise kokkuleppele lisab Ungari Paks II investeeringu rahastamiseks oma eelarvest täiendavad 2,5 miljardit eurot.
- (16) Peale põhjenduses 15 kirjeldatud investeeringutoetuse ei kavatse Ungari anda Paks II-le pärast reaktorite 5 ja 6 ehitustööde lõpetamist ühtegi muud rahalist toetust. Uusi reaktoreid käitatakse sellistes turutingimustes, kus puudub fikseeritud tulumäär või garanteeritud hind. Ungari leiab, et Paks II poolt otseselt mis tahes laenu suurendamine ei ole käesolevas etapis vajalik.

⁽³⁾ Venemaa Föderatsiooni valitsuse ja Ungari valitsuse vahel 14. jaanuaril 2014 sõlmitud kokkuleppe tuumaenergia rahuotstarbelise kasutamise kohta, mille Ungari ratifitseeris Ungari parlamendi 2014. aasta II seaduse kohaselt (2014. évi II. törvény a Magyarországnak Kormánya és az Oroszországi Föderáció Kormánya közötti nukleáris energia békés célú felhasználása terén folytatandó együttműködésről szóló Egyezmény kihirdetéséről).

⁽⁴⁾ Ungari riigiasutuste hinnangul on reaktorite netovõimsus 1180 MW ühe reaktori kohta.

⁽⁵⁾ Valitsustevahelise kokkuleppe artikkel 3.

⁽⁶⁾ Valitsuse otsus 1429/2014. (VII. 31.) [A Kormány 1429/2014. (VII. 31.) Korm. Határozata a Magyarországnak Kormánya és az Oroszországi Föderáció Kormánya közötti nukleáris energia békés célú felhasználása terén folytatandó együttműködésről szóló Egyezmény kihirdetéséről szóló 2014. évi II. törvény szerinti Magyar Kijelölt Szervezet kijelölése érdekében szükséges intézkedésről].

⁽⁷⁾ Valitsustevahelise kokkuleppe artikkel 8.

⁽⁸⁾ Venemaa Föderatsiooni valitsuse ja Ungari valitsuse vaheline kokkulepe Ungarile antava riigilaenu pikendamise kohta Ungaris asuva tuumaelektrijaama ehitustööde rahastamiseks, mis on sõlmitud 28. märtsil 2014.

2.2. MEETME EESMÄRK

- (17) Algamisotsuse selgituste kohaselt on Paksi tuumaelektrijaam ainus Ungaris tegutsev tuumaelektrijaam. See kuulub 100 % riigile kuuluvale elektriettevõtjale ja elektritootjale Magyar Villamos Művek Zártkörűen Működő Részvénytársaság („MVM kontsern“)⁽⁹⁾. Selle nelja reaktori paigaldatud koguvõimsus on 2 000 MW ning iga reaktor on praegu varustatud Venemaa tehnoloogiaga (VVER-440/V213). Üksused kõrvaldatakse järk-järgult kasutuselt 2037. aastaks (vt põhjendus 10).
- (18) Tuumaallikatest elektrienergia tootmine mängib Ungari energialiikide seas strateegilist rolli, sest ligikaudu 50 % kogu riigis toodetud elektrienergiast pärineb olemasolevatest neljast reaktorist Paksi tuumaelektrijaamas⁽¹⁰⁾.
- (19) Tagamaks

— riiklike vahendite mõistliku osa säilitamine ja

— Ungari sõltuvuse vähendamine impordist, järgides samal ajal jätkuvalt riiklikku kliimapolitiikat,

palus valitsus MVM kontsernil uurida alternatiive tuumaelektrijaamades toodetava elektrienergia laiendamisele. MVM kontsern koostas teostatavusuuringu selle kohta, kuidas uut tuumaelektrijaama tööle rakendada ja rahastada ning kuidas uut tuumaelektrijaama lisada elektrisüsteemi ning kasutada ökonoomsel, ohutul ja keskkonnasõbralikul viisil. MVM kontserni poolt 2008. aastal esitatud teostatavusuuringu põhjal esitas valitsus projekti Ungari parlamendile, kes andis heakskiidu Paksi uue tuumaelektrijaama reaktorite rakendamise ettevalmistustöödega alustamiseks⁽¹¹⁾. Projektile lisati arvutused, mille kohaselt prognoositi aastaks 2025, et 6 000 MW kogu tootmisvõimsusest 8 000 – 9 000 MW kõrvaldatakse kasutuselt aegunud elektrijaamade sulgemise tulemusena. Need jaamad tuleb osaliselt asendada Paksi tuumaelektrijaama laiendamisega.

- (20) 2011. aastal rakendati kuni 2030. aastani kehtivat riiklikku energiateegiat⁽¹²⁾. Selles strateegias keskendutakse Ungari tuumaenergial, kivisöel ja rohelistel energiaallikatel põhinevale stsenaariumile. Ungari põhivõrguettevõtja MAVIR prognoosib, et 2026. aastaks tekib Ungaril vajadus vähemalt 5,3 GW uue tootmisvõimsuse järele ning 2031. aastaks peaks see olema veidi suurem kui 7 GW Ungari tulevase nõudluse ja olemasoleva tootmisvõimsuse kasutuselt kõrvaldamise tulemusena⁽¹³⁾. Samuti prognoosib MAVIR, et ajavahemikuks 2025–2030 on likvideeritud kõik praegused söeelektrijaamad ning et Ungari gaasielektrijaamade võimsus on vähendatud ligikaudu 1 GW-ni, nagu on näidatud tabelis 1, mille Ungari esitas 16. jaanuaril 2017. Ungari selgitas, et MAVIRi uuringus ei arvestata vajaliku 7 GW uue tootmisvõimsuse kavandamisel ei impordi ega uue paigaldatava tootmisvõimsusega.

Tabel 1

Riigisise paigaldatud tootmisvõimsuse eeldatav kasutuselt kõrvaldamine 2031. aastaks

	Existing	Phase-out
Nuclear	2 000	
Coal	1 292	1 222
Natural gas	3 084	960

(MW)

⁽⁹⁾ Lisateabe saamiseks MVM kontserni kohta vt algamisotsuse põhjendus 18.

⁽¹⁰⁾ Ungari elektrisüsteemi andmed (Mavir, 2014) – https://www.mavir.hu/documents/10262/160379/VER_2014.pdf/a0d9fe66-e8a0-4d17-abc2-3506612f83df, viimati vaadatud 26. oktoobril 2015.

⁽¹¹⁾ 25/2009. (IV.4.) OGY Határozat a paksi bővítés előkészítéséről

⁽¹²⁾ Riiklik energiateegia (riikliku arengu ministeerium, Ungari, 2011):

<http://2010-2014.kormany.hu/download/7/d7/70000/Hungarian%20Energy%20Strategy%202030.pdf>

⁽¹³⁾ A magyar villamosenergia-rendszer közép- és hosszú távú forrásoldali kapacitásfejlesztése (Ungari elektrisüsteemi tootmisvahendite keskmine ja pikaajaline areng):

https://www.mavir.hu/documents/10258/15461/Forr%C3%A1selemz%C3%A9s_2016.pdf/462e9f51-cd6b-45be-b673-6f6afea6-f84a (Mavir, 2016)

	(MW)	
	Existing	Phase-out
Oil	410	
Intermittent renewables/weather-dependent	455	100
Other renewables	259	123
Other non-renewables	844	836
Sum	8 344	3 241

Allikas: Ungari riigiasutused (Mavir).

- (21) Ungari ja Venemaa allkirjastasid valitsustevahelise kokkuleppe, eesmärgiga arendada Paksi asukohas uut võimsust. Ungari selgitas, et tuumaenergia on kütusekasutuse struktuuris vajalik, et asendada likvideeritud elektrijaamu, suurendada tootmisvõimsust ja täita Ungari eesmärki järgida Euroopa kliimaalaseid eesmärke (eelkõige seoses CO₂-heite eeldatava vähendamisega).

2.3. UUTE REAKTORITE KIRJELDUS – KASUTATAV TEHNOLOOGIA

- (22) Tuumaelektrijaama Paks II uued reaktorid 5 ja 6 varustatakse tehnoloogiaga VVER 1200 (V491) ning tegemist on kõrgematasemeliste III+ põlvkonna reaktoritega. Ungari selgitab, et seoses tuumaelektrijaamas Paks II kasutusele võetavate reaktorite tehniliste nõuetega on neil reaktoritel märkimisväärsed eelised võrreldes Paksi tuumaelektrijaama praeguste reaktoritega, nagu suurenenud tõhusus ja suurem säästlikkus lisaks tõhustatud turvaelementidele.
- (23) Lisaks VVER 1200 (V491) märkimisväärselt suuremale paigaldatud võimsusele esineb oluline erinevus ka kavandatud kasutuseas (60 aastat VVER 1200 reaktorite korral vs. 30 aastat Paksi tuumaelektrijaama olemasolevate reaktorite korral) ja suuremas paindlikkuses, mis võimaldab iga reaktori võimsust kohandada vastavalt võrgu nõudlusele teatavas vahemikus.
- (24) Samuti kajastab uute reaktoritega seoses vajaliku kütusekoguse vähenemine viimaste aastate tehnoloogilisi edusamme. Olemasoleva 12-kuulise kütusesükli asemel saavad uued üksused töötada 18-kuulise tsükliga. See tähendab, et uued reaktorid vajavad kütuse laadimiseks aastas vähem seiskamisi ning tuumaelektrijaam suudab igal aastal töötada keskmiselt kauem ja sealjuures mitte kaotada tootmisele kuluvat aega.
- (25) Tehnilised näitajad osutavad ka asjaolule, et uute kütusemoodulite võimsustihedus on märkimisväärselt kõrgem kui olemasolevatel kütusemoodulitel. See omakorda tähendab seda, et kütusematerjali massiühiku kohta on võimalik saavutada suurem võimsus, mis võib parandada jaama majanduslikku tulemust.

2.4. ABISAAJA

- (26) Algamisotsuse jaotises 2.3 esitatud selgituste kohaselt on abisaajaks praegu Ungari Vabariigile kuuluv ettevõtja Paks II. Aktsionäride õigusi teostab peaministri büroo. Paks II on Ungari Vabariigi rahastatavate reaktorite 5 ja 6 omanik ja käitaja.
- (27) Algamisotsuse põhjenduses 19 selgitatakse, kuidas algselt MVM kontserni omanduses olnud ettevõtja Paks II aktsiad anti üle Ungari Vabariigile⁽¹⁴⁾. Ungari 30. jaanuaril 2016 esitatud andmete kohaselt oli üleandmise ostuhind 10,156 miljardit Ungari forintit, mis on võrdne ligikaudu 33 miljoni euroga.

⁽¹⁴⁾ Riikliku arengu ministri määrus nr 45/2014. (XI.14.) [45/2014. (XI.14.) NFM rendelet az MVM Paks II. Atomerőmű Fejlesztő Zártkörűen Működő Részvénytársaság felett az államot megillető tulajdonosi jogok és kötelezettségek összességét gyakorló szervezet kijelöléséről].

2.5. PROJEKTI RAHASTAMISSTRUKTUUR NING EPC-LEPINGU KOHASED ÕIGUSED JA KOHUSTUSED

2.5.1. VALITSUSTEVAHELINE RAHASTAMISE KOKKULEPE

- (28) Valitsustevahelise kokkuleppe raames⁽¹⁵⁾ andis Venemaa Ungarile riigilaenu automaatlaenu võimaldava krediidiinstrumendi kujul summas 10 miljardit eurot, rahastamaks Paksi tuumaelektrijaama reaktorite 5 ja 6 arendamist. Laenu intressimäär jääb vahemikku 3,95–4,95 %⁽¹⁶⁾. Laenu on ette nähtud käesoleva kahe uue reaktori projekteerimiseks, ehitamiseks ja komisjoneerimiseks.
- (29) Vastavalt valitsustevahelisele kokkuleppele tasub Ungari laenu abil 80 % EPC-lepingu väärtusest tööde ja teenuste ning seadmete tarnimise eest, kuid ülejäänud 20 % EPC-lepingust tasub Ungari ise (vt põhjendus 15). Ungari peab laenu ära kasutama 2025. aastaks.
- (30) Ungari peab laenu tagasi maksma 21 aasta jooksul alates 15. märtsist või 15. septembrist pärast mõlema uue reaktori 5 ja 6 dekomisjoneerimiskuupäeva, kuid mitte hiljem kui 15. märtsil 2026⁽¹⁷⁾.
- (31) Valitsustevahelise rahastamiskokkuleppe raames võib teha makseid üksnes Ungari riikliku majanduse ministeeriumi taotlusel ning juhul, kui Venemaa rahandusministeerium on selle heaks kiitnud.

2.5.2. EPC-LEPING

- (32) EPC-lepingu alusel peab JSC NIAEP üksikasjalike tehniliste kirjelduste kohaselt tarnima kaks reaktorit kokkulepitud kuupäevadeks ja vastavalt kokkulepitud summale ([—] (*) miljardit eurot). Kõik eelnevalt määratlemata kulud loetakse selle hinna hulka [—]⁽¹⁸⁾.
- (33) Lepingus sätestatakse eritingimustes makstav kindlasummaline hüvitis,⁽¹⁹⁾[—].
- (34) [—]
- (35) [—]

2.5.3. RIIGI JA ABISAAJA SUHE

- (36) Esialgu kavandas Ungari, et Paks II jääb 100 % ulatuses MVM Hungarian Electricity Ltd. tütarettevõtjaks, Hungarian Electricity Ltd. omanikeks on omakorda Ungari Vabariik ja omavalitsused. Alates 2014. aasta novembrist ei ole Paks II enam MVM Hungarian Electricity Ltd. tütarettevõtja ega MVM kontserni osa, vaid kuulub 100 % ulatuses otse riigile ning sellel puudub praegu õigussuhe MVM kontserniga.
- (37) Seoses Paks II tegevusega, eelkõige elektrienergia müügiga, väitis Ungari, et käesolevas etapis ei ole kehtestatud ega kavandatud eraldi energiaostulepingut koos eraldi tarnijaga. Ungari riigiasutused näevad ette, et tuumaelektrijaama Paks II toodetud elektrienergiat müüakse turul ja elektrienergia tarbijatele vastavalt tüüpilisele turupraktika baaskoormuse energiamüügilepingutele. Ungari riigiasutuste sõnul oleks Paks II eeldatava pika tegevusaja jooksul baaskoormuse tootjana sarnaselt Euroopa olemasolevatele tuumaelektrijaamadele hinnavõtja.
- (38) Paks II on tuumaelektrijaama Paks II omanik ning kahe reaktori ehitusetapi jooksul rahastab seda omavahenditest täielikult Ungari Vabariik. Ungari riigiasutused leiavad, et Paks II poolt otseselt mis tahes laenu suurendamine ei ole käesolevas etapis vajalik.
- (39) Ungari ei kannu tuumaelektrijaama Paks II ostuhinna ülekandmiseks vajalikke vahendeid üle Paks II kontole. Suurimat osa nendest vahenditest hoitakse Venemaa arengu ja välisasjade pangas (Vnesheconombank). Iga olulise täidetuks loetud etapi eest esitab Paks II Vnesheconombankile taotluse tasuda 80 % võlgnetavast summast otse JSC NIAEPile. Samuti esitab ta Ungari valitsuse võlahaldusasutusele taotluse tasuda ülejäänud 20 %.

⁽¹⁵⁾ Valitsustevahelise kokkuleppe artikkel 9.

⁽¹⁶⁾ 3,95 % kuni esimese tagasimakse päevani ning alates 4,50 %-lt kuni 4,95 %-ni järgmise 21 aasta jooksul.

⁽¹⁷⁾ Iga seitsme aasta järel: vastavalt 25 %, 35 % ja 40 % tegelikkuses kasutatud laenusummast.

(*) Salastatud teave/ärisaladus

⁽¹⁸⁾ [—]

⁽¹⁹⁾ Kindlasummaline hüvitis on lepingupoolte vahel kokkulepitud kindlaks määratud hüvitise summa, mida makstakse lepinguga seotud konkreetsete kohustuste rikkumise korral.

- (40) Ülejäänud Paks II ehitusetapi finantsnõuded tagatakse Ungari riigieelarvest pärit omavahendite kaudu. Ehitusetapi ajal ette nähtud esialgne summa on kuni [—] miljardit eurot (valitsustevahelises kokkuleppes esitatud tuumaprojekti jaoks ette nähtud 12,5 miljardi euro ja tuumaelektrijaama Paks II tegeliku ostuhinna ([—] miljard eurot) vahe). Ungari väitel kujutab see endast riiklike vahendite ülempiiri, mille alusel rahastada tuumaelektrijaama Paks II ehitust, vähemalt ilma täiendava hindamiseta. Kui aga omavahendite nõuded ületavad sellist summat, väidab Ungari, et ta investeerib rohkem tingimusel, et sel ajal teostatud hindamisest ilmneb, et see on majanduslikult mõistlik.
- (41) Ungari väidab, et tundlikkusanalüüs Paks II kantavate võimalike täiendavate kulude kohta ehitusperioodil näitas, et selle kulud peavad suurenema kümme korda, et saavutataks sisemise tulumäära oodatav vähenemine 1 %. Seega eeldab Ungari, et kulude kasvu mõju on väike.

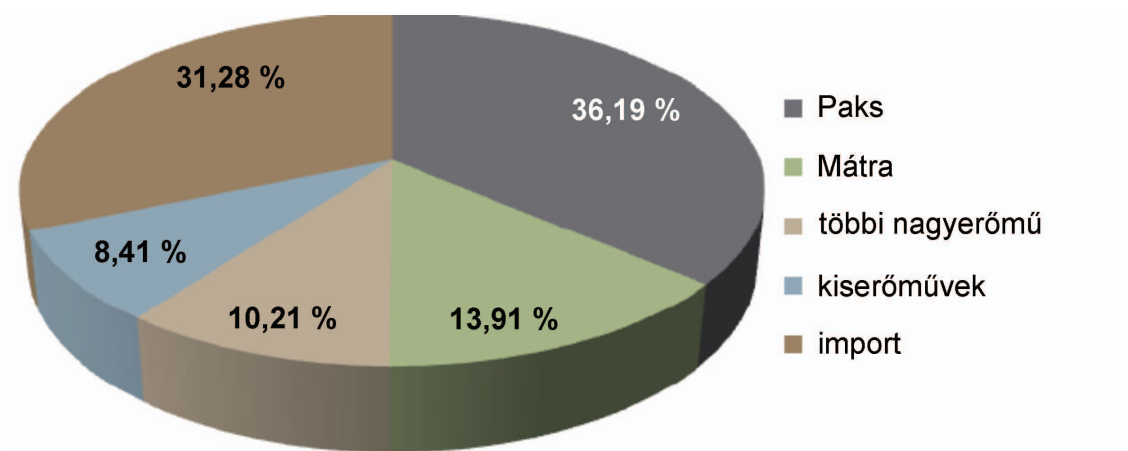
2.6. UNGARI ELEKTRITURG

2.6.1. UNGARI ELEKTRITURU KIRJELDUS

- (42) Ungari elektrituru praegune struktuur loodi 1995. aastal, mil enamus suurtest elektrijaamadest ja kommunaalteenuste osutajatest ning jaotusettevõtjatest erastati. Riik säilitab sektoris valdava seisundi riigile kuuluva vertikaalselt integreeritud energiaettevõtja MVM kontserni kaudu.
- (43) Põhjenduses 20 viidatud MAVIRi uuringus ilmnes, et kogu sisetarbimine kasvas alates 2014. aastast 2,7 % ning jõudis 2015. aastal väärtuseni 43,75 TWh. Sellest tarbimisest moodustas omamaine toodang 30,06 TWh, mis on 68,72 % kogu elektritarbimisest (vt joonis 1). Import moodustas 13,69 TWh, mis vastab 31,28 % kogutarbimisest. Tootjana kuulub riigiettevõtjale MVM kontsern märkimisväärne turuosa tänu tema peamisele tootmisvarale, milleks on 2015. aastal 52,67 % omamaisest elektrienergiast tootnud Paksi tuumaelektrijaam, nagu nähtub joonisel 1. Mátra elektrijaam on pruunsöeküttega töötav elektrijaam, mille peamine omanik on RWE Power AG (50,92 %), kuid 26,15 % selle aktsiatest kuulub MVM kontsernile. Täiendavatel suurematel (*többi nagyermű*) ja väiksematel (*kiserőművek*) elektrijaamadest on Ungari turu üldises tootmisstruktuuris tagasihoidlik roll. Lisaks on MVM kontserni vertikaalselt integreeritud hulgimüügiettevõtjal MVM Partneril elektrienergia hulgimüügiturul valitsev seisund ⁽²⁰⁾.

Joonis 1

Elektri kogutarbimise struktuur Ungaris 2015. aastal

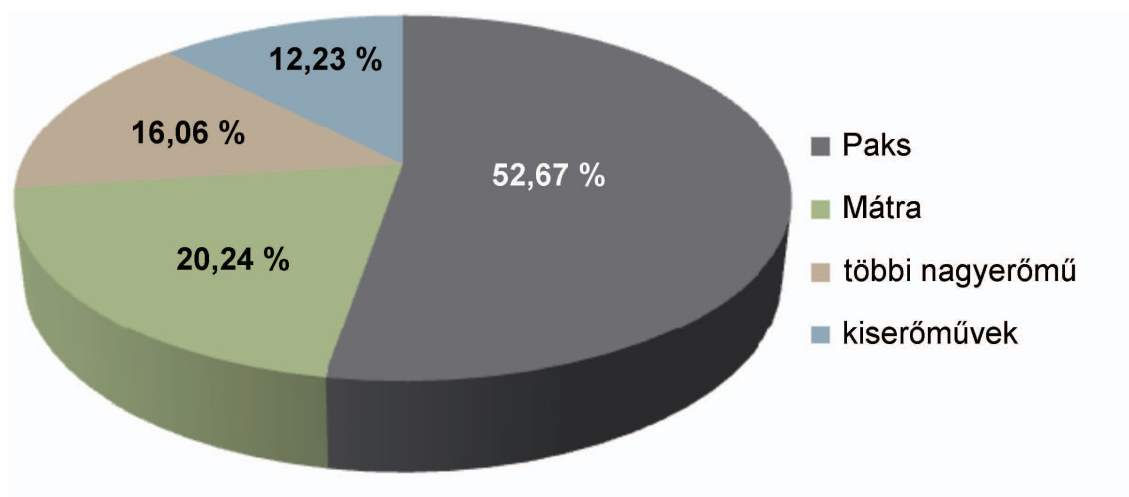
Allikas: Ungari elektrisüsteemi tootmisvarade keskmine ja pikaajaline areng (Mavir, 2016 ⁽²¹⁾).

⁽²⁰⁾ Vt Ungari energeetikaameti 14. oktoobri 2011. aasta otsus nr 747/2011.

⁽²¹⁾ „Többi nagyermű“ tähendab „muud suured elektrijaamad“ ning „kiserőművek“ tähendab „väikesed elektrijaamad“.

Joonis 2

Elektrienergia omamaine kogutoodang Ungaris 2015. aastal

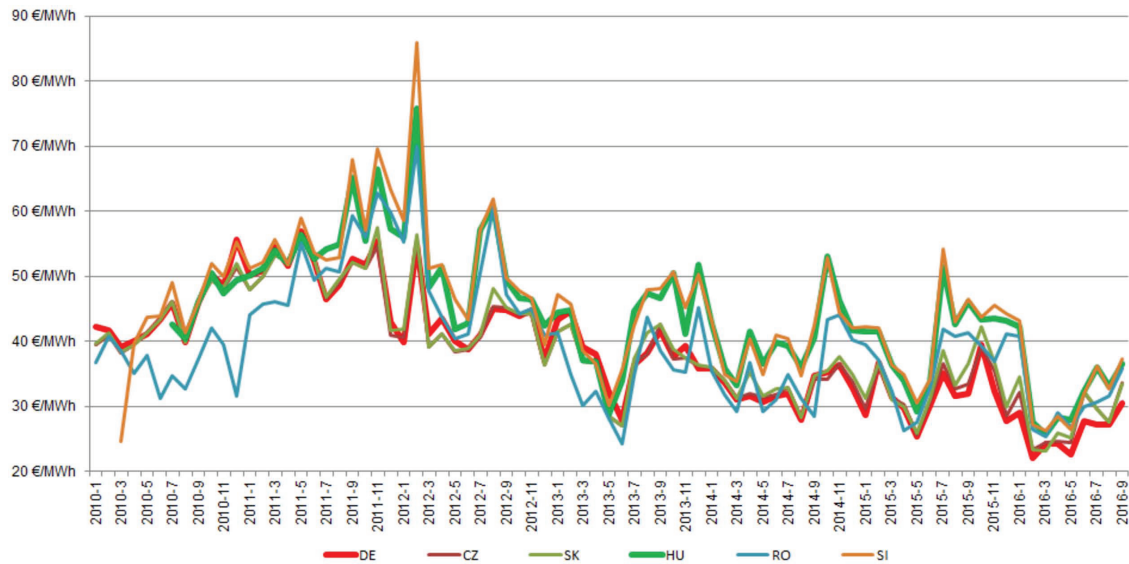

Allikas: Ungari elektrisüsteemi tootmisvarade keskmine ja pikaajaline areng (Mavir, 2016).

- (44) Ungaris tehakse kõige tavalisemaid hulгимүүgitehinguid kahepoolsete elektrienergia ostulepingutega, milles lepatakse kokku, et tootjad müüvad minimaalse eelnevalt määratletud elektrienergia mahu hulгимүүjatele, ning kauplejad on kohustatud ostma elektrienergiat miinimummahus. Elektrienergia ostuleping sõlmitakse enamasti Energiaettevõtjate Euroopa Föderatsiooni (European Federation of Energy Traders – EFET) kehtestatud standardite kohaselt.
- (45) Ungari elektribörsi ettevõtja (HUPX) alustas tegevust 2010. aasta juulis põhivõrguettevõtja MAVIR tütarettvõtjana. Ettevõtja pakub kauplemist järgmise päeva turul ning ka füüsilist futuurikauplemist. Järgmise päeva turul kauplemisega alustatakse iga päev kell 11 vastavalt järgmisel päeval iga tunni kohta esitatavatele pakkumistele. Kauplemine lõpetatakse hiljemalt kell 11:40. Füüsiline futuurikauplemine saab toimuda nelja esimese nädala, kolme esimese kuu, nelja esimese kvartali ja kolme esimese aasta jooksul. Teatud ajavahemiku jooksul tehtavate pakkumiste tehingud sooritatakse selleks ette nähtud kauplemispäevadel. Alates 2016. märtsist on HUPXi päevasisesel turul võimalik kaubelda 15-minutiliste toodete kui ka ühe tunni plokkidega. Lisaks organiseeritud järgmise päeva turule ja päevasisesele turule on HUPX sõlminud koostöölepingud kahe maaklerifirmaga, kes osutavad tavaklientidele börsiväliste tehingutega seotud teenust vahetuskursi kliiringu jaoks.
- (46) Lisaks HUPXi poolt korraldamata järgmise päeva enampakkumistele, mida ei korralda HUPX, kaubeldakse elektrienergiaga ka ELi või börsivälistel platvormidel ning otseste kahepoolsete tehingute kaudu (vt põhjendus 44).
- (47) Põhjenduses 43 esitatud jooniselt 1 nähtub, et Ungari on elektrienergia netoimportija, kelle import moodustab umbes 30 % Ungari elektrienergia tarbimisest. Joonise 3 põhjal saab öelda, et elektrienergia hulгимүүgi hind on olnud vastastikku ühendatud naaberriikide seas kõrgeim Ungaris.

Joonis 3

Kuupõhised keskmised järgmise päeva baaskoormuse hinnad Kesk- ja Ida-Euroopas (sealhulgas Ungari) ja Saksamaal (2010–2016)

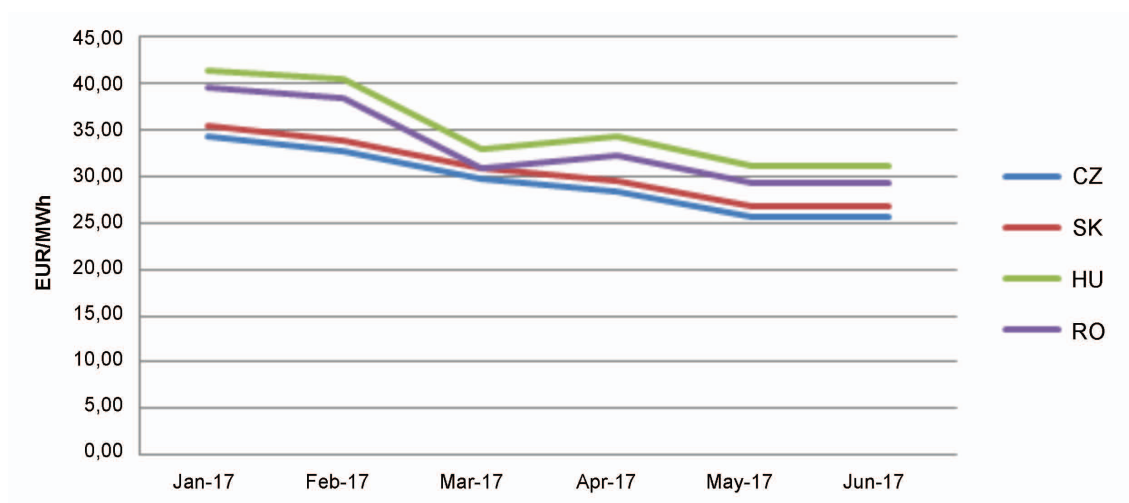

Allikas: Euroopa Komisjon.

- (48) Piirkondliku baaskoormuse hindade lühiajaline prognoos näitab sama suundumust, mis tähendab, et Ungari baaskoormuse hinnad on piirkonna kõrgeimad (vt joonis 4).

Joonis 4

Piirkondlikud baaskoormuse futuuride hinnad 2017. aasta jaanuari kuni juuni kohta

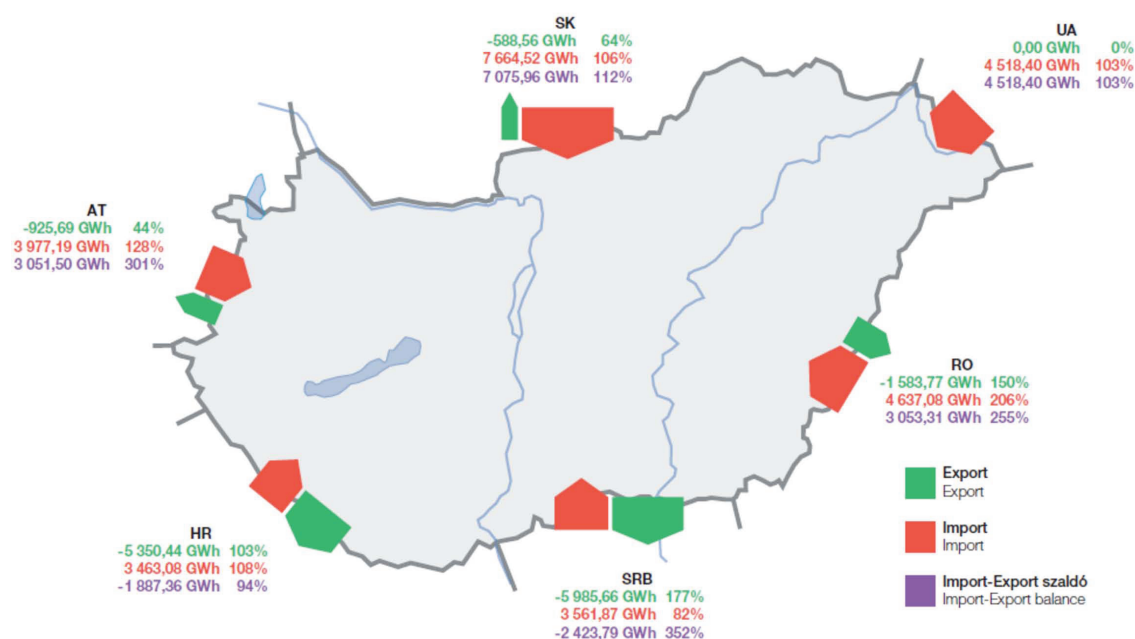

Allikas: Euroopa Komisjon (Kesk-Euroopa elektribörsi [Central European Power Exchange] avaldatud andmete alusel), (<https://www.pxe.cz/Kurzovni-Listek/Oficialni-KL/>).

- (49) Riik on naaberriikidega hästi ühendatud – elektrivõrkude ühendusvõimsus oli 2014. aastal 30 % ehk üle 2020. aasta eesmärgi⁽²²⁾. Aastal 2014 hakati kasutama Tšehhi-Slovakkia-Ungari-Rumeenia turuühendust, mille tulemusena suurenes HUPXi likviidsus ja vähenes hinna volatiilsus. Joonisel 5 on kokku võetud andmed naaberriikide elektribörside kohta 2014. aastal.

Joonis 5

Elektrienergia vahetamine Ungari ja naaberriikide vahel

Allikas: Ungari elektrisüsteemi andmed (Mavir, 2014).

2.6.2. UNGARI ELEKTRITURU KAVANDATUD ARENGU KIRJELDUS

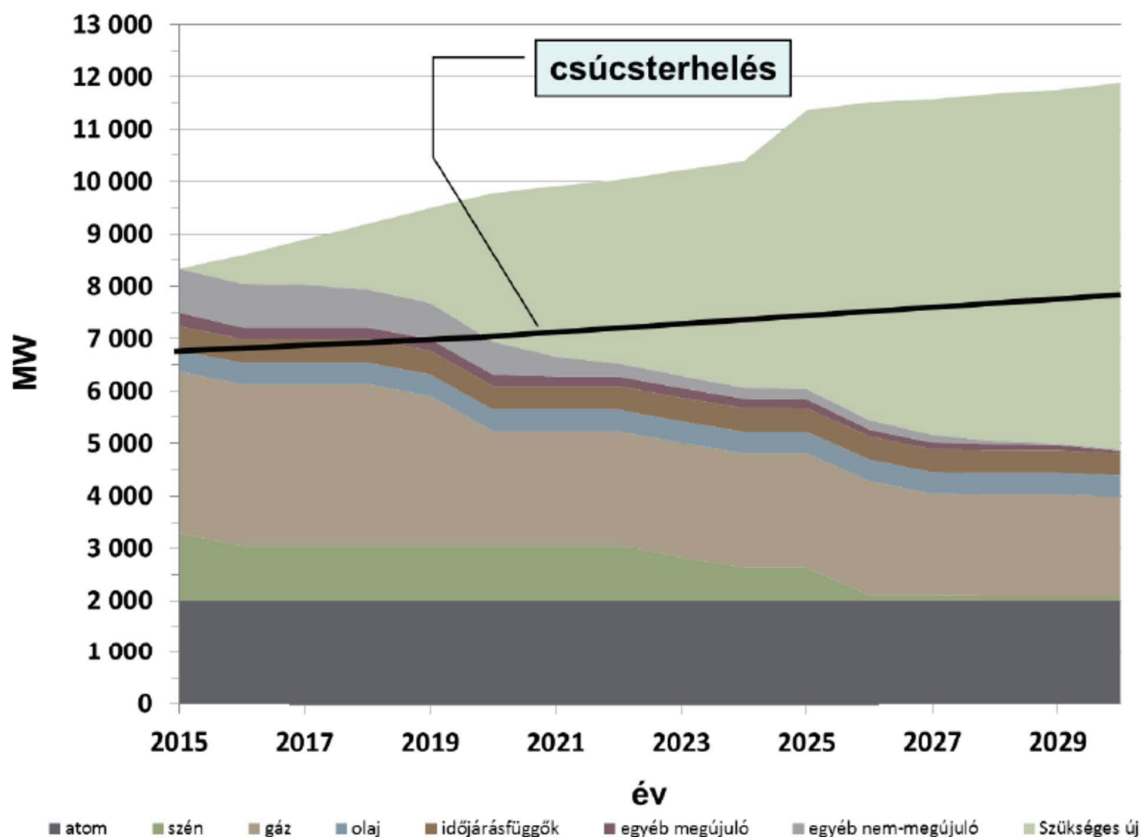
- (50) Põhjenduses 20 viidatud MAVIRi välja antud uuringu⁽²³⁾ alusel on ajavahemikuks 2025–2030 kasutuselt kõrvaldatud peaaegu kõik kivisöel põhinevad elektrijaamad ning Ungari gaasielektrijaamade paigaldatud tootmisvõimsus on vähenenud 1 GW võrra. Võrreldes selle hinnangutega tippnõudluse kasvu kohta eeldatakse, et omamaiste tootjate olemasolev tootmisvõimsus langeb 2021. aastaks alla tippkoormuse. Selle tulemusena leiab põhivõrguettevõtja, et Ungari turg vajab 2026. aastaks vähemalt 5,3 GW väärtuses ning 2031. aastal lõppevaks prognoosiperioodiks veidi üle 7 GW väärtuses täiendavat elektrienergia tootmisvõimsust. Seda on kujutatud allpool joonisel 6, millest nähtub, et vajadus tekib kasvavat tippkoormust ületava paigaldatud tootmisvõimsuse järele. Ungari selgitas oma 16. jaanuari 2017. aasta märkuses, et ta peab tagama säilinud võimsuse teatava taseme, mis kajastab ENTSO-E põhivõrguettevõtjate standardseid tavasid. Järelejäänud tootmisvõimsus on erinevus omamaise usaldusväärse kättesaadava tootmisvõimsuse, riikliku tootmisvõimsuse ja maksimaalse koormuse ning süsteemiteenuste reservi vahel. Järelejäänud võimsus on osa süsteemi jäetud riiklikust tootmisvõimsusest, eesmärgiga hõlmata kavandatud eksport, ootamatud koormuse muutused, süsteemiteenuste reserv ja ettenägematud katkestused seadepunktis.

⁽²²⁾ Ungari energeetikaalane riiklik aruanne (Euroopa Komisjon – 2014): https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/2014_countryreports_hungary.pdf, viimati vaadatud 26. oktoobril 2015.

⁽²³⁾ A magyar villamosenergia-rendszer közép- és hosszú távú forrásoldali kapacitásfejlesztése (Ungari elektrisüsteemi tootmisvahendite keskmine ja pikaajaline areng): https://www.mavir.hu/documents/10258/15461/Forr%C3%A1selemz%C3%A9s_2016.pdf/462e9f51-cd6b-45be-b673-6f6afea6f84a (Mavir, 2016).

Joonis 6

Ungari elektrienergia sektori täiendav võimsusnõue

5. ábra A forráslétesítés szükségessége

Allikas: Ungari elektrisüsteemi tootmisvarade keskmine ja pikaajaline areng (Mavir, 2016), („Csúcsterhelés“ tähendab „tippkoormus“)

- (51) Ungari märgib, et hoolimata uue tootmisvõimsuse väidetavalt suhteliselt suurest vajadusest näitavad Platts Powervisioni andmed, et tegelikkuses ehitatakse üsna vähe uusi tootmisvõimsusi, nagu on näha tabelis 2. Samuti väidab Ungari, et vastavalt Platti andmetele on 44 MW jäätmest energiat tootev tehas ainus ehitamisel olev elektrijaam Ungaris. Ungari selgitab täiendavalt, et kuigi investoritel on kavas ehitada suuremaid (gaasküttega) elektrijaamasid, ei saa ühtegi nendest projektidest lugeda kinnitatuks, sest investorid ei ole veel kandnud olulisi tagasipöördumatuid kulusid, nagu ehituskulud, mis näitaksid, et nad tegelikult võtavad kohustuse projekt ellu viia.

Tabel 2

Ungari elektrienergia sektoris paigaldatav uus võimsus

Plant	Plant Type	Primary Fuel	Nameplate MW	Online Year	Status
Dunaujvaros Chp	Waste	Biomass	44	2016	Under Constr
Szeged Ccgt	CC/Cogen	Natural Gas	460	2017	Advan Develop
Szeged Ccgt	CC/Cogen	Natural Gas	460	2017	Advan Develop

Plant	Plant Type	Primary Fuel	Nameplate MW	Online Year	Status
Csepel III	CC/Cogen	Natural Gas	430	2018	Advan Develop
Tolna	Wind	Wind	260	2018	Early Develop
Gyor Region	Wind	Wind	300	2019	Early Develop
Szazhalombatta— Dunai Refinery	CC	Natural Gas	860	2020	Advan Develop
Almasfuzito	Coal	Coal Generic	435	2020	Proposed

Source: Platts Powervision, data accurate as of September 2015.

2.7. MENETLUSE ALGATAMISE PÕHJUSED

- (52) Ungari teatas komisjonile 2015. aasta maikuu õiguskindluse tagamiseks oma plaanidest investeerida Paksu kavandavate kahe uue tuumareaktori ehitamisse ning väitis, et see meede ei hõlma riigiabi, sest riik tegutseb turuinvestorina, kes otsib mõistlikku kasumit. Komisjon väljendas algatamisotsuses muret selle üle, et meede hõlmab riigiabi ELi toimimise lepingu artikli 107 tähenduses vastavalt selles etapis olemasolevale teabele. Eelkõige väljendas komisjon tõsiseid kahtlusi, et meede võib tuua endaga kaasa Paks II valikulise eelise, sest Ungari ei vaidlustanud teavitusetapis riigiabi muude elementide olemasolu.
- (53) Kahtlusi tekitas tulemus, mis saadi, kui hinnati turumajandusliku investeerimise põhimõtet, nimelt seda, kas sel hetkel, mil tehti otsus riikliku investeeringu kohta, oleks turuinvestor projekti investeerinud samadel tingimustel kui riiklik investor⁽²⁴⁾. Turumajandusliku investeerimise põhimõtte kohaldamise kriteeriumit on tunnustatud ka kohtupraktikas⁽²⁵⁾.
- (54) Ametlikus kontekstis püüti turumajandusliku investeerimise põhimõtte kohaldamise kriteeriumiga välja selgitada, kas investeeringu oodatav sisemine tulumäär on suurem kui kapitali kaalutud keskmise hinna puhtalt turupõhine võrdlusalus investeerimisega seotud projekti korral⁽²⁶⁾. Samal ajal kui Ungari hinnangul on projekti sisemine tulumäär suurem kui puhtalt turupõhine võrdlusalus kapitali kaalutud keskmise hind, väljendas komisjon kahtlust, kas kapitali kaalutud keskmist hinda tuleks pidada kõrgemaks.
- (55) Pidades silmas riigiabi olemasoluga seotud kahtlusi, uuris komisjon täiendavalt, kas võimalikke riigiabi meetmeid võib pidada kokkusobivaks siseturuga. Kuna Ungari riigiasutused leidsid, et meede ei hõlma riigiabi, ei esitanud nad esialgses etapis ühtegi põhjust, miks meede oleks kokkusobiv siseturuga. Samuti väljendas komisjon kahtlust, et meede ei kuulu komisjoni teatise „Keskkonnakaitse ja energeetika riigiabi suunised 2014–2020“⁽²⁷⁾ kohaldamisalasse, sest need suunised ei hõlma meetmeid tuumaenergia ja radioaktiivsete jäätmete valdkonnas. Kuigi komisjon jõudis järeldusele, et teatatud meetme hindamiseks ei kohaldata ühtegi muud suunist, järeldas komisjon ka seda, et ta võib lugeda meetme otseselt vastavaks Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 107 lõike 3 punktile c juhul, kui meetme eesmärk on saavutada ühise huvi eesmärk, kui see on vajalik ja proportsionaalne ning kui ühise eesmärgi saavutamise positiivne mõju kaalub üles konkurentsile ja kaubandusele avalduva negatiivse mõju.

⁽²⁴⁾ Turumajandusliku investeerimise põhimõtte kohaldamise kriteerium on standardne kriteerium, millega hinnatakse abi olemasolu ning mida kasutatakse ka Ungari oma majandusuuringutes, mis esitati nii enne kui ka pärast juhtumi teatavakstegemist. Komisjon hindas hoolikalt ja seejärel täiendas Ungari esitatud turumajandusliku investeerimise põhimõtte kohaldamise kriteeriumi analüüsi, et koostada oma hinnang abi olemasolu kohta.

⁽²⁵⁾ T-319/12 ja T-321/12 – Spain ja Ciudad de la Luz vs. komisjon, ECLI:EU:T:2014:604, lõige 40, T-233/99 ja T-228/99 – Landes Nordrhein-Westfalen vs. komisjon, ECLI:EU:T:2003:57, lõige 245.

⁽²⁶⁾ Tavaliselt on kapitalil kaks üldisemat laadi allikat: omakapital ja (finants-)laenukapital. Kapitali kogumaksumus on kapitali kaalutud keskmise hind, arvestades omakapitali ja laenukapitali suhet.

⁽²⁷⁾ ELT C 200, 28.6.2014, lk 1.

- (56) Komisjon väljendas kahtlust, kas meedet võiks pidada proportsionaalseks, see tähendab, kas meede piirdub investeringutoetuse minimaalse tasemega, mida on vaja täiendavate elektritootmisüksuste edukaks ehitamiseks, et saavutada taotletav ühine eesmärk. Abisaajale antakse tootmisvarad, ilma et sellega kaasneksid refinantseerimiskuludega seotud eririskid, millega seisaksid silmitsi muud turul tegutsevad ettevõtjad. Komisjonile ei esitatud ühtegi tõendit selle kohta, kuidas Ungari takistaks sellist ülemäärast hüvitamist.
- (57) Komisjon rõhutas, et Ungari elektritootmise turgu iseloomustab suhteliselt suur turu kontsentratsioon ning olemasoleva Paksi tuumaelektrijaama toodang moodustab 50 % omamaisest toodangust. Uue tootmisvõimsuse puudumisel tagaks elektrienergia tootmine Paksi tuumaelektrijaamas ja tuumaelektrijaamas Paks II tõenäoliselt veelgi suurema tarneturu osa, mis võib avaldada moonutavat mõju Ungari elektriturule. Ungari ei esitanud komisjonile üksikasjalikke tõendeid selle kohta, kuidas kavatsetakse tagada olemasolevate ja uute tootvate varade jätkuv iseseisev toimimine.
- (58) Viimasena märkis komisjon, et Ungari elektrituru eripärade tõttu võib Paks II käitamine põhjustada hulгимүүgituru likviidsusriski, piirates turul saadaolevate tarnepakkumiste arvu. Uute reaktorite toodetud elektrienergia turul müümise viisist sõltuvalt võib saada oluliselt kahjustada likviidsus, turule sisenemine võib muutuda keerulisemaks ning konkurents võib väheneda turu erinevatel tasanditel. Ungari ei esitanud üksikasjalikku selgitust selle kohta, kuidas Paks II elektrienergia kaupleb ning kuidas tagatakse turulikviidsus.
- (59) Seepärast väljendas komisjon kahtlust, et meede võiks hõlmata riigiabi ELi toimimise lepingu artikli 107 lõike 1 tähenduses.
- (60) Samuti ei saanud komisjoni piisava tõendusmaterjali puudumise tõttu teha ühtegi järeldust selliste meetmete siseturuga kokkusobivuse kohta vastavalt artikli 107 lõike 3 punktile c. Algamisotsuses tõstatatud kahtluste ja asjaolu tõttu, et Ungari ei olnud sel ajal esitanud argumente ühisturuga kokkusobivuse kohta, uuris komisjon mitmeid konkurentsimoonutusega seotud probleeme ja võimalusi, et Paks II-le võidakse anda ülemäärast hüvitist.
- (61) Eespool põhjenduses 56 väljendatud proportsionaalsuse kahtlustega seoses uuris komisjon, kas Paks II võib abi tulemusena reinvesteerida kasumit, mida ei maksta riigile dividendide kujul, eesmärgiga arendada või osta täiendavaid tootmisvarasid ja seega tugevdada oma turupositsiooni.
- (62) Põhjenduses 56 väljendatud proportsionaalsuse kahtlustega seoses uuris komisjon ka Ungari kavandatud dividendide poliitikat, eelkõige asjaolu, kas Ungari taotleb dividende (oma äranägemise järgi sõltuvalt Paks II saadud kasumist) või pigem jätab ta kasumi Paks II-le. Komisjonis tekitas muret asjaolu, et Paks II võib kasutada oma kasumit reinvesteeringuteks, et arendada või osta täiendavat tootmisvõimsust ning moonutada konkurentsi veelgi.
- (63) Nagu on esitatud põhjenduses 57, avaldas komisjon Ungari elektritootmise turu suhteliselt kõrge kontsentratsioonitaseme tõttu ja asjaolu tõttu, et praegune Paksi tuumaelektrijaam (MVM kontsern) tagab umbes 50 % omamaisest tootmisest, muret, kas Paksi tuumaelektrijaama ja Paks II käitatakse eraldi ja kas neid võiks pidada sõltumatuks ja mitteseotuks. Asjaolu, et Paks II on praegu MVM kontsernist õiguslikult sõltumatu, oli komisjonile ebapiisav, sest talle ei laekunud teavitusetapis teavet selle kohta, kas Paksi tuumaelektrijaam ja Paks II jätkavad tegutsemist nii, et need on nii õiguslikult kui ka struktuurselt tükseisest täielikult eraldatud. Sellised selgitused osutusid vajalikuks, et minimeerida turu kontsentratsiooni edasise suurenemise riski.
- (64) Peale selle, nagu on selgitatud jaotises 2.6, sooritatakse Ungari elektrienergia hulгимүүgisektori kõige tavalisemad tehingud kahepoolsete elektrienergia ostulepingute sõlmimise kaudu ja Ungari elektribörs („HUPX“) ei ole veel piisavalt likviidsuse taset käivitanud. Kuna Ungari teatises ei viidatud tuumaelektrijaamas Paks II toodetud elektrienergia müügi kavandatud meetoditele, uuris komisjon Paks II mõju Ungari praegusele likviidsuse tasemele elektrienergia hulгимүүgi sektoris.

- (65) Arvestades põhjenduses 58 esitatud kahtlustega turulikkviidsuse kohta, soovis komisjon tagada, et turul oleks olemas laiaulatuslik valik tarnepakkumisi, eriti võttes arvesse MVM Partneri valdavalt seisundit elektrienergia hulgimüügi turul⁽²⁸⁾. Komisjon tundis muret selle pärast, et likviidsuse taset võidakse oluliselt mõjutada ja allapoole jäävate konkurentide kulud võivad suurenedada, kui piirata nende konkurentsialast juurdepääsu olulisele sisendile (sisendi sulgemine). See võib juhtuda siis, kui tuumaelektrijaamas Paks II toodetud elektrienergiat müüakse peamiselt pikaajaliste lepingute alusel üksnes teatud tarnijatele, viies Paks II turujõu tootmisturult üle jaemüügiturule.
- (66) Seepärast otsis komisjon Paks II elektrienergia kauplemise strateegiaga seoses täiendavad teavet, pöörates erilist tähelepanu sellele, kas see on käeulatuses, pakkudes oma elektrienergiat börsil või mõnel muul läbipaistval kauplemisvormil.

3. UNGARI VALITSUSE SEISUKOHT

3.1. UNGARI SEISUKOHT ABI OLEMASOLUS

3.1.1. MAJANDUSLIK EELIS

- (67) Ungari väidab teatistes, et investering ei ole riigiabi ELi toimimise lepingu artikli 107 tähenduses, sest see ei anna Paks II-le majanduslikku eelist. Ungari kinnitab seda väidet, näidates, et Paks II investering on kooskõlas turumajandusliku investeerimise põhimõtte kohaldamise kriteeriumiga (vt põhjendused 53 ja 54).
- (68) Eelkõige väidab Ungari, et turumajandusliku investeerimise põhimõtte kohaldamise kriteerium on täidetud kahel viisil⁽²⁹⁾. Esiteks leitakse, et projekti kapitali kaalutud keskmine hind on madalam kui selle sisemine tulumäär. Teiseks väidetakse, et energiatootmise tasandatud kogukulud on piisavalt madalad, et muuta tuumaenergia konkurentsivõimelisemaks muude tootmistehnoloogiatega ja pakkuda valitseva elektrihinna alusel mõistlikku tulu⁽³⁰⁾.
- (69) Oma seisukoha põhjendamiseks esitas Ungari järgmised uuringud ja tõendavad dokumendid:
- a) turumajandusliku investeerimise põhimõtet põhjendav analüüs (turumajandusliku investeerimise põhimõtte uuring, 18. veebruar 2015);
- b) Paks II tuumaenergia projekti majandusanalüüs („Majandusuuring“, 8. oktoober 2015)⁽³¹⁾;
- c) riigiabi valdkonna asepeadirektorile adresseeritud kirjad komisjoni esialgse analüüsi kohta (selgitavad kirjad):
- esimene kiri (esimene selgitav kiri, 16. oktoober 2015),
 - teine kiri (teine selgitav kiri, 29. oktoober 2015);
- d) algatamisotsust kajastavad märkused (vastus algatamisotsusele):
- riigiabi valdkonna asepeadirektorile adresseeritud kiri pärast algatamisotsuse avaldamist komisjoni poolt 3. detsembril 2015 (algatamisotsuse tunnustamise kiri),
 - Ungari poolt komisjonile 29. jaanuaril 2016 esitatud märkus (algatamisotsust kajastav avaldus);

⁽²⁸⁾ Vt joonealune märkus 9.

⁽²⁹⁾ Esimene viis on tööstusharude turumajandusliku investeerimise põhimõtte standardhindamine, samas kui teine viis on ette nähtud eelkõige elektrienergia tööstusele.

⁽³⁰⁾ Energiatootmise tasandatud kogukulud on elektritootmisprojekti paigaldamise ja käitamise kogumaksumus, mida väljendatakse ühtse elektrihiinana kogu projekti etööea jooksul. Valemina:

$$\text{Energiatootmise tasandatud kogukulud} = \frac{\text{Sumt} (\text{Costst} \times (1+r)-t)}{\text{Sumt} (\text{MWh} \times (1+r)-t)},$$

kus r on diskontomäär ja t tähistab aastat t. Selle tulemusena on see tundlik kohaldatavate diskontomäärade suhtes. On tavaline kohaldada projekti kapitali kaalutud keskmist hinda diskontomäärana.

⁽³¹⁾ Käesolev dokument on avalikult kättesaadav aadressil http://www.kormany.hu/download/6/74/90000/2015_Economic%20analysis%20of%20Paks%20II%20-%20for%20publication.pdf.

- e) Ungari valitsuse vastus kolmandate isikute märkustele riigiabi algatamisotsuse kohta 7. aprillil 2016 (vastus kolmandate isikute märkustele);
- f) vastus 18. märtsil 2016 esitatud teabenõudele 21. aprillil 2016 (täiendavad selgitused).
- (70) Lisaks esitas Ungari valitsus ka finantsmudeli, mida kasutati projektiga seotud sisemise tulumäära arvnäitajate arvutamiseks. Komisjonile esitati mudeli kaks versiooni:
- a) originaalversioon, 16. märts 2015 (esialgne finantsmudel),
- b) lõppversioon, 16. oktoober 2015 (finantsmudel).
- (71) Põhjenduses 69 loetletud dokumentides, välja arvatud täiendavad selgitused, käsitletakse kapitali kaalutud keskmise hinna ja sisemise tulumäära arvutamist, kuigi erineva põhjalikkusega. Projekti sisemine tulumäär arvutatakse finantsmudeli⁽³²⁾ põhjal. Energiatootmise tasandatud kogukulude lähenemisviisi käsitletakse majandusuuringus ja täiendavates selgitustes (vt põhjendus 69).
- (72) Seoses Ungari esitatud analüüsiga hõlmavad põhjenduse 69 punktides c–f loetletud dokumendid ajakohastatud arvnäitajaid, mis saadi turumajandusliku investeerimise põhimõtte uuringus ning seejärel tehtud majandusuuringus. Eelkõige on mõned värskendused tehtud pärast EPC-lepingu allkirjastamise kuupäeva 9. detsembril 2014, see tähendab esialgne investeerimisotsus.
- (73) Algamisotsuses on esitatud üksikasjalik hinnang Ungari seisukoha kohta kõikides põhiteemades, nagu on kajastatud Ungari esitatud dokumentides kuni algatamisotsuse kuupäevani⁽³³⁾. Käesoleva jaotise ülejäänud osas antakse ülevaade Ungari seisukohast põhiküsimustes, mis tõstatati pärast algatamisotsuse avaldamist. Eelkõige esitatakse kapitali kaalutud keskmine hind ja sisemine tulumäär ning energiatootmise tasandatud kogukulude kohaldamine eraldi.

3.1.1.1. Ungari seisukoht kapitali kaalutud keskmises hinnas

- (74) Oma vastuses algatamisotsusele kordas Ungari, et tema hinnanguline kapitali kaalutud keskmine hind jääb vahemikku 6,2–7,7 %, nagu ka oma varasemates märkustes. Samuti kordas ta oma selgitavates kirjades esitatud varasemaid argumente ja märkis, et komisjon ei käsitlenud neid argumente algatamisotsuses.

3.1.1.2. Ungari seisukoht sisemises tulumääras

- (75) Käesolevas jaotises analüüsitakse Ungari seisukohta seoses sisemise tulumäära arvutamisega, mida kasutatakse finantsmudelis, et arvestada futuurivabad rahavood projekti jaoks ning määratleda selle sisemine tulumäär. Finantsmudeli peamised elemendid on järgmised:

- 1) erinevad pikaajalised elektrihinna prognoosid ja
- 2) erinevad käituselased eeldused tuumaelektrijaama kohta.

A) Elektrihinna prognoosid

- (76) Ungari valitsuse kasutatavad hinnaprognosid vaadati läbi algatamisotsuses. Oma vastuses algatamisotsusele kritiseeris Ungari komisjoni seepärast, et viimane kasutas üksnes ühte hinnaprognosiooni kõverat (mis põhineb Rahvusvahelise Energiaagentuuri väljaandel „World Energy Outlook 2014“ (IEA WEO 2014), et arvutada projekti sisemine tulumäär⁽³⁴⁾). Eelkõige juhtis ta tähelepanu sellele, et sisemise tulumäära hindamisel tuleb kasutada kõiki majandusuuringus esitatud hinnaprognose.

⁽³²⁾ Finantsmudel on esialgse finantsmudeli ajakohastatud versioon. Uuenduste hulka kuuluvad lepingulised kokkulepped Paks II ja JSC NIAEPI vahel, kellest viimane on tuumaelektrijaama tarnija.

⁽³³⁾ Vt algatamisotsuse põhjendused 52–81.

⁽³⁴⁾ Vt <http://www.worldenergyoutlook.org/weo2014/>.

B) Operatiivsed eeldused

- (77) Operatiivsed eeldused finantsmudeli ja sisemise tulumäära arvutamise kohta esitas Paks II tehniline meeskond. Kuigi algselt ei esitatud andmeid nende operatiivsete eelduste põhendamiseks, esitas Ungari hiljem oma vastustes komisjoni teabenõuetele taustteavet nende eelduste kohta. Sellega seoses on kõige olulisemad täiendavad selgitused, mis esitati vastusena teabenõudele pärast algatamisotsuse ja kolmandate isikute märkuste avaldamist.

C) Projekti sisemine tulumäär

- (78) Vastusena algatamisotsusele kordas Ungari oma varasemate arvutuste tulemusi, mis jäid vahemikku 8,6–12,0 % projekti sisemise tulumäära kohta.
- (79) Ungari vastus algatamisotsusele kritiseeris komisjon hinnangut projekti sisemisele tulumääradele avalduva viivituse mõju kohta (vähenemine 0,9 % võrra viieaastase viivituse korral). Arv näitaja arvutati eeldusel, et tööperioodil esineb viivitusi. Ungari väitis siiski, et ehitusperioodi viivitus võib suurendada projekti sisemist tulumäära, kus tekib viivitus ka kulude kandmisega.

3.1.1.3. Ungari seisukoht energiatootmise tasandatud kogukuludes

- (80) Käesolevas jaotises antakse ülevaade Ungari seisukohast Paks II energiatootmise tasandatud kogukuludes⁽³⁵⁾.

A) Majandusuuring

- (81) Ungari väitis majandusuuringus, et Paks II energiatootmise tasandatud kogukulud on piisavalt madalad, et muuta see konkurentsivõimeliseks muude tootmistehnoloogiatega. Eelkõige esitati uuringus energiatootmise tasandatud kogukulude kolm hinnangut seoses Ungari tuumaprojektiga. Esimene hinnang 70 eurot MWh kohta põhines 7 % diskontomääral (samas majandusuuringus esitatud hinnangulise kapitali kaalutud keskmise hinna ülempiir) ning see võeti OECD/IEA/NEA 2015. aasta ühisest väljaandest „Elektrienergia tootmise prognoositavad kulud“ („OECD/IEA/NEA 2015. aasta uuring“) (36). Teine energiatootmise tasandatud kogukulude hinnang 50–63 eurot MWh kohta põhines Aszodi et al. uuringul (2014), kus kasutatakse Venemaa laenu intressimääral põhinevat diskontomäära, mis jääb 4–5 % vahemikku (37). Kolmas energiatootmise tasandatud kogukulude hinnang 58–120 eurot MWh kohta (2013. aasta tegelik hind) arvutati võrdlusanalüüsi alusel, mis põhineb erinevate rahvusvaheliste asutuste avaldatud arv näitajatel, pakkudes välja energiatootmise tasandatud kogukulude potentsiaalse vahemiku (38). Uuringus jõuti järeldusele, et Ungari tuumaelektrijaama energiatootmise tasandatud kogukulud jäävad vahemikku 50,5–57,4 eurot MWh kohta (2013. aasta tegelik hind), kus kaks lõppväärtust arvutati intressimäära põhjal, mis on võrdne samas majandusuuringus esitatud kapitali kaalutud keskmise hinna vahemiku kahe lõppväärtusega (6,2 % ja 7,0 %) (39). Võrreldes samas majandusuuringus esitatud tulevaste elektrihindadega, võib Ungari tuumaelektrijaama projekti korral väita, et see on kasumlik, ning selle alusel väidab Ungari, et erainvestori seisukohast on mõistlik projekt ellu viia.

B) Täiendavad selgitused

- (82) Vastuseks komisjoni küsimusele, kuidas on majandusuuringu lõppjäreluses esitatud energiatootmise tasandatud kogukulude vahemikku 50,5–57,4 EUR/MWh võimalik vastavusse viia OECD/IEA/NEA uuringus kehtestatud vahemikuga 89–94 USD/MWh, selgitas Ungari täiendavates selgitustes, et erinevus oli tingitud majandusuuringus ja OECD/IEA/NEA uuringus kasutatud väga erinevatest eeldustest, nt tuumaelektrijaamade eeldatava võimsusteguri erinevus (85 % vs. 92 %) ja komisjoneerimise kuupäevade erinevus (2020 vs. 2025).

(35) Ebapiisava teabe ja selguse puudumise tõttu ei hinnatud algatamisotsuses sellel meetodikal põhinevaid hinnanguid. Seepärast hõlmab järgmine ülevaade ka dokumente, mis on pärit enne algatamisotsuse tegemist.

(36) Energiatootmise tasandatud kogukulud OECD/IEA/NEA uuringus on 89,94 USA dollarit MWh kohta (vt tabel 4.7) ning puudub selgus, kuidas majandusuuringu joonisel 3 esitatud 70 eurot MWh kohta ja 50,5–57,4 eurot MWh kohta on tuletatud sellest eelmisest väärtusest. OECD/IEA/NEA 2015. aasta uuring on kättesaadav aadressil <https://www.oecd-nea.org/ndd/egc/2015/>.

(37) Vt Aszodi, A., Boros I. and Kovacs, A., (2014) „A paksi atomerõmü bővítésének energiapolitikai, műszaki és gazdasági kérdései“, Magyar Energetika, mai 2014. Pealkirja ingliskeelne tõlge. „Tuumaelektrijaama Paks II laiendamine – energiapolitika, tehnilised ja majanduslikud hinnangud“ esitati komisjonile 2016. aasta veebruaris. Käesolevas uuringus on arvutused esitatud Ungari forintites, mille tulemusena jäävad keskmised energiatootmise tasandatud kogukulud projekti tööea jooksul vahemikku 16,01–16,38 Ungari forintit kWh kohta. Samas puudub üksikasjalik teave selle kohta, kuidas need Ungari forintil põhinevad arv näitajad on konverteeritud põhjenduses (81) osutatud energiatootmise tasandatud kogukulude vahemikku eurodeks MWh kohta.

(38) Vt majandusuuringu joonis 15.

(39) Vt majandusuuring, lk 77.

3.2. UNGARI SEISUKOHT MEETME VÕIMALIKUS KOKKUSOBIVUSES SISETURUGA

- (83) Kuiigi Ungari rõhutas oma vastuses algatamisotsusele, et meede ei hõlmanud riigiabi, esitas Ungari märkused komisjoni tõstatatud probleemide lahendamiseks seoses meetme võimaliku kokkusobivuse kohta siseturuga, mis on välja toodud algatamisotsuses põhjusel, et komisjon jõudis järeldusele, mille kohaselt riigiabi ei eksisteerinud.

3.2.1. SEISUKOHT ÜHIST HUVI PAKKUVAS EESMÄRGIS

- (84) Ungari esitas oma vastuses algatamisotsusele mitu poliitilist kaalutlust, mida ta pidas vajalikuks, et määratleda ühise huvi eesmärk, mis põhineb järgmisel:
- a) Ungari energiapoliitika;
 - b) Euroopa Aatomienergiaühenduse asutamislepingu⁽⁴⁰⁾ eesmärgid;
 - c) tulevikus paigaldatava tootmisvõimsuse vahe;
 - d) energiaallikate mitmekesistamine;
 - e) süsinikdioksiidiheite vähendamine;
 - f) töökohtade loomine;
 - g) taskukohasus.
- (85) Ungari rõhutas, et ELi toimimise lepingu artikli 194 lõike 2 alusel on kõikidel liikmesriikidel suveräänne õigus valida oma energiakasutuse struktuur, ning ta viitab oma 2030. aasta riiklikule energiastrateegiale (vt põhjendus 20), milles määratletakse tuumaenergia-, kivisöe- ja taastuvenergiapõhine lähenemisviis riigi keskpika energiastrateegiana.
- (86) Ungari viitab ka Euroopa Aatomienergiaühenduse asutamislepingu artikli 2 punktile c, milles sätestatakse, et Euratomi ühendus soodustab investeerimist ja tagab tuumaenergeetika arenguks vajalike põhirajatiste püstitamise Euratomi ühenduses. Ungari rõhutab, et Euroopa Aatomienergiaühenduse asutamislepingu sätteid, mida kohaldatakse kõikide allakirjutanud liikmesriikide suhtes, tuleb mõista kui liidu ühist eesmärki.
- (87) Lisaks selgitab Ungari, et põhivõrguettevõtja eelduste kohase elektrienergia nõudluse prognoositud kasv on 2030. aastaks ligikaudu 4 % peamiselt Ungari transpordi, tööstuse ja küttesüsteemide kavandatud elektrifitseerimise tõttu. Samas järeldatakse põhivõrguettevõtja uuringus, et paljud Ungari varasemad kivisöe- ja gaasiküttega elektrijaamad vananevad ning need kõrvaldatakse eeldatavasti kasutuselt 2030. aastaks. Samuti leiti uuringus, et sama ajavahemiku jooksul prognoositakse väga väheste uute paigaldatud tootmisvõimsuste käivitamist. See toob endaga kaasa olemasoleva tootmisvõimsuse prognoositud vähenemise 32 % võrra ning Ungari väidab, et Paks II ehitamine on hästi kavandatud vastus prognoositud tootmisvõimsuse puudujäägile tulevikus.
- (88) Lisaks rõhutab Ungari, et riigi sõltuvus imporditud gaasist on suurem kui EL 28 keskmine. Üle 95 % Ungaris kasutatavast gaasist imporditakse ning seda peamiselt Venemaalt. Ta väidab, et ilma tuumaenergiata energiakasutuse struktuuris suureneks Ungari sõltuvus naftast või gaasist märkimisväärselt. See peaks eelkõige toimuma pärast Paksi tuumaelektrijaama olemasolevate tegevusüksuste järkjärgulist kasutuselt kõrvaldamist, kus muud täiendavad elektrienergia tootmisega tegelevad üksused peaksid kasutama selliseid kütuseid, mis katavad põhjenduses 50 kirjeldatud puudujäägi üldises riiklikus paigaldatud tootmisvõimsuses. Sellest tulenevalt leiab Ungari, et meede aitaks kaasa kütuseallikate mitmekesisusele energiakasutuse struktuuris ning riigi energeetika varustuskindlusele.
- (89) Ungari väidab, et projekt aitab kaasa ELi 2020. aasta eesmärkidele vähendada kasvuhoonegaase, kuna tuumalõhustumist peetakse madala süsinikusisaldusega energiaallikaks. Ungari riigiasutused väidavad, et riigi topograafiline ja geograafiline asukoht ei võimalda avamere tuule- ja hüdroelektrijaamade kasutamist. Ülejäänud taastuvenergia tootmise võimalused on toota elektrienergiat maismaa-tuuleenergia, päikeseenergia ja biomassi alusel, ent selliste tehnoloogiate rakendamine ei oleks piisav, et katta põhjenduses 50 prognoositud puudujääk tulevikus, enne kui tuumaenergia täiendavat tootmist ei ole ette nähtud. Sellest tulenevalt väidab Ungari, et projekti eesmärk on süsinikdioksiidiheite vähendamine.

⁽⁴⁰⁾ Euroopa Aatomienergiaühenduse asutamisleping (Euratom)

- (90) Ungari riigiasutused väidavad, et projekt (nii ehituse ajal kui ka pärast seda) toob kaasa märkimisväärsel hulgal uusi töökohti. See on eriti oluline, võttes arvesse tuumaelektrijaama Paks II geograafilist asukohta, mis jääb NUTS II piirkonda, mille SKP on väiksem kui 45 % ELi keskmisest elaniku kohta. Sellest lähtuvalt leiab Ungari, et projekti rakendamine aitaks saavutada majanduskasvu ja tooks kaasa uute töökohtade loomise erinevates sektorites.
- (91) Viimasena väidab Ungari, et uude tuumaalasesse tootmisvõimsusesse investeerimisega langetab otseselt elektrienergia tööstus- ja tarbijahindu, mis on vastavuses kogu ELi hõlmava teenuste taskukohasuse eesmärgiga. Ungari väidab ka seda, et asjaolu, mille kohaselt ei anta Paks II-le käitamise ajal abi, toetab taskukohasuse argumenti.

3.2.2. SEISUKOHT MEETME VAJALIKKUSES

- (92) Seistes tulevikus silmitsi üha suureneva tootmisvõimsuse puudujäägiga, selgitab Ungari, et tootmisvõimsusesse on vaja märkimisväärselt investeerida, kusjuures selline investeering peab oma suurem kui praegu ehitatavate või arendatavate projektide summa.
- (93) Nendel põhjustel oli Ungari kaasanud majanduskonsultandi Nera Economic Consulting, et analüüsida Ungari ja tema naaberriikide elektrituru arengut ja sobivat turumääratlust Paks II projekti jaoks, kui see hakkab toimima („NERA uuring“). Uuring näitab, et Paks II kahe uue reaktori 5 ja 6 ehitamine võiks olla kaubanduslikel põhjustel eelistatud muud liiki energiatootmise investeeringutele Ungari turutingimuste alusel, näiteks sarnane tootmisvõimsus avatud tsükliliga gaasiturbiiniga elektrijaamades ja kombineeritud tsükliliga gaasiturbiiniga elektrijaamades. Ungari järeldeb, et seega puudub võimalik alternatiiv, mis vastab poliitika eesmärkidele.

3.2.3. SEISUKOHT MEETME PROPORTSIONAALSUSES

- (94) Ungari kordab, et soovib saada täielikku hüvitist tuumaelektrijaama Paks II tehtud investeeringutest nii kapitali kallinemise kui ka dividendide suhtes.
- (95) Lisaks sellele, olles veendunud, et projekt ei hõlma riigiabi ja see on kooskõlas turumajandusliku investeerimise põhimõttega, esitas Ungari oma 28. juuli 2016. aasta märkuses täiendavat teavet vastusena algatamisotsuse jaotises 3.3.6 tõstatatud probleemide kohta, mis on seotud proportsionaalsusega juhul, kui komisjon leiab, et teatud projektis avaldub riigiabi.
- (96) Oma märkuse põhjal väidab Ungari, et Paks II kasutab tuumaelektrijaama Paks II reaktorite 5 ja 6 tegevuse tulemusena saadud kasumit täies ulatuses üksnes järgmistel eesmärkidel:
- a) Paks II projekti jaoks, mis hõlmab Ungaris Paksis asuva kahe VVER tuumareaktori 5 ja 6 arendamist, rahastamist, ehitamist, komisjoneerimist, käitamist ja hooldamist, renoveerimist, jäätmete käitlemist ja dekomisjoneerimist. Kasumit ei kasutata nende tegevuste rahastamiseks, mis ei kuulu eespool määratletud projekti reguleerimisalasse;
 - b) kasumi maksmine Ungari Vabariigile (nt dividendide kaudu).

- (97) Samuti kinnitas Ungari, et Paks II hoidub (re)investeeringust sellises ulatuses, mis vastab Paks II oma võimsusele või töö eale, ning täiendava tootmisvõimsuse paigaldamisest, kui see ei ole seotud Paks II reaktoritega 5 ja 6. Juhul kui selline uus investeering peaks aset leidma, teatab Ungari sellest komisjonile, et taotleda eraldi riigiabi heakskiitu.

3.2.4. SEISUKOHT MEETME MÕJUS SISETURULE

- (98) Ungari riigiasutused väitsid, et moonutava mõju esinemisel piiratakse seda ajaliselt kattuva perioodi suhtes, mil Paksi tuumaelektrijaama olemasolevad reaktorid järk-järgult kasutuselt kõrvaldatakse ja Paks II kaks uut reaktorit kasutusele võetakse. Ungari peab põhjendamatuks eeldada, et Paksi tuumaelektrijaama töö iga võib ületada 50 aastat, mistõttu on kattuv periood väga lühike.

- (99) Lisaks on Ungari arvates kattumisperiood vajalik ja mõistlik, pidades silmas vajadust, et Paks II töötab sel ajal, mil Paksi tuumaelektrijaam läheneb oma pikendatud töö ea lõpule, ning et Paks II arendamisel ja komisjoneerimisel võivad tekkida viivitused nii tehnilise keerukuse, mida uue tuumaelektrijaama komisjoneerimine hõlmab, kui ka väliste tegurite tõttu, mis jäävad osapoolte kontrolli alt välja (nt õigusaktide muutmine, ohutusnõuded, regulatiivne keskkond). Samuti teatas Ungari, et mõnede VVER III ja III+ põlvkonna tehnoloogiatega varustatud reaktorite korral tuli silmitsi seista või seistakse tõenäoliselt silmitsi viivitustega võrreldes Paks II kavandatud ehitusperioodiga, nagu on osutatud allpool tabelis 3.

Tabel 3

VVER III ja III+ põlvkonna reaktorite akumuleeritud ehitusalased viivitused

Asukoht (riik)	Viivitused (aastates)	Olek
Kudankulam – 1 (India)	+ 5,8	lõpetatud
Kudankulam – 2 (India)	+ 7,0	pooleli
Novovoronež II.-1 (Venemaa)	+ 1,5	lõpetatud
Novovoronež II.-2 (Venemaa)	+ 2,5	pooleli
Leningrad II.-1 (Venemaa)	+ 2,0	pooleli
Leningrad II.-2 (Venemaa)	+ 2,5	pooleli

Allikas: Ungari riigiasutused.

- (100) Lisaks rõhutab Ungari, et Paksi tuumaelektrijaam ja Paks II kaks uut reaktorit kuuluvad eraldi üksustele, kes neid haldavad, ning MVM kontsern ei ole mingil viisil seotud Paks II projekti ega Paks II-ga. Samuti väidab Ungari, et kui kaalumisele tuleks Paks II ja MVM kontserni koondumine, siis kohaldatakse sellise koondumise suhtes ühinemise kontrolli eeskirju.
- (101) Ungari väidab, et asjaolu, mille kohaselt kuuluvad mõlemad ettevõtjad riigile, ei sea *prima facie* kahtluse alla nende kaubanduslikku autonoomiat. Vastupidi, ettevõtjad võivad olla üksteisest sõltumatud, kui kõikidel ettevõtjatel on sõltumatu otsustusõigus.
- (102) Ungari väidab, et MVM kontsern ja Paks II on sõltumatud ja eraldiseisvad ettevõtjad järgmistel põhjustel:
- neid haldavad erinevad valitsusasutused (MVM kontsern riikliku arengu ministeeriumi poolt Hungarian National Asset Management Inc. kaudu ning Paks II peaministri büroo kaudu);
 - ettevõtjate juhatuses ei ole jagatud ega ühiseid juhtkonnakohti;
 - olemasolevate kaitsemeetmetega tagatakse, et ettevõtjad ei vaheta äriiselt tundlikke ja konfidentsiaalseid andmeid;
 - iga äriühingu otsustusõigus on eraldiseisev ja üksteisest eristatav.
- (103) Ungari kritiseerib algatamisotsuses esitatud komisjoni järeldusi, mis on seotud MVM kontserni turuosa arutamise ja Ungari elektrienergia tarneturul. Ungari väidab, et turuosa uurimise käigus ei võrreldud seda muude Ungari turul tegutsevate tootjatega ning MVM kontserni turuosa arutati üksnes omamaise elektrienergia kontekstis, jättes välja impordi.
- (104) NERA uuringu alusel väidab Ungari, et kõiki võimalikke konkurentsimoonusi tuleb tõlgendada sellise turu kontekstis, mis on suurem kui Ungari riik. NERA uuringu raames teostatud turuanalüüsis võetakse arvesse järgmisi sisendeid:
- olemasolevad tootmisvõimsused ja tehnilised võimalused (nt tõhusus, käivitamiskulud);

- b) tootmisvõimsuse suurendamise kavandamine (nt ehitatav elektrijaam ja uued taastuvenergiaallikad);
- c) olemasolevate reaktorite kavandatud kasutuselt kõrvaldamine (nt LCPD tõttu);
- d) võrkudevaheline võimsus;
- e) tootmisküitus, CO₂ ja muutuvad käitus- ja hoolduskulud;
- f) fikseeritud käitus- ja hoolduskulud, mida oleks võimalik vältida, kui reaktor välja lülitatakse;
- g) uute ettevõtjate turule tuleku kulud.
- (105) Argument, mille kohaselt on hinnatav turg suurem kui Ungari, põhineb sellel, et 2014. aastal moodustas naaberriikidest pärit elektrienergia import Ungari elektritarbimisest 31,4 %. Samuti väidab Ungari, et selline tihe side naaberriikidega suureneb veelgi uute ühendamiste tulemusena, mida hakatakse kasutama ajavahemikul 2016–2021 Slovakkia (2 × 400 kV ja 1 × 400 kV) ja Sloveenia (1 × 400 kV) vahel. Oma 16. jaanuari 2017. aasta märkuses esitas Ungari üksikasjalikumad teavet piiriüleste ülekandeliinidega seotud eelseisvate projektide kohta, mille kohaselt ehitatakse järgmine 2 × 400 kV ühendus 2029. aastaks Slovakkiasse ja 1 × 400 kV ühendus 2030. aastaks Rumeeniasse. Ühenduste prognoositud koguvõimsused impordi ja ekspordi suhtes on esitatud tabelites 4 ja 5.

Tabel 4

ENTSO-E prognoosid Ungari impordiga seotud ühenduse paigaldatud tootmisvõimsuse kohta

	Austria	Slovakia	Romania	Croatia	Serbia	Ukraine (*)	Slovenia (**)	Total
2015	600	800	1 000	1 200	1 000	450	0	5 050
2016	720	1 040	1 080	1 360	920	450	400	5 970
2017	840	1 280	1 160	1 520	840	450	800	6 890
2018	960	1 520	1 240	1 680	760	450	1 200	7 810
2019	1 080	1 760	1 320	1 840	680	450	1 600	8 730
2020	1 200	2 000	1 400	2 000	600	450	2 000	9 650
2021	1 200	2 000	1 400	2 000	600	450	2 000	9 650
...								
2030	1 200	2 000	1 400	2 000	600	450	2 000	9 650

(*) No data provided in forecast

(**) Assumption: Slovenia starting from zero.

Allikas: NERA uuring.

Tabel 5

ENTSO-E prognoosid Ungari ekspordiga seotud ühenduse paigaldatud tootmisvõimsuse kohta

	Austria	Slovakia	Romania	Croatia	Serbia	Ukraine (*)	Slovenia (**)	Total
2015	600	800	1 000	1 200	1 000	450	0	5 050
2016	640	1 040	1 060	1 360	920	450	340	5 810
2017	680	1 280	1 120	1 520	840	450	680	6 570
2018	720	1 520	1 180	1 680	760	450	1 020	7 330
2019	760	1 760	1 240	1 840	680	450	1 360	8 090
2020	800	2 000	1 300	2 000	600	450	1 700	8 850
2021	800	2 000	1 300	2 000	600	450	1 700	8 850
...								
2030	800	2 000	1 300	2 000	600	450	1 700	8 850

(*) No data provided in forecast

(**) Assumption: Slovenia starting from zero.

Allikas: NERA uuring.

(106) Uuringus on näidatud ka edukas energiavarustuse turu ühendamine Slovakkia, Tšehhi Vabariigi ja Rumeenia vahel ning viitab ENTSO-E 2015. aasta oktoobris avaldatud ettepanekutele, milles määratleti Ungari osana ühtsest Kesk- ja Ida-Euroopa koordineeritud tootmisvõimsuse piirkonnast koos mitmete riikidega, kellega Ungaril ei ole veel ühinemislepinguid, sealhulgas Austria, Saksamaa ja Poola⁽⁴¹⁾. Ungari väidab, et võrreldes teiste liikmesriikidega on Ungaril Euroopa Liidus juba väga integreeritud elektriturg, mille võrguühendusvõimsus on ligikaudu 75 % riigisiselt paigaldatud elektritootmise koguvõimsusest, st umbes kaheksa korda suurem kui ELi seatud eesmärk liikmesriikidele aastaks 2020 ning viis korda suurem kui ELi seatud eesmärk liikmesriikidele aastaks 2030. Ungari arvates on see piisav põhjus, et kaaluda konkurentsimoonusu suuremal määral.

(107) Seoses uute tehnoloogiate kasutuselevõtuga nii faktilise stsenaariumi kui ka Paks II puudumise korral näeb NERA uuring ette, et kasutuselevõetavate tehnoloogiate hulka kuuluvad kas kombineeritud tsükliga gaasiturbiiniga elektrijaamad või avatud tsükliga gaasiturbiiniga elektrijaamad, ent samal ajal eeldatakse uuringus, et muude selliste tehnoloogiate kasutuselevõtt ja nendest loobumine, nagu taastuvad energiaallikad, kivisüsi ja tuumaenergia, on ebatõenäoline üksnes majanduslikel alustel järgmiste põhjuste tõttu:

- a) taastuenergia jaama praegused ja ajaloolised sisenemisotsused sõltuvad oluliselt pigem valitsuse toetusprogrammidest kui turuhindadest. Seega ei suuda turu põhitegureid modelleerivad mudelid kindlaks teha, kas taastuvelektrijaam praktikas siseneb turule või lahkub sealt;
- b) kliimamuutustega seotud probleemide tõttu on ELis lõpetamata uute kivisüsi- ja pruunsööelektrijaamade rajamine üsna vastuoluline, kusjuures paljud projektid võidakse vaidlustada asutuste või kohtumenetluse kaudu. Seepärast on ebaselge, millises ulatuses ei ole uued ehitusprojektid ELis enam teostatavad;

⁽⁴¹⁾ ENTSO-E (2015), kõikide põhivõrguettevõtjate ettepanek koordineeritud võimsusarvutuse alade kohta kooskõlas artikli 15 lõikega 1, komisjoni määrus (EL) nr 2015/1222, 24. juuli 2015, millega kehtestatakse võimsuse jaotamise ja ülekoormuse juhtimise suunised, 29. oktoober 2015, lk 9, artikkel 9.

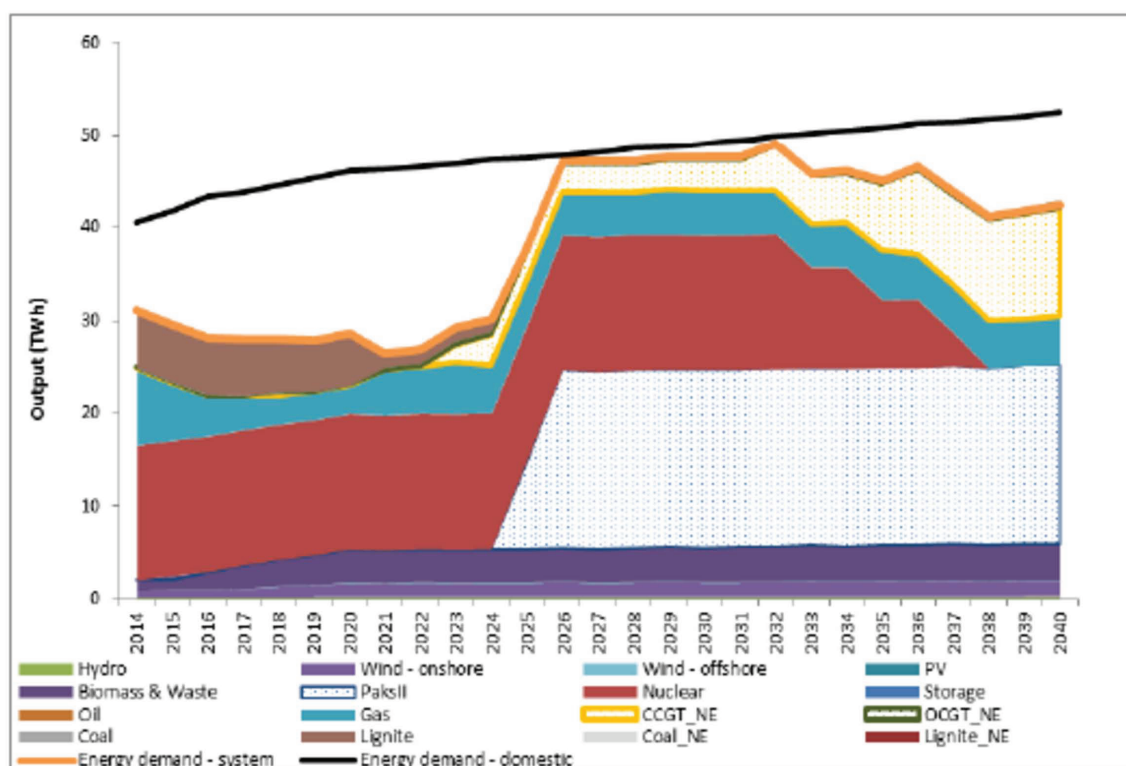
- c) uue ehitatava tuumaelektrijaama arendamine ELis sõltub ka energiastrateegiast, mis hõlmab tuumaenergiat, ning vajab kavandamise ja lubade andmise ajal märkimisväärset valitsusalast ja regulatiivset liidest. Tuumaelektrijaama korral võtab kavandamine ja arendamine märkimisväärselt rohkem aega kui avatud tsükliga gaasiturbiiniga elektrijaamade ja kombineeritud tsükliga gaasiturbiiniga elektrijaamade puhul ning tulemused sõltuvad palju rohkem riiklikust poliitikast ja regulatiivsest kaalutusõigusest. Seepärast eeldatakse, et ühtegi uut tuumaelektrijaama ei ehitata, välja arvatud nendes riikides, kes on juba kehtestanud tuumaenergia kasutamist pooldavad põhimõtted, ja seoses nende projektidega, mida juba ehitatakse ja/või mille suhtes on sõlmitud EPC-lepingud.

(108) NERA uuring näitab, et faktilises stsenaariumis (Paks II ehitamine) võib teha järgmised järeldused:

- a) eeldatavalt suureneb Ungari elektrienergia nõudlus märkimisväärselt kuni 2040. aastani;
- b) Ungaris on praegu tarnete puudujääk ning riigil tuleb importida märkimisväärsed elektrienergia koguseid. See puudujääk suureneb ajavahemikus 2015–2025;
- c) hoolimata Paks II käivitamisest 2025. aastal, säilitab Ungari netoimportija positsiooni Paks II tuumaelektrijaama praegu toimivate reaktoritega seotud kattumisperioodi vältel ning hakkab seejärel üha rohkem ja rohkem impordist sõltuma;
- d) ENTSO-E prognooside kohaselt suurenevad Ungari taastuvad loodusvarad faktilise stsenaariumi esimestel aastatel, saavutades 2020. aastaks kehtestatud taastuvate energiaallikate eesmärgi 10,9 % tarbitud elektrienergia kohta, mille Ungari võttis vastu oma riiklikus taastuenergia kavas.

Joonis 7

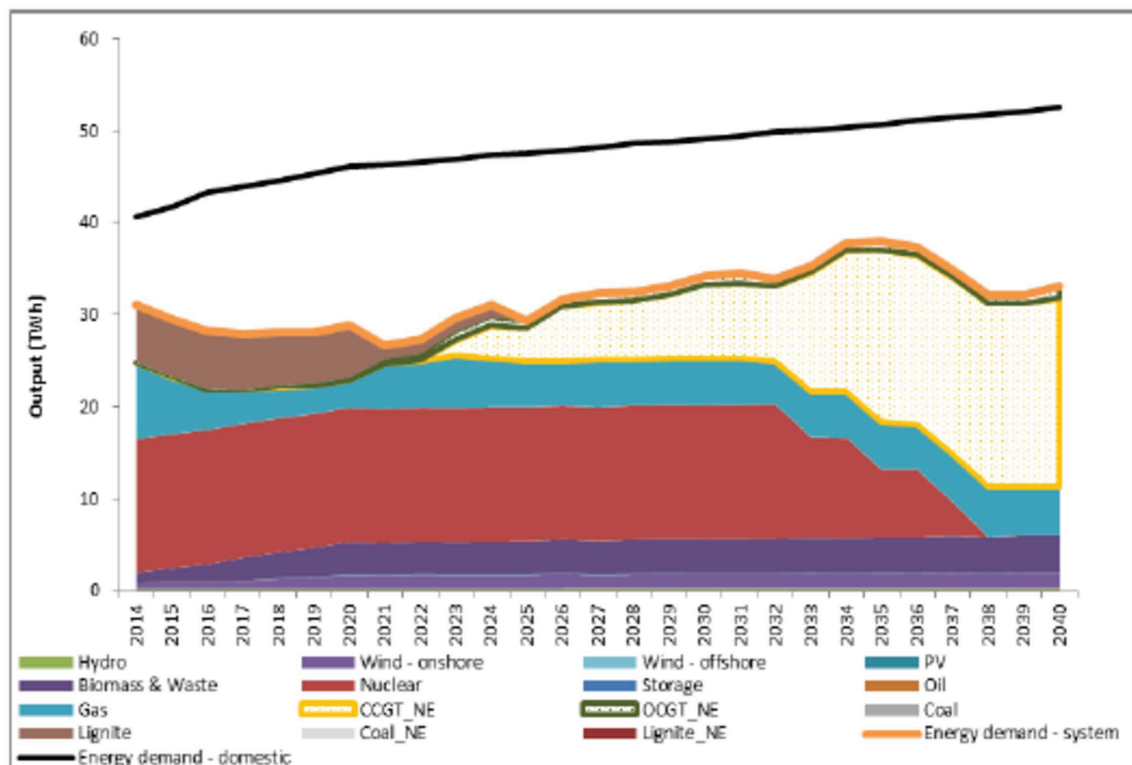
Prognoositav väljund tehnoloogia lõikes ja riiklik nõudlus kuni 2040. aastani (faktiline stsenaarium)

- (109) Nagu on selgitatud eespool põhjenduses 93, korratakse NERA uuringus, et Paks II ehitamata jätmise korral tagavad avatud tsükliga gaasiturbiiniga elektrijaamad ja kombineeritud tsükliga gaasiturbiiniga elektrijaamad sarnase tootmisvõimsuse, mida eelistatakse muudele energiatootmise investeeringute liikidele Ungari turutingimuste alusel. NERA uuring näitab, et hoolimata tuumaelektrijaama Paks II suurema osa tootmisvõimsuse asendamisest uue gaasitootmisvõimsusega Ungaris jääb riik suurel määral sõltuvaks elektrienergia impordist kogu modelleerimisperiodi vältel gaasil põhineva alternatiivse stsenaariumi järgi (vt joonis 8).

Joonis 8

Prognoositav väljund tehnoloogia lõikes ja riiklik nõudlus kuni 2040. aastani (alternatiivne stsenaarium)

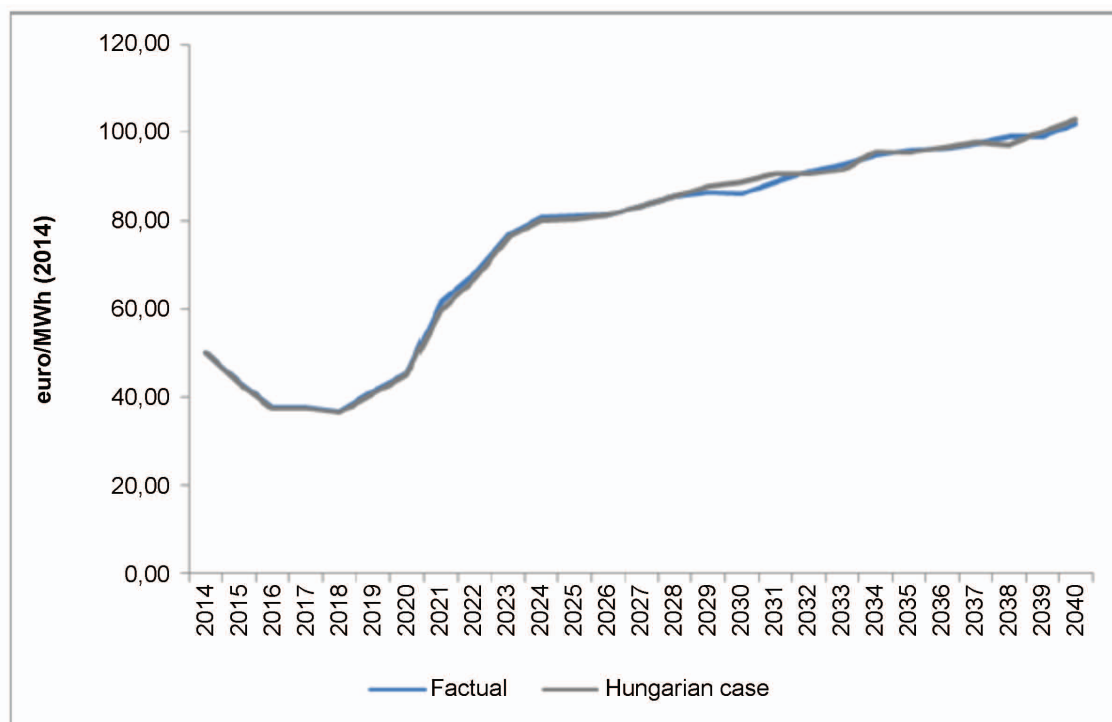

Allikas: NERA uuring.

- (110) Lisaks sellele väidab Ungari, et naaberriikide ja Ungari turuhindade vahelise ulatusliku sarnasuse tõttu saavad konkurendid tõenäoliselt oma riske maandada naaberriikides elektrienergiaga kaubeldes ilma vajaduseta kaubelda otseselt Ungari elektrienergiaga. NERA uuringu modelleerimise alusel väidab Ungari, et baaskoormuse elektri hind piirkondlikul turul jääks vastupidise stsenaariumi korral samaks (vt joonis 9).

Joonis 9

Ungari baaskoormuselektrienergia ja alternatiivsete hindade vaheline erinevus

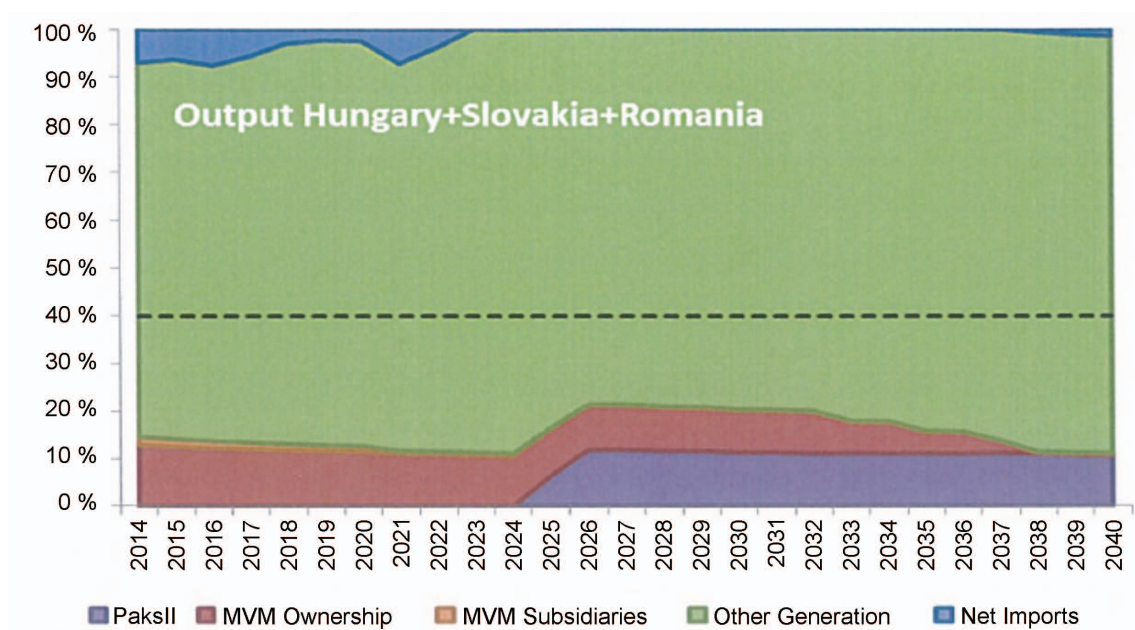

Allikas: NERA uuring.

- (111) Ungari rõhutab, et on hinnanud Paks II võimalikku mõju laiemas turukontekstis. Ta väidab NERA uuringu põhjal seda, et kuna Slovakkia on kõige väiksem naaberriikide turgudest, millega Ungari on praegu ühendatud, avaldub Paks II võimalik mõju selles riigis kõige tugevamalt. Ta väidab, et Paks II turuosa sellel ühendatud turul püsib kuni 2040. aastani ligikaudu 20 % juures.
- (112) NERA uuringus vaadeldakse ka võimalikku laiemat ühisturgu (Ungari + Slovakkia + Rumeenia), väites, et need on vahetud naaberturud, millega Ungari on praegu ühendatud. Selle põhjal väidab Ungari, et isegi MVM kontserni ja Paks II ühendatud turuosad (vahemikus 10–20 %) Ungari + Slovakkia + Rumeenia ühisturul jääksid tunduvalt allapoole seda piirmäära, mis tähendaks domineeriva positsiooni võimalust (vt joonis 10).

Joonis 10

MVM kontserni ja Paks II kombineeritud turuosad toodangu järgi (MWh) Ungari + Slovakkia + Rumeenia turgudel

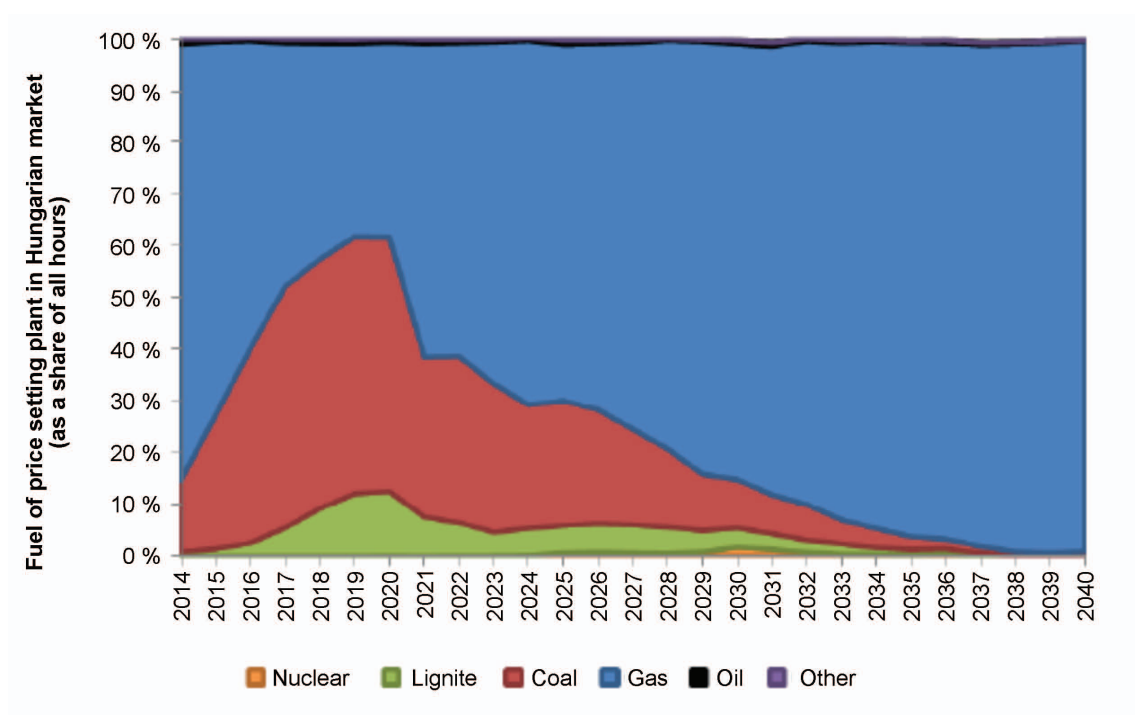

Allikas: NERA uuring.

- (113) Lisaks tõdeb Ungari, et nii suvel kui ka talvel on hinnaseadjaks tehnoloogiaks pruunsöe- ja kivisöeküttega töötavad elektrijaamad, mille piirkulud ületavad Paks II omasid, mis tähendab, et Paks II jääb eelduste kohaselt pigem hinnavõtjaks kui hinnaseadjaks ja seda isegi Paksi tuumaelektrijaama ja Paks II kattumisperioodi ajal, mil tõenäosus, et tuumatehnoloogia osutub hinnaseadjaks, jääb tunduvalt alla 5 % kõikidest tundidest (vt joonis 11).

Joonis 11

Hinda kujundav kütus Ungari elektrienergia turul

Allikas: NERA uuring.

- (114) Samuti vaidleb Ungari vastu algatamisotsuse põhjenduses 144 esitatud komisjoni järeldustele, et tuumaelektrijaam Paks II ei põhjusta tarnepakkumiste arvu piiramisega hulгимүүгитuru likviidsusriski. Ta väidab, et uus elektrijaam eraldi tootmisüksusena peaks suurendama tootmistarne likviidsust ja mitmekesisust. Samuti märgib Ungari, et Paks II puudub praegu kliendibaas, müümaks elektrienergiat otse ilma turul kauplemiseta.
- (115) Ungari toetub mitmele argumendile, mille Ühendkuningriik esitas tuumaelektrijaamaga Hinkley Point C⁽⁴²⁾ seotud kohtuasjas võimalike konkurentsimoonutuste kohta, ning väidab, et neid kohaldatakse ka Paks II suhtes. Need argumendid on järgmised:
- meede säilitab abisaaja kokkupuute turujõududega ning pakub stiimuleid elektrienergia hulгимүүгитurul konkureerimiseks. Ungari jääb selle argumendi juurde ning lisab, et ta ei paku Paks II-le tegevustoetust hinnavahelepingute kujul;
 - meede ei avalda olulist mõju võrkudevaheliste ühenduste voogudele ega huvile investeerida nendesse naaberriikide ühendustesse. Ungari kordab, et Ungari elektriturg on juba hästi ühendatud turg ning praegu on arendamisel neli ühendamise seotud projekti;
 - meede ei avaldaks mõju hinnaerinevustele Ungari ja naaberturgude vahel, mis on praegu võrkudevaheliste ühenduste kaudu omavahel seotud.
- (116) Lisaks esitas Ungari oma 28. juuli 2016. aasta märkuses täiendavat teavet, et vastata komisjoni poolt algatamisotsuse jaotises 3.3.7 tõstatatud probleemidele seoses meetme sellise moonutava mõju üldise tasakaalustamisega, mis avaldub siseturul, kui komisjon leiab, et meede kujutab endast riigiabi.

⁽⁴²⁾ Komisjoni 8. oktoobri 2014. aasta otsus (EL) 2015/658 abimeetme SA.34947 (2013/C) (ex 2013/N) kohta, mida Ühendkuningriik kavatses rakendada Hinkley Point C tuumaelektrijaama toetuseks) (ELT L 109, 28.4.2015, lk 44).

- (117) Selles avalduses väidab Ungari, et Paks II, tema ametijärglased ja tütaretevõtjad peavad olema täielikult nii juriidiliselt kui ka struktuuriselt eraldatud, nende suhtes kohaldatakse sõltumatut otsustamisõigust ühinemise pädevusteatise lõigete 52 ja 53⁽⁴³⁾ tähenduses ning neid hallatakse, juhitakse ja käitatakse sõltumatult ja eraldi MVM kontsernist ja kõikidest tema ettevõtjatest, ametijärglastest ja tütaretevõtjatest ning muudest riigi poolt kontrollitavatest ettevõtjatest, kes tegelevad elektrienergia tootmise, hulgimüügi või jaemüügi.
- (118) Lisaks näitab Ungari samas märkuses seoses Paks II elektrienergia müügiga seda, et Paks II elektritootmisega kauplemise strateegia on kaubandusliku kasumi optimeerimise strateegia, mida teostatakse kaubandusliku kauplemise korra alusel, mis on sõlmitud läbipaistva kauplemisplatvormi või vahetuse teel arveldatud pakkumiste alusel. Ungari väidab ka seda, et Paks II väljundvõimsusega kauplemise strateegia (välja arvatud Paks II omamaine tarbimine) töötatakse välja järgmiselt.
- a) Esimene tase. Paks II müüb vähemalt 30 % kogu oma elektritoodangust Ungari elektribörsi (HUPX) järgmise päeva, päevasisesel ja futuuriturul. Muud sarnaseid elektribörse saab kasutada vastavalt komisjoni talituste kokkuleppele või nõusolekule, mis antakse või mille andmisest keeldutakse kahe nädala jooksul Ungari riigiasutuse taotluse laekumisest.
- b) Teine tase. Ülejäänud Paks II elektrienergia kogutoodangu müüb Paks II objektiivsetel, läbipaistvatel ja mittediskrimineerivatel alustel enampakkumise teel. Selliste enampakkumiste tingimused määratleb Ungari energeetikasektorit reguleeriv asutus sarnaselt MVM Partnerile kehtestatud enampakkumismenetlusega [(Ungari reguleeriva asutuse otsus 741/2011)]. Ungari kinnitab, et Ungari energeetikasektorit reguleeriv asutus jälgib ka nende enampakkumiste läbiviimist. Samuti kinnitab Ungari seda, et käesoleva teise taseme enampakkumismenetluse platvormi haldab Paks II ning tuleb tagada, et pakkumised on võrdselt kättesaadavad kõikidele litsentseeritud või registreeritud ettevõtjatele samadel turutingimustel. Ungari tagab, et pakkumise arvestussüsteem on kontrollitav ja läbipaistev ning ostetud elektrienergia lõpptarbimise suhtes ei kehtestata mingeid piiranguid.

3.3. UNGARI ESITATUD TÄIENDAVIDA MÄRKUSED VASTUSENA ALGATAMISOTSUSELE

- (119) Ungari väidab, et ulatuses, mille kohaselt kuulub projekt Euroopa Aatomienergiaühenduse asutamislepingu kohaldamisalasse (nt artikkel 41 ja lisa II, artiklid 52–66 ja artikkel 103), ei leia Ungari valitsus, et ELi toimimise leping ja eelkõige ELi toimimise lepingu artiklites 107 ja 108 kehtestatud riigiabi eeskirju selle suhtes kohaldatakse. Ta väidab, et Euroopa Aatomienergiaühenduse asutamisleping on ELi toimimise lepingu suhtes *lex specialis*. Seega kui Euroopa Aatomienergiaühenduse asutamislepingust tulenevate volituste kasutamine takistab ELi toimimise lepingu kohaste volituste rakendamist, on Euroopa Aatomienergiaühenduse asutamislepingu sätted ülimuslikud. Sellise väite tõendamiseks toetub Ungari komisjoni otsusele Kernkraftwerke Lippe-Ems GmbH⁽⁴⁴⁾.
- (120) Ungari märgib, et kuigi Euroopa Aatomienergiaühenduse asutamislepingus ei sätestata riigiabi käsitlevate eeskirjade kogumit, viidatakse Euroopa Aatomienergiaühenduse asutamislepingu artikli 6 punktis d ja artiklis 70 asjaolule, et puudub üldine riigiabi keeld ja et teatud juhtudel soodustatakse liikmesriikidest pärit toetusi.
- (121) Ungari rõhutab, et tuumatööstuse projekti rahastamine peaks kuuluma teavitamiskohustuse alla Euroopa Aatomienergiaühenduse asutamislepingu artikli 43 tähenduses. Lisaks väidab ta, et vastavalt komisjoni määrusele (EÜ) nr 1209/2000⁽⁴⁵⁾ tuleb esitada andmed rahastamismeetodite kohta juhul, kui asjaomane liikmesriik esitab uue projekti. Ungari väidab, et ta oli esitanud kogu vajaliku teabe Euroopa Aatomienergiaühenduse asutamislepingu artiklite 41 ja 43 alusel ning kuna Euroopa Aatomienergiaühenduse tarneagentuur andis 2015. aasta aprillis heakskiidu kütusetarne lepingule,⁽⁴⁶⁾ on Ungari seisukohal, et komisjon ei saa nüüd väita, et projekti rahastamine võiks olla ebaseaduslik.

⁽⁴³⁾ Komisjoni konsolideeritud pädevusteatise vastavalt nõukogu määrusele (EÜ) nr 139/2004 kontrolli kehtestamise kohta ettevõtjate koondumiste üle (ELT C 95, 16.4.2008, lk 1).

⁽⁴⁴⁾ Euroopa Komisjoni 21. veebruari 1994. aasta otsuse 94/285/Euratom (Euroopa Aatomienergiaühenduse asutamislepingu artikli 53 teise lõike kohaldamise kord) (EÜT L 122, 17.5.1994, lk 30) lõige 22.

⁽⁴⁵⁾ Komisjoni 8. juuni 2000. aasta määrus (EÜ) nr 1209/2000, millega määratakse kindlaks Euroopa Aatomienergiaühenduse asutamislepingu artikliga 41 ettenähtud andmete edastamise kord (EÜT L 138, 9.6.2000, lk 12).

⁽⁴⁶⁾ Vt põhjenduse 13 punkt c.

- (122) Ungari võrdleb Euroopa Aatomienergiaühenduse asutamislepingut Euroopa Aatomienergiaühenduse asutamislepinguga, sest need mõlemad on valdkondliku iseloomuga, ning ta väidab, et Euroopa Sõe- ja Teraseühenduse asutamisleping hõlmab kaugeleulatuvat riigiabi andmise keeldu, mis oli tegelikkuses kooskõlas ELi toimimise lepingu artikliga 107 tulenevalt Euroopa Sõe- ja Teraseühenduse asutamislepingu artiklitest 67 ja 95. Ungari väidab, et ELi toimimise lepingus sätestatud riigiabi eeskirjade kohaldamisel moonutab komisjon regulatiivset eesmärki, mida soovivad saavutada need, kes on koostanud Euroopa Aatomienergiaühenduse asutamislepingu, milles puuduvad konkreetsed riigiabi sätted.
- (123) Lisaks sellele märgib Ungari, et komisjon ei ole kunagi uurinud riigiabiga seoses ühegi omakapitaalinvesteeringuga tuumaelektrijaama ehitamise kohta liidus, sealhulgas seoses Flamanville'i ja Hanhikivi tuumaelektrijaamadega. Ungari arvates kohaldatai Hinkley Point C investeeringu suhtes riigiabi kontrolli üksnes seepärast, et sellel olid erinevalt muudest investeeringutest Euroopas finantsilised eriomadused (nt riigi laenutagatis ja hinnavaheleping).

4. HUVITATUD ISIKUTE MÄRKUSED

4.1. MÄRKUSED ABI OLEMASOLU KOHTA

- (124) Komisjonile laekunud järgmiste kolmandate isikute märkused sisaldasid kvantitatiivset teavet ja analüüsi meetmete olemasolu kohta:

- Ungari Euroopa Parlamendi liikme Benedek Jávori märkus („Jávori märkus“);
- Greenpeace'i märkus („GP märkus“), mis hõlmab GP majandusnõustaja Candole Partnersi poolt koostatud uuringut („Candole'i uuring“⁽⁴⁷⁾);
- EnergiaKlubi märkus („EK märkus“), mis hõlmab Balazs Felsmanni poolt koostatud uuringut („Felsmanni uuring“⁽⁴⁸⁾).

Jávori märkus

- (125) Jávori märkuses keskendutakse omanikukuludele, mis on EPC-lepinguga hõlmata kulud (vt käesoleva otsuse jaotis 2.5.2), ning väidetele, et need kulud võivad olla oluliselt alahinnatud. Eelkõige väidetakse ettepanekus järgmist:
- a) kuna Paks II EPC-leping koostati Leningradskaja tuumaelektrijaama projekti põhjal,⁽⁴⁹⁾ on mõistlik eeldada, et vaja on täiendavat investeeringut ohutussüsteemi, mille väärtus oleks vähemalt 1 miljard eurot;
 - b) otsene magevee jahutussüsteem ei ole Paksi tuumaelektrijaama ja Paks II paralleelse käitamise korral soojadel suvepäevadel piisav. See tekitaks keskkonnale lisakoormuse ning vajaduse investeerida töhususasse jahutustornil põhinevasse jahutussüsteemi, mis on umbes 40 % kulukam kui otsene jahutussüsteem;
 - c) tuumaenergiaalase tegevuse rahastamise keskkondis tulevikus hoitav summa ei ole tõenäoliselt piisav radioaktiivsete jäätmete ladustamiseks ja dekomisjoneerimiseks. Eelkõige maksaks tuumajäätmete vahepealne ladustamine, lõpladustamine ja dekomisjoneerimine vähemalt vastavalt 150 miljonit eurot, 1,54 miljardit eurot ja 1,734 miljardit eurot;
 - d) uute tuumaelektrijaama plokkide integreerimiseks vajaliku võrgu ajakohastamise kulud, sealhulgas investeeringud nii 400 kV kaablisüsteemi kui ka täiendavatesse 120 kV kõrgepingekaablitesse, võivad ulatuda kuni 1,6 miljardi euroni;
 - e) tegeliku võrgueeskirja järgimiseks vajalikud investeeringud, nii pumpelektrijaama kui ka varude tagamiseks ettenähtud täiendavate tootmisüksuste kujul, mis seaduse järgi peavad olema võrdsed suurima riikliku elektrienergia tootmisüksusega, oleksid kokku 1,2 miljardit eurot;

⁽⁴⁷⁾ Vt Candole Partners – tuumaelektrijaam Paks II, majandusliku teostatavuse hindamine, veebruar 2016, kättesaadav aadressil <http://www.greenpeace.org/hungary/Global/hungary/kampanyok/atomenergia/paks2/NPP%20Paks%20II%20Candole.pdf>.

⁽⁴⁸⁾ Vt Felsmann Balázs, „Működhet-e Paks II állami támogatások nélkül? Az erőműtársaság vállalatgazdasági közéletésben“, kättesaadav aadressil https://energiaklub.hu/sites/default/files/paks2_allami_tamogatas_2015jun.pdf.

⁽⁴⁹⁾ Leningradskaja tuumaelektrijaama kirjeldus on kättesaadav aadressil http://atomproekt.com/en/activity/generation/vver/leningr_npp/, viimati vaadatud 24. veebruaril 2017.

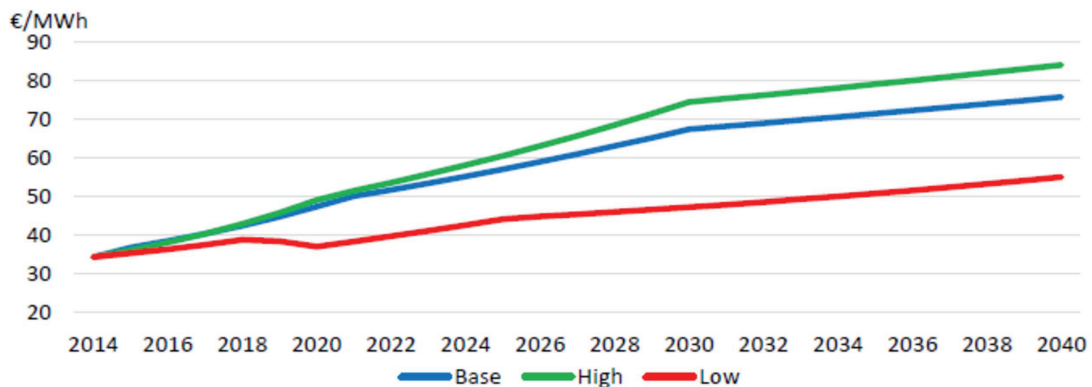
- f) süsteemi tasakaalustamise eesmärgil kahest lähestikku asuvast tuumaelektrijaamast ühe tegevuse vähendamise tõttu tulenev kahjum võib tuua kaasa rahalise kahju kogusummas ligi 1,2 miljardit eurot;
- g) erinevad maksud ja lõivud, mis ei kuulu EPC-lepingusse, võivad moodustada täiendavad 1,8 miljardit eurot.
- (126) Märkuses väidetakse, et põhjenduses 125 loetletud kuluartiklid tuleks lisada projekti kulude hulka, mis omakorda vähendaks oluliselt projekti sisemist tulumäära. Samuti juhitakse selles tähelepanu asjaolule, et tuumaelektrijaama viivitused ja lühem töö iga vähendavad projekti sisemist tulumäära veelgi.

Candole'i uuring

- (127) Candole'i uuringus kasutatakse majandusuuringuga hõlmatud eeldusi ja teavet ning selle raames vaadatakse läbi tuumaelektrijaama Paks II projekti elujõulisus. Eelkõige väidetakse uuringus, et majandusuuringus kasutatud hinnaprognosid võivad olla liiga optimistlikud ja realistlikumad hinnaprognosid muudaksid projekti kahjumlikuks isegi siis, kui majandusuuringu rakenduslikud eeldused oleksid heaks kiidetud.
- (128) Selle punkti illustreerimiseks arendatakse Candole'i uuringus välja pikaajaline elektrienergia hinnaprognos. Selle abil prognoositakse eelkõige pikaajalisi elektrienergia hindu, kasutades Rahvusvahelise Energiaagentuuri väljaandes „World Energy Outlook 2015“ (IEA WEO 2015) esitatud kivisöe-, nafta- ja gaasihindade prognoose, ning arvutatakse marginaalsed tootmiskulud erinevat liiki tootjate jaoks⁽⁵⁰⁾. Lisaks on selles koostatud eraldi prognoos IEA WEO 2015. aasta väljaandes käsitletavate erinevate tulevikustsenaariumide kohta, st i) uue poliitika stsenaarium, mis vastab mõni kuu enne IEA WEO 2015. aasta väljaande avaldamist vastu võetud energiaturgu mõjutavatele poliitikavaldkondadele ja rakendusmeetmetele koos asjaomaste poliitiliste kavatsustega, ii) kehtiv poliitika stsenaarium, mis vastab paari kuu jooksul enne Candole'i uuringu avaldamist rakendatud poliitikale ning iii) madala naftahinna stsenaarium, mille käigus uuritakse püsivalt madalate hindade mõju (mis tuleneb madalamatest naftahindadest) energiasüsteemile⁽⁵¹⁾. Alljärgnevas graafikus on esitatud tuletatud pikaajaliste elektrienergia hindade prognoosid kõigi kolme stsenaariumi kohta.

Joonis 12

Elektrienergia hinnaprognoside kõverad (EUR/MWh)

Allikas: Candole Partners.

- (129) Jooniselt nähtub, et praeguse poliitika stsenaarium toob tulevikus kaasa veidi kõrgemad elektrienergia hinnad, samal ajal kui madala naftahinna stsenaariumi kohaselt eeldatakse tulevikus oluliselt madalamaid elektrienergia hindu kui keskses uues poliitika stsenaariumis, mida kasutab Ungari oma väidetes.

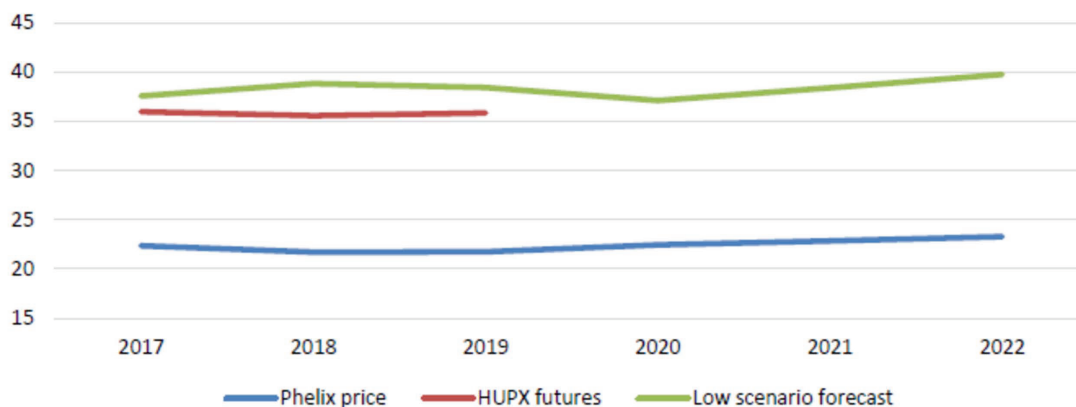
⁽⁵⁰⁾ Vt IEA WEO 2015 kohta <http://www.worldenergyoutlook.org/weo2015/>.

⁽⁵¹⁾ Väljaandes IEA WEO 2015 käsitletakse ka neljandat ehk 450 osakese stsenaariumi, milles kirjeldatakse jõudmist 2 °C kliimaga seotud eesmärgini, mida on võimalik saavutada kaubanduslikul tasandil kättesaadavate tehnoloogiate abil.

- (130) Lisaks joonisel 12 esitatud prognoosidele võrreldakse Candole'i uuringus ka 2015. aasta IEA WEO madala naftahinna stsenaariumi alusel koostatud pikaajalist elektrienergia hinnaprognosi tulevikus Saksamaa ja Ungari elektribörsil sõlmitavate lepingutega (seisuga 2016. aasta veebruar). Need kõverad on esitatud allpool joonisel 13.

Joonis 13

Elektrienergia pikaajalise prognoosi kõverad (EUR/MWh)

Allikas: Candole Partners.

- (131) Jooniselt on näha, et kuni aastani 2022, mil on võimalik kaubelda Saksamaa-Austria lepingutega, jäävad Saksamaa tulevased lepingujärgsed hinnad alla 2015. aasta IEA WEO madala naftahinna stsenaariumi hinnaprognosi omadest. Sama kehtib ka Ungari vahetuskursi futuurilepingute kohta, millega saab kaubelda kuni 2019. aastani ⁽⁵²⁾.
- (132) Nendest kaalutlustest lähtudes väidetakse Candole'i uuringus, et majandusuuringus näidatud pikaajaliste elektrienergia hinnaprognoside kohaselt teeniks Paks II projekt kahjumit isegi siis, kui majandusuuringu rakenduslikud eeldused oleks aktsepteeritud ⁽⁵³⁾.

EK märkus

- (133) EK märkuses on esitatud komisjoni algatamisotsuse võimalikud puudused ning Ungari majandusuuringu probleemsete punktid. Samuti tuuakse selles välja mõned projektiga seotud riskid. Viimasena esitas ta projekti Paks II elujõulisuse kvantitatiivse analüüsina Felsmanni uuringu. Uuringus on arvatud Paks II projekti nüüdispuhasväärtus, kasutades praeguse Paksi tuumaelektrijaama tegevuskulusid, ning selles järeldatakse, et enamiku kaalutud stsenaariumide korral oleks projekt kahjumlik.
- (134) Seoses algatamisotsusega märgitakse EK ettepanekus, et mõned kuluartiklid on algatamisotsuses esitatud hindamisest välja jäetud või neid ei ole käsitletud tervikuna. Näiteks väidab ta, et puudub selgus, mil määral hõlmab EPC-lepingus esitatud summa võimalikke täiendavaid kulusid, mis on seotud tuumaohutuse, võrgu arendamisega, mis on vajalik tuumaelektrijaama Paks II kahe uue reaktori süsteemi integreerimiseks, või asjakohase jahutussüsteemi ehitamisega. Samuti kaheldakse ettepanekus selles, kas eeluuringuid, lube ja teabevahetust on täpselt kajastatud.

⁽⁵²⁾ Seoses Saksamaa ja Ungari hindade vahel tulevikus väidetakse, et see võib tõenäoliselt tuleneda puudlikust turu ühendamisest.

⁽⁵³⁾ Candole'i uuringus on täiendav jaotis, milles võrreldakse tuumaelektrijaama Paks II kulusid ja EPRI reaktorite tegevuskulusid vastavalt Prantsuse kontrollikoja hinnangutele (2002), mis on avaldatud väljaandes Bocard, N. „The Costs of Nuclear Electricity: France after Fukushima“, kättesaadav aadressil http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2353305.

- (135) Lisaks sellele väidetakse, et jäätmete ja dekomisjoneerimise kuluartikleid vahemikus 2,1–2,7 eurot MWh kohta võidakse alahinnata, sest praegune Paksi tuumaelektrijaama arvnäitaja on 4,5 eurot MWh kohta. Ettepanekus osutatakse ka sellele, et projekt avaldab kahjulikku mõju tulevasele keskvalitsuse eelarvele, mis ettepaneku kohaselt satuks vastuollu liidu statistilise arvepidamise süsteemi ja võlga suurendava eeskirjaga⁽⁵⁴⁾. Viimasena tuuakse ettepanekus välja korrupsioonirisk, mis on peamiselt seotud projekti suuruse ning tarnija ja omaniku teabealase eeliseiga⁽⁵⁵⁾.
- (136) Seoses Ungari poolt koostatud majandusuuringuga seatakse väites kahtluse alla arvutustes kasutatud suur koormustegur (92 %) väikese nõudlusega perioodidel, eelkõige Paksi tuumaelektrijaama ja tuumaelektrijaama Paks II paralleelse käitamise ajal, ning uuringus kasutatud hinnaprognoside põhjendatus.
- (137) Projekti erinevate riskide suhtes tuuakse EK väites välja projekti viivitustest ja ülekuludest tulenev võimalik mõju ning vajadus täiendavate riiklike toetuste järele projekti töö ea jooksul.
- (138) Selleks et tõendada Paks II projekti elujõulisusega seotud probleeme, viitab EK Felsmanni uuringule. Käesolevas uuringus on arvatud Paks II projekti nüüdispuhasväärtus, kasutades praeguse Paksi tuumaelektrijaama tegevuskulusid (mis hõlmab jaama põhjalikku keskmise pikkusega kapitaalremonti) ja mitmeid alternatiivseid arvnäitajaid (st 75 %, 85 % ja 92 %) kasutamise määra kohta koos mõningate elektriinna prognoosidega, mis põhinevad avalikult kättesaadavatel rahvusvahelistel allikatel (nt USA energiateabe amet ja Ühendkuningriigi riiklik energiasüsteem). Uuringus leitakse, et enamike käsitletud stsenaariumide korral oleks projekt kahjumlik, viidates riigiabi olemasolule.

Austria valitsus

- (139) Austria väidab, et tuumaelektrijaamade ehitamine ja käitamine on kahjumlik, võttes arvesse kõiki seonduvaid kulusid, mida tuleb arvestada põhimõtte „saastaja maksab“ alusel. Austria leiab, et Ungari investeerimine Paks II ei ole kooskõlas turumajandusliku investeerimise põhimõttega. Austria väidab, et puudub tõendusmaterjal selle kohta, et Ungari poolt komisjonile esitatud majandusuuringud on koostatud nõutava hoolsusega või et arutamises arvesse võetud kulud hõlmavad kõiki võimalikke kulusid kooskõlas „saastaja maksab“ põhimõttega.
- (140) Austria väidab samuti, et ülejäänud tingimused riigiabi olemasoluks on täidetud.

Muud märkused abi olemasolu kohta

- (141) Paks II väitis, et algatamisotsuses kasutati väärtalt üksiku hinna prognoosi kõverat, eriti arvestades projekti pikaajalist tähtaega. Samuti on märgitud, et mõnede tähelepanekute juures ei ole komisjonil õige kasutada praeguse Paksi tuumaelektrijaama käitamise ja hooldamise kulusid selleks, et põhjendada uue III+ põlvkonna reaktorite 5 ja 6 käitamise ja hooldamise kulusid. Lisaks rõhutab Paks II, et nende esialgne investeerimisotsus tehti EPC-lepingu allkirjastamise ajal ning selline kohustus võeti üksnes kulude väljatöötamise etapis, sest Paks II lõplik kohustus seoses ehitusperioodi kuludega toimub kindlal ajal tulevikus. Paks II väidab, et kuni selle punktini tulevikus võib ettevõtja otsustada projekti peatada juhul, kui selle majanduslik olukord muutub väliste turumuutuste tõttu, ent see võimalus on üsna ebatõenäoline. Paks II osutab ka Ungari valitsusele Rothschild & Co poolt koostatud aruandele („Rothschildi uuring“),⁽⁵⁶⁾ milles järeldatakse, et sisemise tulumäära vahemik võib ulatuda 12 %-ni, mis on oluliselt suurem kui algatamisotsuses komisjoni poolt osutatud vahemik 6,7–9 %. Viimasena märgib Paks II, et komisjoni poolt arvatud kapitali kaalutud keskmise hinna ja sisemise tulumäära vahemikud kattuvad ja seepärast võib eeldada, et projektiga käib kaasas asjakohane tasustamine.

⁽⁵⁴⁾ Seda on refereerinud Romhányi Balázs, „A Paks II beruházási költségvetés-politikai következnényei“, kättesaadav aadressil https://energiaklub.hu/sites/default/files/a_paks_ii_beruhazasi_koltsegvetes-politikai_kovetkezmenyei.pdf.

⁽⁵⁵⁾ Sellele on viidatud järgmises uuringus: Fazekas, M. et al, The Corruption Risks of Nuclear Power Plants: „What Can We Expect in Case of Paks2?“, kättesaadav aadressil http://www.pakskontroll.hu/sites/default/files/documents/corruption_risks_paks2.pdf.

⁽⁵⁶⁾ <http://www.kormany.hu/download/a/84/90000/2015%20Economic%20analysis%20of%20Paks%20II.pdf>

- (142) Enersense Group väidab, et komisjoni poolt kasutatud kapitali kaalutud keskmise hinna valem ei ole täpne, sest komisjon on selle määratlemisel kasutanud liiga konservatiivseid tegureid. Enersense Groupi arvates on turumajandusliku investeerimise põhimõtte hinnangus esitatud kapitali kaalutud keskmise hinna elemendi suhtes kohaldatava asjakohase maksueelse laenukulu määr 4,5 % ehk maksujärgselt 3,6 %, mida aja jooksul veidi muudetakse. Ta väidab, et kuna Venemaa tarnija tagab ligi 80 % lepingujärgse hinna rahastamisest, peaks investeringutasuvus põhinema 80 % finantsvõimendusel, kajastamaks investeringu rahastamisallikat, mis on kooskõlas muude tuumaelektrijaamadega. Enersense Group väidab, et kui omavahenditega seotud laenukulu on hinnanguliselt 11 % ja maksujärgne laenukulu 3,6 % ning samas vähendatakse finantsvõimenduse alust 80 % võrra, siis peab kapitali kaalutud keskmine hind olema 5,1 %. Lisaks väidab Enersense Group, et see näitaja tõuseb 6,2 %-ni juhul, kui finantsvõimenduse alust vähendatakse 65 % võrra. Kokkuvõtteks märgib Enersense Group, et investeringutasuvust saab märkimisväärselt parandada turupõhise laenukulu ja võimendusteguri valikuga.
- (143) Huvitatud isikud esitasid täiendavaid argumente, mille kohaselt väheneb kapitali kaalutud keskmine hind märkimisväärselt pärast seda, kui elektrijaam on võrguga ühendatud ajal, mil ettevõtja väärtus suureneb. Seepärast saab elektrijaama osasid või seda tervikuna müüa hinnaga, mis on võrreldav muude praegu toimivate tuumaelektrijaamadega. On väidetud, et komisjoni arvutused algatamisotsuses ei kajasta sellist investeringute paindlikkust.
- (144) Komisjonile laekusid ka tähelepanekud selle kohta, kui oluline on täielikult hinnata ja kaasata tuumatehnoloogia energiakasutuse struktuurist väljajätmisega seotud võimalikke kulusid olemasolevate elektritootmisvõimsuste portfelli oluliste muudatuste kontekstis. Vastavalt nendele tähelepanekutele on lisaks mudelitele investeringutasuvuse või diskonteeritud rahavoogude kohta oluline arvestada, et Paks II projekt on sisuliselt investering olemasolevasse sektorisse, mis tagab tegeliku väärtuse, mitte pelgalt portfelliinvesteeringu võimaluse või lühiajalise spekulatsioonini. Nad väidavad, et need omadused peaksid kajastuma ka komisjoni arvutustes projekti elujõulisuse kohta.
- (145) Mitmed tähelepanekud osutavad Rothschildi uuringu järeldusele, mille kohaselt saab projekt olla elujõuline üksnes turutingimuste alusel, isegi kui seda toetavad väga pessimistlikud eeldused. Mõned väidavad ka, et peamised eeldused seoses elektrienergia tulevaste hindadega on üsna tagasihoidlikud ning prognoosi kohaselt tõusevad need hinnad pärast 2025. aastat. Sellest lähtuvalt ei saaks Paks II eelist.
- (146) Mõnede tähelepanekute kohaselt muudab asjaolu, et projekt teostatakse terviklahendusena EPC-lepingu alusel, selle atraktiivseks iga turumajandusliku investori jaoks ning seepärast investeeriks Ungari ka turupõhiste tingimuste põhjal.

4.2. MÄRKUSED MEETME VÕIMALIKU VASTAVUSE KOHTA SISETURUGA

4.2.1. MÄRKUSED ÜHISE HUVI EESMÄRGI KOHTA

- (147) Austria, IG Windkraft, Oekostorm AG ja muud kolmandad isikud väidavad, et ELi toimimise lepingu artikli 107 lõikes 3 kehtestatud põhimõtete kohaselt ei loeta uute tuumaelektrijaamade ehitamise ja käitamise toetamist siseturuga kokkusobivaks. Tuumaenergia ei kujuta endast uut, uuenduslikku või jätkusuutlikku elektrienergia tootmise tehnoloogiat, mis võiks aidata kaasa liidu eesmärgi saavutamisele, mille järgi tuleb suurendada taastuvenergia tehnoloogiate abil toodetava energia hulka. Seepärast ei tohiks projektile anda ajutist toetust enne, kuni see saavutab turuküpsuse.
- (148) Austria väidab, et Euroopa Aatomienergiaühenduse asutamislepingu artikli 2 punkt c ja artikkel 40 ei võimalda uute tuumaenergiaalaste investeringute edendamist lugeda ühise huvi eesmärgiks, sest Euroopa Aatomienergiaühenduse asutamislepingu alusel ei ole võimalik tõlgendada ühise huvi olemasolu ELi toimimise lepingu artikli 107 lõike 3 tähenduses. Lisaks oleks selline eesmärk vastuolus liidu ELi toimimise lepingu kohaste muude eesmärkidega, täpsemalt artiklis 191 sätestatud ettevaatusprintsipi ja programmiga „Horisont 2020“ hõlmatud jätkusuutlikkuse põhimõttega⁽⁵⁷⁾.
- (149) Mitmete ettepanekute kohaselt aitaks projekt kaasa tuumarajatiste kasutuselevõtuga seotud üleeuroopalistele eesmärkidele ja tuumauuringutele, mida tunnustatakse ka Euroopa Aatomienergiaühenduse asutamislepingus.
- (150) Paljudes tähelepanekutes väidetakse, et komisjon peaks tunnustama asjaolu, mille kohaselt on tuumaenergia puhta ja vähese süsinikdioksiidiheitega energiaallikas, liidu ühise eesmärgina, mis õigustab investeringut.

⁽⁵⁷⁾ <https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/en/what-horizon-2020>

- (151) Mõningates tähelepanekutes osutatakse Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 194 lõikele 2, mille kohaselt lubatakse liikmesriikidel määrata kindlaks oma energiatootmise struktuur. Tähelepanekutes märgitakse, et Ungari kavandatud erinevad energiatootmisvõimalused on osa riiklikust energiaalasest strateegiast ning sellega järgitakse tuumaenergia, kivisüsi ja rohelise mõtteviisi eesmärki. Sellest tulenevalt võib investering olla õigustatud.
- (152) Komisjonile laekus ka märkusi, milles rõhutatakse, et tuumaenergia on väga pikaajaline, ohutu ja usaldusväärne liik liidu energiatootmise struktuuris. Nendes märkustes väideti, et tuumaallikate abil toodetud elektrienergia (üldjuhul suure võimsustaseme juures vahemikus 85–90 %) võib oluliselt soodustada pikaajalist varustuskindlust. Muud huvitatud isikud väitsid, et tulevases paigaldatud võimsuses tulevikus esineva märkimisväärse vahe, mis peaks ilmnema 2030. aastal, mil Paksi tuumaelektrijaama olemasolevad reaktorid kasutuselt kõrvaldatakse, ning elektrienergia impordile tuginemise tõttu, võiks projekt olla ideaalne võimalus tagada Ungari varustuskindlus ja vähendada sõltuvust kütusest.
- (153) Komisjonile esitatud argumentide kohaselt aitab projekti teostamine kaasa piirkonna majanduskasvule peamiselt uute töökohtade loomise kaudu. Lisaks osutatakse mõnedes tähelepanekutes asjaolule, et liidu mis tahes suuruses ettevõtjatel on märkimisväärne võimalus osaleda projekti teostamiseks, suurendades seeläbi ärialast tarneahelat. Nendes tähelepanekutes märgitakse, et selline kavandatud majanduskasv on ühine huvi, mis võiks õigustada projekti teostamist.

4.2.2. MÄRKUSED MEETME ASJAKOHASUSE KOHTA

- (154) IG Windkraft ja Energiaklub väidavad, et meede on projekti kulusid arvestades sobimatu, kui võrrelda seda võimalike alternatiividega, mille abil võiks lahendada elektrienergia puudujäägi tulevikus paigaldatava tootmisvõimsuse korral. Sarnase toetuse summaga võib toota palju rohkem elektrienergiat aasta kohta, kui investeeritakse muudesse elektrienergiaallikatesse, nagu taastuvenergia tehnoloogiad.

4.2.3. MÄRKUSED MEETME VAJALIKKUSE JA ERGUTAVA MÕJU KOHTA

- (155) Austria väidab, et komisjon on asjaomast turgu, st Ungari tuumaenergia turg, valesti määratlenud selleks, et hinnata, kas turutõrked võivad esineda või mitte. Austria väidab, et õige asjakohane turg oleks liidu liberaliseeritud sisemine elektriturg. Austria väidab lisaks, et elektrienergia siseturu elektritootmise ja -varustusega seoses ei esine turutõrkeid. Vastupidi, elektrihinnad langeksid osaliselt piisava tootmisvõimsuse tagajärjel. Lisaks sellele on Ungari hästi ühendatud naaberliikmesriikide elektrivõrkudega.
- (156) Austria ja IG Windkraft väidavad, et Ungari varustuskindluse probleemi korral ei tarvitse tuumaelektrijaamad olla selle lahendamiseks sobivaimad vahendid. Nad väidavad, et väikestes detsentraliseeritud reaktorites kasutatavad keskkonnasõbralikumad, paindlikumad ja odavamad energiaallikad võivad olla sobivamad. Lisaks väidab Austria, et tuumaelektrijaamad on jahutusnõuete tõttu tundlikud kuumalainete suhtes ning liikmesriigid sõltuvad imporditud uraanimaagist peaaegu 100 % ulatuses.
- (157) Kolmandad isikud on ka väitnud, et elektritootmisektoris toob turg üksinda kaasa uue tootmisvõimsuse ehitamise. Asjaolu, et Ungari sõltub elektrienergia impordist, ei kujuta endast turutõrget, eelkõige sellist, mida uus tuumaelektrijaam lahendab. Esitatud märkused näitavad, et odavama elektrienergia importimine muudest liikmesriikidest on toimiva turu tavapärane ja vastuvõetav praktika, mitte turutõrge. See lihtsalt viitab võimele osta kaupa madalaima turuhinna alusel. Laekunud märkuste kohaselt määratletakse elektrihinnad paljude tegurite alusel, sealhulgas toormehinnad, pakkumine ja nõudlus. Eelkõige Euroopas oleks elektrihinna langus reaktsioon kroonilisele ülemäärasele tootmisvõimsusele. Kuna seda võiks pidada tõhusalt toimiva turu reaktsiooniks, ei saa väita, et impordi tulemusena tekkinud energia turuhindade langus oleks turutõrge, mis omakorda põhjendaks uute tuumaelektrijaamade ehitamist.
- (158) Laekunud märkuste kohaselt peaks Ungari isegi elektritootmise sektori turutõrke korral kaaluma rohkem võimalusi läbipaistval ja mittediskrimineerival viisil.

- (159) Muudes tähelepanekutes on soovitatud, et kuigi tuumaenergia investeeringutega seotud probleemid, sealhulgas ulatuslik algne kapitaliinvesteering ja vajadus nii avaliku kui ka poliitilise toetuse järele on hästi teada, ei ole nende raskuste tunnistamine võrdne väitega, et tuumaenergia arendamine on seotud turutõrkega. Samades tähelepanekutes rõhutatakse, et kuigi komisjon jõudis järeldusele, mille kohaselt esineb Hinkley Point C korral turutõrge, ei tohiks eeldada, et kõik tuumainvesteeringud võiksid realiseerida üksnes toetuste süsteemi abil või et on alust eeldada üldist tuumaenergia turu ebaõnnestumist.

4.2.4. MÄRKUSED MEETME PROPORTSIONAALSUSE KOHTA

- (160) Austria väitis, et riigiabi peab alati piirduma vajaliku miinimumsummaga. Sellisel juhul, kus kavandatava projekti ehitamine toimub ilma pakkumismenetluseta, ei ole võimalik määratleda, kas projekti kogukulud piirduvad nõutava miinimumsummaga.
- (161) Energiaklub väidab, et Ungari riigiasutused ei uurinud projekti rahalise toetuse miinimumtasest. Selle asemel püüdsid Ungari riigiasutused projekti tervikuna rahastada, sealhulgas ka tegevuskulusid. Samuti rõhutab Energiaklub, et Ungari poolt esitatud arvutuste kohaselt ei piirduks riigiabi üksnes investeeringu rakendamisega, vaid seda antakse ka projekti teostamise eesmärgil, mis võib kaasa tuua Paks II ülemäärase hüvitamise.

4.2.5. MÄRKUSED SESES SISETURULE AVALDUVA MEETME MÕJUGA

- (162) Austria väidab, et riigiabi andmine tehnoloogiale, mis ei ole liberaliseeritud elektrienergia siseturul iseenesest kasumlik, toob kaasa märkimisväärse konkurentsi moonutamise. Lisaks võib see takistada uute, jätkusuutlike ja kulutõhusate turuosaliste turule sisenemist või põhjustada nende turuosaliste turult väljatõrjumist. Austria väidab, et tuumaelektrijaamad on ette nähtud suure baaskoormuse katmiseks ning see tootmisvõimsus on prioriteetne võrguga ühendamisel, kuna tuumaelektrijaamad võivad oma tootmisvõimsuse poolest üksnes veidi erineda. Kuigi neil on suured ehitus- ja dekomisjoneerimiskulud, jäävad tegevuskulud madalale tasemele, mis võimaldab neil siseneda väärtuse järjekorras.
- (163) Austria riigiasutused ja IG Windkraft väidavad, et uute tuumaelektrijaamade ehitamine toob kaasa Paksi elektrijaamade ettevõtjatele märkimisväärse turujõu, suurendades turu kontsentratsiooni, ning võimalik, et ka turgu valdava seisundi kuritarvitamise ELi toimimise lepingu artikli 102 tähenduses.
- (164) MVM kontsern ja Paks II väidavad, et pärast seda, kui MVM kontsern on 100 % ulatuses müünud Paks II osaluse riigile, muutuvad need kaks ettevõtjat üksteisest täielikult sõltumatuks. Nad rõhutavad, et MVM kontsernil puudub nii otsene kui ka muu kontroll Paks II juhtimise ja käitamise üle. Nad rõhutavad ka seda, et MVM kontsern ja Paks II on kaks eraldiseisvat elektritootmisettevõtjat nagu kõik muud konkurendid, ning ei ole põhjust eeldada, et nende vahel toimub koordineerimine või tegevused või need kaks ettevõtjat ühendatakse. Lisaks väidab MVM kontsern, et tema strateegia hõlmab võimalikke investeeringuid, mis võivad tulevikus Paks II-ga konkureerida.
- (165) Paks II väidab, et projekt on ette nähtud Paksi tuumaelektrijaama praeguse nelja reaktori tootmisvõimsuse asendamiseks. Need praegused reaktorid on kavas kasutuselt kõrvaldada 2030ndate keskpaigaks, samal ajal kui uued reaktorid 5 ja 6 (Paks II projekt) käivitatakse 2020ndate keskpaigas. Paks II väidab, et seega on turuosade hinnang ja väited valdava seisundi kohta põhjendamatud ning neid ei saa praegu arvestada.
- (166) Mitmed huvitatud isikud rõhutasid, et uuritav energiaturg osutub suuremaks kui üksiku riigi territoorium, kus tegutsevad paljud rahvusvahelised konkurendid, võttes arvesse Ungari elektrienergia impordi ulatuslikkust ning riigi suurepärasest vastastikust seost naaberriikidega.
- (167) Mõned isikud väidavad selgesõnaliselt, et projekt võib avaldada võimalikku allapoole suunatud mõju piirkondlikele elektriturudele, näiteks Saksamaal, kus aastane baaskoormuse hind peaks 2025. aastaks langema kuni 0,6 % võrra, 2030. aastaks 1,1 % võrra ja 2040. aastaks kuni 1,2 % võrra. Teiselt poolt väidavad mõned isikud ka seda, et taastuvenergiaallikad Saksamaal teeniksid väiksemat tulu Paks II uute reaktorite tõttu ning maksimumsajate koormus Saksamaa taastuvenergia abikavade rahastamisel suureneks, samas kui tavaenergia tarnijatele tähendaks see kokkuhoidu kuni 1,02 % võrra 2030. aastaks.

4.3. HUVITATUD ISIKUTE ESITATUD TÄIENDAVAD MÄRKUSED

- (168) Mitmetes tähelepanekutes rõhutatakse, et Ungari üldsusega ei jagatud kõiki projekti üksikasju. Nad väidavad ka, et Paks II otsus on tehniliselt põhjendamatu, sest puuduvad ettevalmistavad uuringud selle kohta, kuidas aitaks investeerimine energiatõhususe meetmetesse ja taastuenergiaallikatesse samas ulatuses tagada varustuskindlust. Seepärast märgivad vaatlejad, et arvestades laiaulatuslikku avalikku ja erialast kaasatust, ei peaks projekti teostama.
- (169) Teatud arvamused viitavad tuumaelektrijaamade võimalikule ohule. Mõnedes tähelepanekutes väljendatakse muret seoses Ungari ja Paks II suutlikkusega lahendada tuumaohutuse juhtumeid, sealhulgas tuumajäätmete ohutu kõrvaldamine.
- (170) Mõnedes tähelepanekutes rõhutati asjaolu, et uute tootmisüksuste ehitaja määramisel ei korraldata pakkumismenetlust, mis nende arvates oleks vastuolus liidu õiguse sätetega. Lisaks sellele väidab Euroopa Parlamendi liige Jávör, et liidu riigihanke eeskirjade eeldatav rikkumine on meetmele omane ja sellega sisuliselt seotud, sest ta leiab, et Venemaa ei oleks Ungarile Paks II projekti jaoks laenu andnud ilma, et oleks tagatud investeering Rosatomile, mis väldiks liidu riigihanke eeskirju. Ta järeldab, et hinnangut selle kohta, kas Venemaa laenu kasutamine on ebaseaduslik riigiabi, ei saa eristada riigihangete eeskirjade vältimisest, sest need on omavahel seotud ja nende mõju tuleb koos hinnata.
- (171) Mitmes märkuses vaieldi vastu asjaolule, et projekt teostatakse Venemaa laenu abil. Nad väidavad, et see propageeriks kütusealast ja majanduslikku sõltuvust, olles samal ajal vastuolus ELi energiasuure strateegiaga, piirates liidu turuosaliste osalemist üleeuroopalise energiatõrku ja taristu arendamises.
- (172) Mõned huvitatud isikud väidavad, et kui Ungari otsustas, et vajab tulevikus uut elektrienergia tootmisvõimsust, oleks ta pidanud järgima Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2009/72/EÜ artiklit 8⁽⁵⁸⁾. Käesoleval juhul puudus pakkumismenetlus või samaväärne läbipaistvuse ja mittediskrimineerimise menetlus, millega nähakse ette uus tootmisvõimsus. Seega ei saa Paks II investeering nende arvates rikkuda liidu õigust.
- (173) Mõned isikud väidavad, et riigiabi kasutamine ei ole sobiv siis, kui see vähendaks saastaja maksukoormust seoses tema põhjustatud saastamisega, mis põhineb ühenduse suunistel keskkonnakaitsele antava riigiabi kohta⁽⁵⁹⁾.

4.4. UNGARI VASTUS HUVITATUD ISIKUTE TÕSTATATUD MÄRKUSTE KOHTA

- (174) Ungari esitas oma vastuse kolmandate isikute märkustele riigiabi algatamisotsuse kohta („Vastus kolmandate isikute märkustele“) 8. aprillil 2016.
- (175) Eelkõige ei nõustu Ungari üldse Austria valitsuselt, Greenpeace Energy'lt, Energiaklubilt ja Euroopa Parlamendi liikmelt Benedek Jávörilt laekunud märkustega, kus erinevad kolmandad isikud väitsid, et Ungari analüüs ei hõlmanud ohutuse ja keskkonnaalaste eeskirjade, laenude rahastamise, kindlustuse, ohutuse, jäätmete kõrvaldamise, ülekandeühenduste ja ajakohastamise investeeringutega seotud kulusid, öeldes, et nendele isikutele esitati väär teavet ning nende väited on põhjendamatud.
- (176) Vastus hõlmab Euroopa Parlamendi liikme Benedek Jávori esitatud märkuste üksikasjalikku ümberlõkkamist. Eelkõige juhib Ungari tähelepanu järgmisele:

— kõikide vajalike ohutusinvesteeringute kulud on lisatud EPC-lepingusse;

— otsese jahutusüsteemi valikut kinnitab projekti keskkonnamõju hindamine;

⁽⁵⁸⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. juuli 2009. aasta direktiiv 2009/72/EÜ, milles käsitletakse elektrienergia siseturu ühiseeskirju ning millega tunnistatakse kehtetuks direktiiv 2003/54/EÜ (ELT L 211, 14.8.2009, lk 55).

⁽⁵⁹⁾ Keskkonnakaitseks antavat riigiabi käsitlevad ühenduse suunistid (ELT C 82, 1.4.2008, lk 1).

- jäätmekäitluse ja dekomisjoneerimisega seotud kuluartiklid arvutas välja radioaktiivsete jäätmete käitlemise agentuur 1996. aasta CXVI seaduse alusel aatomienergia kohta;
 - Paks II võrguühendusega seotud kulud on lisatud projekti finantsanalüüsile;
 - Paksi tuumaelektrijaama ja Paks II tegevust ei vähendata vähese nõudluse tundidel, kuna Paks II peab asendama varasemaid ja olemasolevaid tootmisvõimsusi, mis järk-järgult kasutuselt kõrvaldatakse;
 - modernse III+ põlvkonna tehnoloogia korral võib julgelt eeldada suhteliselt kõrget tootmisvõimsust (90+ %) Paks II töö ea jooksul;
 - 60-aastane tegevusperiood on rahvusvaheliselt laialdaselt tunnustatud, sest tegemist on tavalise eeldusega isegi madalama kvaliteediga III põlvkonna elektrijaamade korral;
 - projekt on käibemaksu seisukohast neutraalne ja kuna suure osa teenustest osutavad ELi kohalikud tarnijad, siis on tollimaksude eeldus/arvutamine ekslik.
- (177) Ungari väidab, et korraldas ulatusliku tundlikkusanalüüsi, eesmärgiga hinnata selliste eelduste ja muutujate, nagu jaama kasutusaeg, käitamis- ja hoolduskulud, jäätmekäitus ja dekomisjoneerimise kulud, koormustegurid, makromajanduslikud tegurid nagu välisvaluuta ja inflatsioon, erinevad turuhinna stsenaariumid, viivitused ja muu sarnase mõju ärimudelile, ning see tundlikkusanalüüs toetaks täielikult oma järeldust, et meede ei kujuta endast riigiabi.
- (178) Seoses laekunud tähelepanekutega meetme võimaliku sobivuse kohta kordab Ungari mitut argumenti, mis on esitatud tootmisstruktuuri vaba valiku ja mitmekesistamise, asendusvõimsuse vajaduse, süsinikdioksiidiheite vähendamise, töökohtade loomise, taskukohasuse ja väidetava mitmekordistava mõju kohta.
- (179) Ungari väidab, et Austria valitsuse argument, mille kohaselt on Euroopa Aatomienergiaühenduse asutamislepingu eesmärk seoses „tuumaenergeetika arenguga ühenduses juba saavutatud ning seda ei saa kasutada ühise huvi toetamiseks ELi toimimise lepingu artikli 107 lõike 3 tähenduses tehniliselt arendatud ja Euroopasse ehitatud arvukate tuumaelektrijaamade tõttu“, ei ole tõene. Ungari arvates ajab see argument segamini tuumaenergia tootmise eesmärgi tehnoloogia kontseptsiooniga, mille korral ei saa väita, et see oleks staatiline. Ungari väidab, et Euroopa Aatomienergiaühenduse asutamisleping moodustab jätkuvalt osa liidu põhiseaduslikust korrast ja seda ei ole kehtetuks tunnistatud. Viimasena rõhutab Ungari, et Austria ja Greenpeace ei esitanud ühtegi kohtupraktikat, mis näitaks, et ühise huvi eesmärgiga seotud teemad on tingimata piiratud või piiratud kestusega.
- (180) Seoses energiatootmisvõimaluste mitmekesistamisega eitab Ungari Austria ja Austria tuuleenergiaorganisatsiooni väiteid liiduülese uraanisõltuvuse kohta ning rõhutab, et uraani leidub paljudes olulistes kaevandamata kohtades. Samuti väidab ta, et ainuüksi asjaolu, et ressursid on piiratud, ei tähenda seda, et selle kasutamine ei ole jätkusuutlik, ning toetub energeetika valdkonna majandusteadlase Loreta Stankeviciute Rahvusvaheline Aatomienergiaagentuuri (IAEA) ⁽⁶⁰⁾ nimel esitatud märkustele, mille kohaselt on „tuumaenergia paljude jätkusuutlikkuse näitajate suhtes positiivne“.
- (181) Ungari rõhutab, et mõned tuumaalaste energiaallikate kasutamise kaudu CO₂-heite vähendamisega seoses esitatud argumentid on asjakohased, sest taastuvenergia tehnoloogiatega kaasnevad suured kulud ja need on energiatootmise liigi korral vahelduvad. Samuti väidab ta, et fikseeritud taastuvenergia subsideeritud tariifid on vastuolus vabaturu tingimuste lubamisega, ning ta tsiteerib Greenpeace'i, kes väitis, et fikseeritud elektrienergia ostuhindade kokkulepped on vähem soodsad madalamate turuhindade stsenaariumi korral, kuigi Paks II sellisel viisil oma elektrienergiat ei müüks.
- (182) Ungari toob välja mitmed allikad, mis väidavad, et meede ei kahjusta põhjendamatult konkurentsi, ja märgivad, et komisjonil ei olnud kahtlusi meetme kokkusobivuses siseturuga (nagu tõi välja Greenpeace), vaid pigem abi olemasolu küsimuses.

⁽⁶⁰⁾ <https://www.oecd-nea.org/ndd/climate-change/cop21/presentations/stankeviciute.pdf>

- (183) Sama reguleerimisala piires (võimalikud konkurentsimoonutused) kummutab Ungari Greenpeace'i esitatud argumendid selle kohta, et ta kehtestab fikseeritud tariifi (sarnaselt tuumaelektrijaamaga Hinkley Point C), et toetada Paks II pikaajalist toimimist.
- (184) Ungari vaidleb vastu tähelepanekutele, mille kohaselt suunaks projekt taastuvate energiaallikatega seotud investeeringud Ungarisse ja naaberriikidesse. Ta väidab, et riiklik energiasstrateegia hõlmab taastuvaid energiaallikaid koos tuumaenergiaga ning paigaldatud võimsuse vahet tulevikus ei saa kaotada üksnes tuumaenergia abil. Seepärast ei takista täiendav tuumavõimsus taastuvenergia arendamist. Ungari märgib, et Energy Brainpooli poolt Greenpeace'i väite osana esitatud turuanalüüsis eeldatakse taastuvenergia kasutuselevõttu vastavalt Ungari riiklikule taastuvenergia eesmärgile.
- (185) Ungari kordab MVM kontserni esitatud seisukohti, et MVM kontserni ja Paks II ei ole kavas ühendada ning seega ei toimu turu kontsentratsiooni. Samuti kordab ta MVM kontserni väidet, et MVM kontserni ärisstrateegia hõlmab võimalikke investeeringuid, mis võivad tulevikus Paks II-ga konkureerida.
- (186) Lisaks kordab Ungari väiteid, mille kohaselt tuleb uuritavat turgu vastastikuse ühendamise kõrge taseme tõttu Ungari riigi piiridest laiemalt tõlgendada. Selles kontekstis oleks meetme mõju tühine. Ungari vaidlustab ka Greenpeace'i nimel Energy Brainpooli koostatud analüüsi metoodikaga seoses projekti võimaliku mõju kohta, mis avaldub piirkondlikele elektriturgudele, näiteks Saksamaal. Ta väidab, et kasutatud lähenemisviis hõlmab projekti mõju hindamist eranditult riigisiseses kontekstis, arvestamata elektrienergia impordi Ungarisse ning selle ekstrapoleerimist Saksamaale kaudsel eeldusel, et mõju Saksamaa elektriturule oleks sama mis Ungari korral. Ungari väidab ka seda, et analüüsil on puudusi, sest selles hinnatakse olemasolevat vastastikuse ühendamise võimsuse taset, ent eiratakse edasisi ühendusi, mis moodustavad osa liidu eesmärkidest.
- (187) Seoses tähelepanekutega ohutusküsimuste kohta väidab Ungari, et riigil on olemasoleva nelja reaktori põhjal olemas märkimisväärsed teadmised ja oskused. Samuti märgib ta, et Ungari aatomienergiaagentuur (mis väljastab tuumarajatiste litsentse) on juba vägagi kursis VVER-tehnoloogiaga ning välja töötanud asjaomase kaheaastase ettevõttesise koolitusprogrammi. See programm hõlmab reguleerivate asutuste liikmeid, kellel on olulised asjaomased akadeemilised ja praktilised kogemused, uute töötajate koolitamist ja arendamist seoses nende ülesannete ja kohustustega, mida nad reguleerivasse asutusse kuuluvana teostavad.
- (188) Lisaks rõhutab Ungari, et nii keskkonnaasutus kui ka reguleeriv asutus on üksteisest sõltumatud, mis tagab kindla ja objektiivse ohutusraamistiku. Ungari märgib ka seda, et projekti asjaomased tehnilised nõuded seoses tuumaohutusega on välja töötatud Ungari õiguse, Euroopa kommunaalteenuste nõuete, IAEA ja tuumaenergia küsimuse reguleerijate Lääne-Euroopa assotsiatsiooni ohutuslaste soovitude ning Fukushima õnnetuse käigus saadud õppetundide kombineerimisega.
- (189) Vastusena tähelepanekutele, milles käsitletakse läbipaistvuse ilmset puudumist projekti ettevalmistamisel, selgitas Ungari, et parlamentaarse otsustusprotsessi tulemusena saavutas see läbipaistvuse. Parlamentaarne protsess tagas kogu asjakohase teabe kättesaadavuse kõikidele huvitatud isikutele ja ametiasutustele, sealhulgas komisjon. Protsessi käigus avaldati kõik sõltumatud eksperdiaruanded, sealhulgas projekti majandusanalüüsid, ning kõik keskkonnamõju hindamise materjalid tehti kättesaadavaks mitmes keeles.
- (190) Samuti viitab Ungari ajavahemikus 17. märts–4. mai 2015 projekti eest vastutava valitsuse asjuri korraldatud avalikele konsultatsioonidele, millega juhiti tähelepanu Paks II ehitamise ja käitamise seotud võimalikule keskkonnamõjule. Lisaks teavitas Ungari projektist kõiki oma naabruses asuvaid (ELi kuuluvaid ja mittekuuluvaid) kolmandaid riike ning organiseeris mitmes riigis kokku üheksa avalikku konsultatsiooni projekti kohta.

- (191) Seoses tähelepanekutega, mille kohaselt väidetakse, et projekti valmimine on vastuolus Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiividega 2014/24/EL⁽⁶¹⁾ ja 2014/25/EL,⁽⁶²⁾ selgitavad Ungari riigiasutused, et valitsustevaheline kokkulepe ja rakenduskokkulepped jäävad väljapoole ELi toimimise lepingu ja direktiivide 2014/24/EL ja 2014/25/EL kohaldamisala. Lisaks väidavad nad, et isegi ELi toimimise lepingu kohaldamise korral oleksid valitsustevaheline kokkulepe ja rakenduslepingud hõlmatud rahvusvaheliste lepingutega seotud konkreetse erandiga, nagu on sätestatud direktiivi 2014/25/EL artiklis 22, või käesoleva direktiivi artikli 50 punktis c sätestatud tehnilise erandiga ning seepärast tuleks see vabastada liidu riigihanke eeskirjade kohaldamisest. Ungari selgitab, et valitsustevahelises kokkuleppes on kehtestatud rakenduslepingute sõlmimiseks selged eeskirjad, sealhulgas erinõuded ettevõtjate määramiseks ja allhankelepingute sõlmimiseks.
- (192) Ungari lükkab ümber ka tähelepanekud, milles väidetakse, et see on vastuolus direktiivi 2009/72/EÜ artikliga 8. Ungari väidab, et seda direktiivi ei kohaldata projekti suhtes, sest see kuulub Euroopa Aatomienergiaühenduse asutamislepingu ainupädevusse, mis on ülimuslik ELi toimimise lepingu eeskirjade ja kõikide sellest tulenevate teisest õigusaktide suhtes. Ungari riigiasutused rõhutavad ka seda, et nende arvates ei saa kohaldada direktiivi 2009/72/EÜ tootmisvõimsuse hankimisega seotud sätteid, kuna projekt ei hõlma riigiabi.
- (193) Viimasena viitab Ungari Euroopa Liidu Kohtu praktikale,⁽⁶³⁾ mille kohaselt ei saa liidu õiguse rikkumise olemasolu või puudumist riigiabi olemasolu uurimise kontekstis arvestada. Sellega seoses leiab Ungari, et elektrienergia direktiivi võimalikku rikkumist tuleb uurida väljaspool riigiabi ametliku uurimise ulatust. Samuti viitab Ungari komisjoni otsusele riigiabi kohta seoses tuumaelektrijaamaga Hinkley Point C, väites, et määratletud pakkumiste asemel saab seoses läbipaistvuse ja mittediskrimineerimisega kasutada samaväärseid menetlusi direktiivi 2009/72/EÜ artikli 8 tähenduses. Ungari väidab, et allhankelepingute sõlmimine toimub kooskõlas mittediskrimineerimise ja läbipaistvuse põhimõtetega.

4.5. UNGARI ESITATUD TÄIENDAVALD MÄRKUSED VASTUSENA KOMISJONILE ESITATUD TÄHELEPANEKUTELE

- (194) Ungari väidab oma vastuses komisjonile esitatud tähelepanekutele, et komisjoni enda tuumaenergia näidisprogrammi käsitlevas teatises⁽⁶⁴⁾ näidatakse, et ajavahemikus 2015–2050 tuleb tuumaenergeetikasse investeerida miljardeid eurosid (hinnanguliselt 650–760 eurot), et kogu liidus tagada energiavarustuse kindel tulevik.

5. MEETME HINDAMINE

5.1. ABI OLEMASOLU

- (195) Meede kujutab endast riigiabi ELi toimimise lepingu artikli 107 lõike 1 alusel, kui see vastab neljale kumulatiivsele tingimusele. Esiteks peab eelis olema rahastatud riigi poolt või riigi vahenditest. Teiseks peab meede andma abisaajale eelise. Kolmandaks peab meede soodustama teatud ettevõtjaid või majandustegevust (st olemas peab olema teatav selektiivsuse määra). Neljandaks võib meede kahjustada liikmesriikidevahelist kaubandust ja moonutada konkurentsi siseturul.
- (196) Algamisotsuse jaotises 3.1 tegi komisjon esialgse järelduse, et meede võib anda Paks II majandusliku eelise, see tooks kaasa riigiabi, kuna seda anti riigiresurssidest, mis kuuluvad Ungari Vabariigile, meede oleks valikuline ning see võib mõjutada liikmesriikidevahelist kaubandust ja kahjustada konkurentsi siseturul. Komisjon ei ole ametliku uurimise käigus leidnud ühtegi põhjust oma hinnangu muutmiseks selle kohta.

⁽⁶¹⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. veebruari 2014. aasta direktiiv 2014/24/EL riigihangete kohta ja direktiivi 2004/18/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (ELT L 94, 28.3.2014, lk 65).

⁽⁶²⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. veebruari 2014. aasta direktiiv 2014/25/EL, milles käsitletakse vee-, energeetika-, transpordi- ja postiteenuste sektoris tegutsevate üksuste riigihankeid ja millega tunnistatakse kehtetuks direktiiv 2004/17/EÜ (ELT L 94, 28.3.2014, lk 243).

⁽⁶³⁾ T-289/03 BUPA, lõige 313.

⁽⁶⁴⁾ <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2016/EN/1-2016-177-EN-F1-1.PDF>

5.1.1. MAJANDUSLIK EELIS

- (197) Komisjon hindas, kas meede tooks Paks II-le kaasa majandusliku eelise asjaolu tõttu, et see omab ja käitab kahte uut tuumareaktorit, mida rahastab täies ulatuses Ungari Vabariik. Lisaks hindas komisjon, kas Paks II majandusliku eelise olemasolu võiks välistada juhul, kui Ungari Vabariigi investeering oleks turupõhine investeering, mille eesmärk on teenida kasumit.
- (198) Komisjon nõustub oma hinnangus Ungariga turumajandusliku investeerimise põhimõtte kohaldamise kriteeriumi kasutamise kohta, et määratleda, kas konkreetne investeering on turupõhine. Asjaomase põhimõtte raames uuritakse, kas turuinvestor oleks investeeringu tegemise otsuse vastuvõtmise ajal investeerinud projekti samadel tingimustel kui riiklik investor (vt ka põhjendused 53 ja 54).
- (199) Käesolev analüüs kinnitab majandusliku eelise olemasolu ja seega ka riigibi olemasolu, kui investeeringu oodatav sisemine tulumäär on väiksem kui võrdluseks olev turupõhine kapitali kaalutud keskmine hind sama projekti kohta, kuna ratsionaalne erainvestor ei investeeriks sellistel tingimustel.
- (200) Turumajandusliku investeerimise põhimõtte analüüsis eeldatakse, et sisemise tulumäära ja kapitali kaalutud keskmise hinna prognoosimisel kasutatakse tõendusmaterjal on kogutud samaaegselt investeerimisotsuse tegemisega, taastamiseks sel ajal investorite valduses olevat teavet. Komisjon koostas Paks II projektiga seotud otsuste tegemise ajakava, et teha kindlaks, milline teave oli ja on tulevikus investoritele kättesaadav sel hetkel, mil tehakse otsus projektiga jätkamise kohta⁽⁶⁵⁾.
- (201) Käesoleva otsuse tegemise kuupäevast alates ei ole Paks II endiselt tagasiulatavalt alustanud kahe uue reaktori ehitustöödega⁽⁶⁶⁾ [—]. Seepärast leiab komisjon, et 2017. aasta veebruari seisuga kättesaadavad andmed (edaspidi „2017. aasta andmed“) on turumajandusliku investeerimise põhimõtte hindamisel kõige olulisemad ja neid tuleks arvestada põhistsenaariumina.
- (202) Samas algasid Paks II seotud läbirääkimised rohkem kui kaks aastat varem. Selleks et kontrollida turumajandusliku investeerimise põhimõtte kohaldamise kriteeriumi täitmise tulemuste stabiilsust, on komisjon koostanud ka eraldi hinnangu esialgse investeerimisotsuse kuupäeva seisuga, st EPC-lepingu allkirjastamise kuupäev 9. detsember 2014 (edaspidi „2014. aasta andmed“). Komisjon näitab, et sama analüüsi varasem tulemus, st vastavalt esialgse investeeringu kuupäevale, on kooskõlas 2017. aasta andmete põhjal saadud tulemusega.
- (203) Selleks et hinnata, kas turumajandusliku investeerimise põhimõtte kohaldamise kriteerium on täidetud, hindas komisjon teoreetilist kapitali kaalutud keskmist hinda investeeringu kohta, millel on Paks II-ga sarnane riskiprofiil. Seejärel võrdles komisjon seda hinnangulist turupõhist kapitali kaalutud keskmist hinda projekti kapitali kaalutud keskmise hinnaga esmalt põhistsenaariumis, kasutades 2017. aasta andmeid, ning seejärel stabiilsuskontrolli jaoks, kasutades 2014. aasta andmeid, mis on esialgse investeerimisotsuse jaoks asjakohased.

5.1.1.1. *Komisjoni hinnang kapitali kaalutud keskmise hinna kohta*

- (204) Kapitali kaalutud keskmise hinna arvutamiseks järgib komisjon kahte Ungari kasutatud meetodit, st standardne alt-üles-lähenemisviis, millega saadakse teoreetiline kapitali kaalutud keskmine hind, hinnates kõiki selle komponente, ning võrdlusanalüüs, mis tugineb Paks II suhtes potentsiaalselt asjaomastele ja võrreldavatele viidetele. Vaatamata asjaolule, et kasutati identseid meetodeid, erineb komisjoni tulemus Ungari järeldustest seepärast, et komisjon seadis kahtluse alla mõningad Ungari kasutatavad parameetri väärtused ja viited ning vaidlustas nende põhjendatuse. Muud parameetrid ja viited aktsepteeritakse ning võetakse nominaalväärtuses, nagu on Ungari välja pakkunud. Oma hinnangus esitab komisjon tõendusmaterjali kõikide väärtuste kohta, mis erinevad Ungari ettepanekust.
- (205) Mõlemad komisjoni hinnangus kasutatud meetodid kasutavad 2017. aasta andmeid alusandmetena ja 2014. aasta andmeid stabiilsuskontrolli teostamiseks.
- (206) Arvestades finantsprognoosidega seotud suhteliselt suurt ebakindlust, pakub komisjon välja kapitali kaalutud keskmise hinna teoreetilise turumäära vahemiku, mida saab kasutada turumajandusliku investeerimise põhimõtte kohaldamise kriteeriumi täitmise hindamisel.

⁽⁶⁵⁾ Ungari ei esitanud oma märkustes ajakava ning kasutas erinevatel ajahetkedel saadud arvnäitajaid kohati ebajärjekindlalt. Kuigi Ungari väidetes keskenduti 2014. aasta detsembris tehtud investeerimisotsusele, kasutati Ungari esitatud teises selgitavas kirjas ka 2015. aasta juulist pärit omavahendite riskipreemiaga seotud arvnäitajaid.

⁽⁶⁶⁾ EPC-lepingus sätestatakse, et kahe uue reaktori arendamine jaguneb kaheks etapiks, millest esimene hõlmab üksnes [—] ja teine [—].

- (207) Mõlema meetodika rakendamisel ei kontrollinud komisjon eesmärki töö ea keskmise finantsvõimenduse kaudu vahemikus 40–50 %, mille kohta väitis Ungari turumajandusliku investeerimise põhimõtte kohaldamise kriteeriumi uuringus ja majandusuuringus, et see on kooskõlas usaldusväärsete võrdlusalustega. Käesoleva otsuse kontekstis hõlmab viide finantsvõimendusele laenu ja projekti kogukapitali vahelist suhet. Lisaks sellele aktsepteeris komisjoni Ungari 19 % tulumaksuäära.
- (208) Enne oma hinnangu andmist tõi komisjon välja Ungari esitatud kapitali kaalutud keskmise hinna lõplikus võrdlusaluses olevad järgmised puudujäägid:
- Ungari välja pakutud kahe meetodika põhised vahemikud ei ole täiesti järjepidevad. Majandusuuringus esitatud võrdlusuuringu käigus saadud vahemik [5,9–8,4 %] on suurem kui samas uuringus kasutatud alt-üleslähenedisviisil põhinev vahemik [6,2–7,0 %], sealhulgas palju kõrgemad väärtused. Ungari ei näita, miks kapitali kaalutud keskmise hinna kõige täpsem alamhulk peaks piirduma vahemikuga [6,2–7,0 %], kattudes üksnes võrdlusuuringu vahemiku alumise osaga.
 - Lisaks ei ole turumajandusliku investeerimise põhimõtte uuringu ja majandusuuringuga hõlmatud Ungari võrdlusanalüüsis esitatud erinevate muutujate väärtused kooskõlas samades uuringutes sisalduvate alt üleslähenedisviisil põhinevate muutujate väärtustega⁽⁶⁷⁾.
 - Seoses alt üleslähenedisviisiga lükkab komisjon ümber peamiselt kolme Ungari kasutatud parameetrit, nimelt omavahendite riskipreemia, riskivaba määr ja võlainstrumentide lisatasud. Esiteks ei ole põhjendatud, miks aktsiaturu viimase kümne aasta tulemused (mida kasutatakse nii turumajandusliku investeerimise põhimõtte uuringus kui ka majandusuuringus) on asjakohane võrdlusalus Ungari omavahendite riskipreemia suhtes. Argumendid varasema riskipreemia kasutamata jätmise kohta on seotud turukäitumisega pärast 2008. aasta kriisi, mis leiti olevat vastuolus kriisieelse perioodidega⁽⁶⁸⁾. Teiseks võrreldakse Ungari poolt teises selgitavas kirjas esitatud riskivaba määra (enne algatamisotsust) Ungari forintites esitatud Ungari 15-aastase riigivõlakirjade tootlusega (3,8 %), mis kehtis 2014. aasta novembrist detsembrini. Komisjon leiab siiski, et Ungari riigivõlakirjade tootluse suurte erinevuste tõttu on mõistlikum arvutada keskmine tootlus, mis põhineb investeerimisotsusele eelnenud kogu kalendriaastal kättesaadavatel kuupõhistel tootluse andmetel. Kolmandaks kasutab Ungari Paks II võlainstrumentide lisatasude arvutamise võrdlusalusena OECD europõhist turuintressi viitemäära (CIRR) 18-aastase projekti kohta. Samas märgib Ungari turumajandusliku investeerimise põhimõtte uuringus, et OECD turuintressi viitemäär arvutatakse nende eeskirjade alusel, mille raames saab ekspordikrediiti ja kaubandusega seotud abi kasutada tuumaprojektide rahastamiseks. Ekspordikrediidi potentsiaalne riigiabi aspekt võib moonutada turukriteeriumi võlainstrumentide lisatasusid.
 - Viimasena ei ole Ungari kirjeldanud üksikasjalikult hinnangute usaldusväärssust. Tuumaelektrijaamadega seotud täiendavat riski ei ole lisatud otseselt prognoosidesse ega kasutatud tundlikkusanalüüsis. See on oluline seepärast, et tuumaenergia tootmine võib võrreldes muude elektrenergia tootmise tehnoloogiatega tuua kaasa erinevaid potentsiaalselt suuremaid riske⁽⁶⁹⁾⁽⁷⁰⁾.

⁽⁶⁷⁾ Näiteks on omavahendite riskipreemia hinnanguliselt 9,0 % nendes võrdlusanalüüsides, mille Ungari esitas nimetatud uuringutes, vastandina 4,0 % hinnangulisele omavahendite riskipreemiale alt üles suunatud meetodika korral, mis on lisatud samadesse uuringutesse.

⁽⁶⁸⁾ Vt Damodaran, A. „Equity risk premium (ERP): Determinants, estimation and implications – The 2016 Edition“ (2016), jaotis Estimation Approaches – Historical Premiums, lk 29–34, kättesaadav aadressil http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2742186. Lisaks sellele näib Ungari börsi ajalooline indeks, kus 2. mai 2006. aasta sulgemisväärtus oli 24 561,80 ja 2. mai 2016. aasta sulgemisväärtus 26 869,01 (andmed on alla laaditud aadressilt https://www.bet.hu/oldalac/piac_most), neid kahtlusi kinnitavat.

⁽⁶⁹⁾ Vastavalt Moody uuringule (2009) toob Ameerika Ühendriikide tootmisettevõtjate tuumaelektrijaama ehitusprojekti avalikustamine kaasa keskmise languse nelja astme võrra. Samal ajal leiab Damodaran oma andmebaasides, et krediidireitingu vahe nelja astme võrra, nt A3 ja Ba1, tähendab aktsiate riskipreemiat tervikuna, mille väärtus on 2,0 % (Damodarani andmebaas, 2016. aasta juuli versioonist võetud väärtused).

⁽⁷⁰⁾ Selline risk on Paks II suhtes väiksem, sest sellel on üksnes piiratud ehitusalane riskipositsioon.

Esmane meetodika – alt üles lähenemine

- (209) Alt üles meetodika korral kasutatakse kapitali kaalutud keskmise hinna standardseid valemeid (mida kasutab ka Ungari) ning meetodi kasutamise tulemusena hinnatakse selle parameetreid:

$$WACC = \frac{D}{D+E} (1 - t)R_d + \frac{E}{D+E} R_e$$

kus D ja E tähistavad laenu ja omavahendite väärtusi, R_d ja R_e vastavalt võlakohustusi ja omavahendeid ning t on tulumaksumäär, mis väärtus Ungaris on 19 %. See valem põhineb selle parameetrite oodatud väärtustel. R_d ja R_e tähistavad võlakohustusi ja omakapitali investeerimisotsuste tegemise ajal, mitte eelmise perioodi kulusid.

- (210) Võlakohustused leitakse omakorda järgmise valemi abil (mida kasutab ka Ungari):

$$R_d = R_f + (R_d - R_f)$$

kus R_f tähistab turupõhist riskivaba määra ning $(R_d - R_f)$ turupõhist võlakirjapreemiat.

- (211) Omavahenditega seotud laenukulu arvutatakse omakorda standardse CAPM valemi abil (mida kasutab ka Ungari)⁽⁷¹⁾:

$$R_e = R_f + \beta \times (E(R_m) - R_f)$$

kus R_f tähistab turupõhist riskivaba määra, aktsiaturu riskipreemiat ja β (beeta) on projektile omase mittediskrimineeritava riski meede.

- (212) Komisjon toetab kapitali kaalutud keskmise hinna arvutamiseks kasutatavate parameetrite järgmisi väärtusi.

- Riskivaba määra kinnitamiseks kasutab komisjoni Ungari forintis väeringustatud Ungari valitsuse 15-aastase võlakirja intressimäära, kuna tegemist oli Ungari valitsuse pikima väljastatud võlakirjaga. Igakuise intressimäära volatiilsus oli Paks II otsuse esialgse investeerimisotsuse tegemise ajal väga kõrge. Seepärast võib üksnes kuupõhise väärtuse valimine anda tulemuse, mis ei ole usaldusväärne. See ei kajastaks sellise ulatusliku otsuse tegelikkust ja keerukust, kus investorid otsivad terviklikku teavet. Sel põhjusel kasutab komisjon ajaliselt fookuspunktile eelneva 12 kalendrikuu keskmist väärtust, erinevalt Ungarist, kes valib investeerimisotsusele vahetult eelneva kuu intressimäära⁽⁷²⁾.
- Põhjenduse 208 punktis c selgitatud põhjustel seoses Ungari kasutatud eelnevate perioodide turu (omavahendite) riskipreemiate sobimatusega, arvutas komisjon omavahendite riskipreemia aritmeetilise keskmisena kahest allikast pärit omavahendite riskipreemiatest, mida on laialdaselt tunnustatud rahandus- ja ärimaailmas.
- Peamine andmeallikas on New Yorgi Ülikooli professori Aswath Damodarani välja töötatud ülemaailmne omavahendite riskipreemia andmebaas („Damodarani riskipreemia andmebaas“)⁽⁷³⁾,

⁽⁷¹⁾ CAPM tähendab finantsvarade hindamise mudelit; tegemist on standardse finantsmudeliga, millega saab hinnata varade prognoositavat tootlust; vt <http://www.investopedia.com/terms/c/capm.asp>.

⁽⁷²⁾ Komisjon vaatas ka valitsuse võlakirjade intressimäärasid eurodes ja USA dollarites, kuid need riigivõlakirjad olid lühema kestusega ning viimane emissiooni kuupäev oli 2011. aasta mai eurodes väeringustatud võlakirjade kohta ja 2014. aasta märts USA dollarites väeringustatud võlakirjade kohta. Kuna riigivõlakirjade intressimäär oli niivõrd erinev, otsustas komisjon need võlakirjad analüüsist välja jätta. Lisaks sellele oleks nende lisamine suurendanud kapitali kaalutud keskmise hinna hinnangulist väärtust, muutes nende analüüsist väljajätmise konservatiivseks valikuks.

⁽⁷³⁾ 2014. aasta detsembri arvnäitajate kohta vt märgised „Risk Premiums for Other Markets“ > „1/14“ veebisaidil http://people.stern.nyu.edu/adamodar/New_Home_Page/dataarchived.html. 2017. aasta veebruari arvnäitajate kohta vt märgised „Risk Premiums for Other Markets“ > „Download“ veebisaidil http://pages.stern.nyu.edu/~adamodar/New_Home_Page/datacurrent.html. Damodarani andmebaasid on laialdaselt kasutusel ja neile viidatakse finantspraktikas.

— Teine andmebaas on Navarra Ülikooli IESE ärikooli professori Fernandeze välja töötatud turu riskipremia andmebaas ⁽⁷⁴⁾.

Tulemused on kokku võetud allpool tabelis 6.

Tabel 6

Omavahendite riskipremia – Ungari

	Detsember 2014	Veebruar 2017
Omavahendite riskipremia, Damodaran	8,84	8,05
Omavahendite riskipremia, Fernandez	8,30	8,10
Omavahendite keskmine riskipremia	8,57	8,08

— Beeta prognoosimiseks võttis komisjon nimiväärtuses Ungari turumajandusliku investeerimise põhimõtte märkuses esitatud arvnäitaja, täpsemalt 0,92 ⁽⁷⁵⁾.

— Maksueelne laenukulu on võrdne Ungari riskivaba määra (keskmine väärtus 12 kalendrikuu jooksul, mis eelneb ajalisele fookuspunktile) ja riigivõlakirjadega seotud ärialaenu riskipremia (2,26 %) summaga, mis kujutab endast meedet riigi laenu riskipremia kohta ⁽⁷⁶⁾.

— Projekti finantsvõimenduse kohta esitati hinnanguliselt kaks väärtust, 50 % ja 40 %, nagu pakkus välja Ungari nii turumajandusliku investeerimise põhimõtte uuringus kui ka majandusuuringus.

(213) Põhjenduses 212 esitatud kapitali kaalutud keskmise hinna sisendandmed ja tuletatud kapitali kaalutud keskmise hinna vahemikud on kogutud tabelisse 7. Kõikide hindamise ajaperioodide kohta kasutatakse eraldi veergu.

Tabel 7

Kapitali kaalutud keskmise hinna alt üles arvutamine

SISENDID	Detsember 2014	Veebruar 2017
Riskivaba määr, Ungari	5,30 %	3,45 %
Omavahendite riskipremia, Ungari	8,57 %	8,08 %

⁽⁷⁴⁾ Seoses 2014. aastaga vt Fernandez, P., Linares P. and Acin, I. F., „Market Risk Premium used in 88 countries in 2014: a survey with 8,228 answers“, 20. juuni 2014, kättesaadav aadressil <http://www.valuewalk.com/wp-content/uploads/2015/07/SSRN-id2450452.pdf>. Seoses 2016. aastaga vt Fernandez, P., Ortiz, A. and Acin, I. F., „Market Risk Premium used in 71 countries in 2016: a survey with 6,932 answers“, 9. mai 2016, kättesaadav aadressil https://papers.ssrn.com/sol3/papers2.cfm?abstract_id=2776636&download=yes.

⁽⁷⁵⁾ Ungari poolt turumajandusliku investeerimise põhimõtte uuringus ja sellele järgnenud teises selgitavas kirjas esitatud muud beetafaktorid ning kommunaalteenustele, taastuvenergiaallikatele ja elektrienergia sektoritele vastavad beetafaktorid, mida on vastavalt käsitletud Damodarani andmebaasis, on kõik suuremad kui üks. Seepärast on väärtusega 0,92 beetafaktori kasutamine konservatiivne valik, sest see toob kaasa madalama kapitali kaalutud keskmise hinna väärtuse võrreldes muude kõrgemate beeta väärtustega.

⁽⁷⁶⁾ Vt <http://www.mnb.hu/statisztika/statisztikai-adatok-informaciok/adatok-idosorok>, järjestus „XI. Deviza, penz es tokepiac“ > „Allampapir piaci referenciahozamok“ eelneva kohta ja https://www.quandl.com/data/WORLDBANK/HUN_FR_INR_RISK-Hungary-Risk-premium-on-lending-lending-rate-minus-treasury-bill-rate viimase kohta. Seoses viimase väärtusega on soovitatav olla ettevaatlik Ungari korporatiivsete võlakirjade turu väikese suuruse tõttu. Andmed viitavad 31. detsembrile 2014. Hilisemate perioodide kohta pole andmed saadaval.

SISENDID	Detsember 2014	Veebruar 2017
Beeta	0,92	0,92
Omavahendite tootlus	13,19 %	10,88 %
Ungari riigivõlakirjade tuluga seotud kaubandusliku laenu riskipreemia	2,26 %	2,26 %
Maksueelne laenu tootlus	7,56 %	5,71 %
Tulumaksumäär	19 %	19 %
Maksujärgne laenu tootlus	6,12 %	4,63 %
Finantsvõimendus (D/(D+E)) – I stsenaarium	50 %	50 %
Finantsvõimendus (D/(D+E)) – II stsenaarium	40 %	40 %
Kapitali kaalutud keskmine hind koos finantsvõimendusega I	9,66 %	7,75 %
Kapitali kaalutud keskmine hind koos finantsvõimendusega II	10,36 %	8,38 %
Kapitali kaalutud keskmise hinna vahemik	9,66–10,36 %	7,75–8,38 %

- (214) Tabelis 7 esitatud kapitali kaalutud keskmise hinna elemendid osutavad [9,66–10,36 %] kapitali kaalutud keskmise hinna vahemikule 2014. aasta detsembri kohta ning [7,75–8,38 %] 2017. aasta veebruari kohta⁽⁷⁷⁾. Samas tuleb märkida, et nendes arvutustes on ainsaks konkreetseks sisendiks tööstusharu beeta (0,92). Selle tulemusena on ebatõenäoline, et see hõlmab tuumaprojektidega seotud suurema riskiga seostatud kogupreemiat (vt joonealune märkus 68), ning seda tuleks vaadelda tegeliku riski madalama piirina.

Teine metoodika – võrdlusanalüüs

- (215) Komisjon nõustub Ungariga selles, et alternatiivne lähenemisviis turu kapitali kaalutud keskmise hinna asjaomase vahemiku leidmiseks on selle võrdlemine viidetega, mida saab võrrelda projektiga Paks II. Põhjenduses a esitatud põhjustel aga ei leidnud komisjon, et Ungari riigiasutuste esitatud viited ja vahemikud on piisavalt usaldusväärsed. Seepärast on komisjon välja töötanud oma võrdlusanalüüsi, mis põhineb Damodarani andmebaasist saadud sektori- ja riigipõhisel kapitali kaalutud keskmise hinna võrdlusalusel,⁽⁷⁸⁾⁽⁷⁹⁾ kasutades nii 2017. kui ka 2014. andmeid.

⁽⁷⁷⁾ Need arvnäitajad on Ungari tuletatud arvnäitajatest suuremad peamiselt suurema riskivaba määra ja kõrgema omavahendite riskipreemia tõttu, mida kasutab komisjon (Ungari valikuid on kritiseeritud põhjenduses 208).

⁽⁷⁸⁾ 2014. aasta detsembri riigipõhiste kapitali kaalutud keskmise hinna arvnäitajate kohta vt „Data“ > „Archived data“ > „Cost of capital by industry“ > „Europe“ > „1/14“ veebisaidil <http://pages.stern.nyu.edu/~adamodar/>. 2017. aasta veebruari riigipõhiste kapitali kaalutud keskmise hinna arvnäitajate kohta vt märgised „Data“ > „Current data“ > „Cost of capital by industry“ > „Europe“ veebisaidil <http://pages.stern.nyu.edu/~adamodar/>. Riskipreemia arvnäitajate kohta vt joonealune märkus 72. Samuti tuleb märkida, et käesolev andmebaas on osa ülemaailmsest andmebaasist ning see hõlmab Euroopa riike (tähistatud kui Lääne-Euroopa). Siiski on riigid täiendavalt rühmitatud ning Ungari kuulub alamrühma nimega „Arenenud Euroopa“ – vt Exceli faili tööleht „Europe“ või „Industries sorted global“ aadressil <http://www.stern.nyu.edu/~adamodar/pc/datasets/indname.xls>.

⁽⁷⁹⁾ Ungari töötas välja ka lühikese võrdlusanalüüsi, mis põhineb Damodarani andmetel teises selgitavas kirjas (selle lisa 2). Samas ei ole tegemist asjakohase analüüsiga, sest see põhineb 2014. aastal vastu võetud investimisotsuse põhjendamiseks esitatud hilisematel andmetel.

(216) Eelkõige järgitakse selle lähenemisviisi korral järgmist kolme etappi (kõigi kolme etapi arvnäitajad arvutatakse eraldi nii 2014. detsembrist kui ka 2017. aasta veebruarini).

- a) Esimeses etapis kasutatakse Damodarani tööstuspõhist kapitali kaalutud keskmise hinna andmebaasi Lääne-Euroopa kohta, et määratleda tööstusharude laenukohustused ja omavahenditega seotud laenukulud, mille korral võiks väita, et need on tuumaenergia tootmisharu sobivad lähteüksused⁽⁸⁰⁾.

Tuumaaenergia tootmises kasutatavad näitajad hõlmavad sektoreid „Rohelised ja taastuvad energiaallikad“, „Elektrienergia“ ja „Kommunaalid (üldine)“ 2017. aasta andmebaasi kohta ja sektoreid „Elektrienergia“ ja „Kommunaalid (üldine)“ 2014. aasta andmebaasi kohta⁽⁸¹⁾. Kõiki nende sektorite alusel arvatud laenukohustuste ja omavahendite arvnäitajaid võib pidada konservatiivseteks prognoosideks Paksi tuumaelektrijaama suhtes kahel põhjusel. Esiteks puudub Damodarani andmebaasis erinevus sektorites reguleeritud ja reguleerimata segmentide vahel. Paks II kuulub reguleerimata segmenti, mis tähendab suuremat riski ning seega suuremat laenukulu ja omavahendite väärtust kui samasse sektorisse kuuluvate reguleeritud ettevõtjate korral. Teiseks on tuumaelektrijaamad oma suurte mõõtmete ja ulatusega riskantsemad kui keskmised elektritootmis- või kommunaaliettevõtjad⁽⁸²⁾.

Tabelis 8 on kehtestatud maksueelsed laenukohustused ja omavahenditega seotud laenukulu, mis on võetud otse Damodarani andmebaasist Lääne-Euroopa kapitali kaalutud keskmise hinna kohta, ning sektoripõhised beetafaktorid⁽⁸³⁾. Samuti on tabelisse lisatud sektoritevaheline keskmine arvnäitaja nende tööstusharude jaoks⁽⁸⁴⁾.

Tabel 8

(Maksueelse) laenukulu ja omavahenditega seotud laenukulu tööstustasandil Lääne-Euroopa jaoks

Aasta	Kulud	Rohelised ja taastuvad energiaallikad	Võimsus	Kommunaalid (üldine)	Tootmine ja kommunaalid (keskmine)
2014	Laen	—	5,90 %	5,40 %	5,65 %
	Omavahendid	—	9,92 %	9,84 %	9,88 %
	β	—	1,09	1,08	
2017	Laen	4,41 %	3,96 %	3,96 %	4,11 %
	Omavahendid	9,31 %	9,82 %	9,82 %	9,65 %
	β	1,01	1,08	1,08	

⁽⁸⁰⁾ Nendes tabelites esitatud arvnäitajaid korrigeeritakse nii, et laenu suhtes kohaldatakse Ungari tulumaksumäära väärtuses 19 %.

⁽⁸¹⁾ Andmed sektori „roheline ja taastuvad energiaallikad“ kohta ei olnud 2014. aasta andmebaasi jaoks kättesaadavad. Aastal 2016 oli selles sektoris suurem kapitali kaalutud keskmine hind kui kahe muu hõlmatud sektori keskmine kokku, mis näitab, et selle kaasamine oleks 2014. aasta kapitali kaalutud keskmise hinna väärtust suurendanud, kui see oleks olnud kättesaadav.

⁽⁸²⁾ Vt joonealune märkus 68.

⁽⁸³⁾ Käesolevas tabelis esitatud arvnäitajate korral kasutatakse Damodarani tööstuspõhise kapitali kaalutud keskmise hinna andmebaasist pärit beetafaktoreid.

⁽⁸⁴⁾ Käesoleval juhul võetakse kaalutud keskmise asemel tavaline keskmine, kasutades igasse segmenti lisatud ettevõtjate arvu, kuna tähelepanu on suunatud asendusväärtuse segmentidele, mitte asendusväärtuse ettevõtjatele. Kaalutud keskmise arvutamine 2016. aasta kohta ei oma tähtsust, ent 2014. aasta korral toob see kaasa veidi kõrgemad väärtused, mis omakorda tähendab kõrgemaid kapitali kaalutud keskmise hinna väärtuseid. Seepärast on lihtsa kaalutud keskmise arvutamine kaalutud keskmise asemel käesolevas kontekstis konservatiivne.

- b) Teises etapis kasutatakse Damodarani riskipreemia andmebaasi, et arvutada keskmine laen ja omavahendite riskipreemiad, mida Ungari vajab muude Lääne-Euroopa riikide ees, mis kuuluvad alamgruppi „Arenenud Euroopa“ (vt joonealune märkus 77), nagu on sätestatud tabelis 9, millel on ettevõtjad, kes tegutsevad tabelis 8 käsitletud sektorites ning kes on lisatud tööstusharu kapitali kaalutud keskmise hinna andmebaasi⁽⁸⁵⁾. See lisatakse esimeses etapis a esitatud laenu ja omavahenditega seotud kuluartiklitele.

Tabel 9

Ungari riskipreemia

(protsentides)

Aasta	Riskipreemia	„Arenenud Euroopa“	Ungari	Erinevus
2014	Riigi riskipreemia (võlakirjad)	0,99	2,56	1,57
	Riigipõhine riskipreemia (omavahendid)	1,48	3,84	2,36
2017	Riigi riskipreemia (võlakirjad)	1,06	1,92	0,86
	Riigipõhine riskipreemia (omavahendid)	1,30	2,36	1,06

- c) Kolmandas etapis lisandub teises etapis b määratletud Ungari riigi riskipreemiate vastav erinevus esimeses etapis a saadud võlgade ja omavahendite kuludega, mille tulemuseks on laenukulu ja omavahendite arvnäitajad Ungari jaoks⁽⁸⁶⁾. Seejärel tuletatakse kapitali kaalutud keskmine hind Ungari riigiasutuste välja pakutud finantsvõimenduse kahe tasandi kohta. Tabel 10 sisaldab tulemuste kokkuvõtet.

Tabel 10

Ungari laenukulu, omavahendid ja kapitali kaalutud keskmine hind (*)

(protsentides)

Aasta	Kulud	D/ (D+E)	Rohelised ja taastuvad energiaallikad	Võimsus	Kommunaalid (üldine)	Tootmine ja kommunaalid (keskmine)
2014	Maksueelne laen			7,47	6,97	7,22
	Maksujärgne laen			6,05	5,65	5,85
	Omavahendid			12,50	12,40	12,45
	Kapitali kaalutud keskmine hind	50		9,28	9,02	9,15
	Kapitali kaalutud keskmine hind	40		9,92	9,70	9,81

⁽⁸⁵⁾ Prognoosi põhielemendiks on asjaolu, et Damodaran määratleb riigipõhise omavahendite riskipreemia kypse turu preemia ja täiendava riigipõhise riskipreemia summuna, mis põhineb riigi vaikeintressil ja mida suurendatakse (2014. aastal 1,5 ja 2016. aastal 1,39 võrra), et kajastada turu omavahendite kõrgemat riski. Lisateabe saamiseks vt Damodarani riigipõhise omavahendite riskipreemia andmebaas „Explanation and FAQ“, kättesaadav aadressil <http://www.stern.nyu.edu/~adamodar/pc/datasets/ctryprem.xls>.

⁽⁸⁶⁾ Pange tähele, et punktis ii arvatud Ungari täiendavat omavahendite riskipreemiat tuleb korrutada tabelis 8: esitatud beetafaktoritega, et lisada see punktis iii saadud omavahendite maksumusele.

(protsentides)

Aasta	Kulud	D/ (D+E)	Rohelised ja taastuvad energiaallikad	Võimsus	Kommunaalid (üldine)	Tootmine ja kommunaalid (keskmise)
2017	Maksueelne laen		5,27	4,82	4,82	4,97
	Maksujärgne laen		4,27	3,91	3,91	4,03
	Omavahendid		10,38	10,97	10,97	10,77
	Kapitali kaalutud keskmise hind	50	7,32	7,44	7,44	7,40
	Kapitali kaalutud keskmise hind	40	7,93	8,15	8,14	8,07

(*) Kapitali kaalutud keskmise hinna valemis kasutatakse maksujärgset laenukulu.

- (217) Selle meetodika järgi peaks projekti kapitali kaalutud keskmise hind Paks II jaoks jääma vahemikku 9,15–9,81 % esialgse investeerimise otsuse kuupäeva suhtes detsembris 2014 ning vahemikku 7,40–8,07 % veebruaris 2017. See vahemik põhineb finantsvõimenduse väärtustel vahemikus 40–50 %, nagu on määratletud turumajandusliku investeerimise põhimõtte uuringus. Samuti tuleb märkida, et 2014. aasta kapitali kaalutud keskmise hinna alumist piiri (9,15 %) tuleb tõenäoliselt tõsta ülespoole olukorras, kus on olemas 2014. aasta andmed roheliste ja taastuvate energiaallikate kohta. Samuti suurendaks tuumaelektrijaamadega seotud täiendava riskipremia selgesõnaline lisamine (vt joonealune märkus 68) mõlemat vahemikku.

Järeldus kapitali kaalutud keskmise hinna kohta

- (218) Kaks meetodikat, mida kasutatakse kapitali kaalutud keskmise hinna turutaseme võrdlusaluse hindamisel, toovad kaasa kattuvad vahemikud. Üldised väärtused 2017. aasta kohta on keskmiselt madalamad kui 2014. aastal, kajastades peamiselt Ungari riskivaba määra hindamist turgudel. Kokkuvõtte asjaomaste vahemike kohta on saadaval tabelis 11.

Tabel 11

Kapitali kaalutud keskmise hinna kokkuvõte

(protsentides)

	Detsember 2014	Veebruar 2017
Alt-üles-lähene mine	9,66–10,36	7,75–8,38
Võrdlusuuring	9,15–9,81	7,40–8,07
Üldine vahemik	9,15–10,36	7,40–8,38
Keskpunkt	9,76	7,89

- (219) Tabelis 11 on toodud kapitali kaalutud keskmise hinna arvnäitajad vahemikus 9,15–10,36 % 2014. aasta detsembri esialgse investeerimisotsuse kohta ja arvnäitaja vahemikus 7,40–8,38 % 2017. aasta veebruari kohta. Kõiki neid kapitali kaalutud keskmise hinna väärtusi tuleks vaadelda konservatiivsena, sest need ei hõlma võimalikku riskipremiat, mida läheb vaja tuumaelektrijaamade projektides⁽⁸⁷⁾.

⁽⁸⁷⁾ Lisaks sellele tuleb 2014. aasta alumist piiri (9,15 %) tõenäoliselt tõsta ülespoole juhul, kui on olemas 2014. aasta andmed roheliste ja taastuvate energiaallikate kohta.

5.1.1.2. Komisjoni hinnang projekti sisemise tulumäära kohta

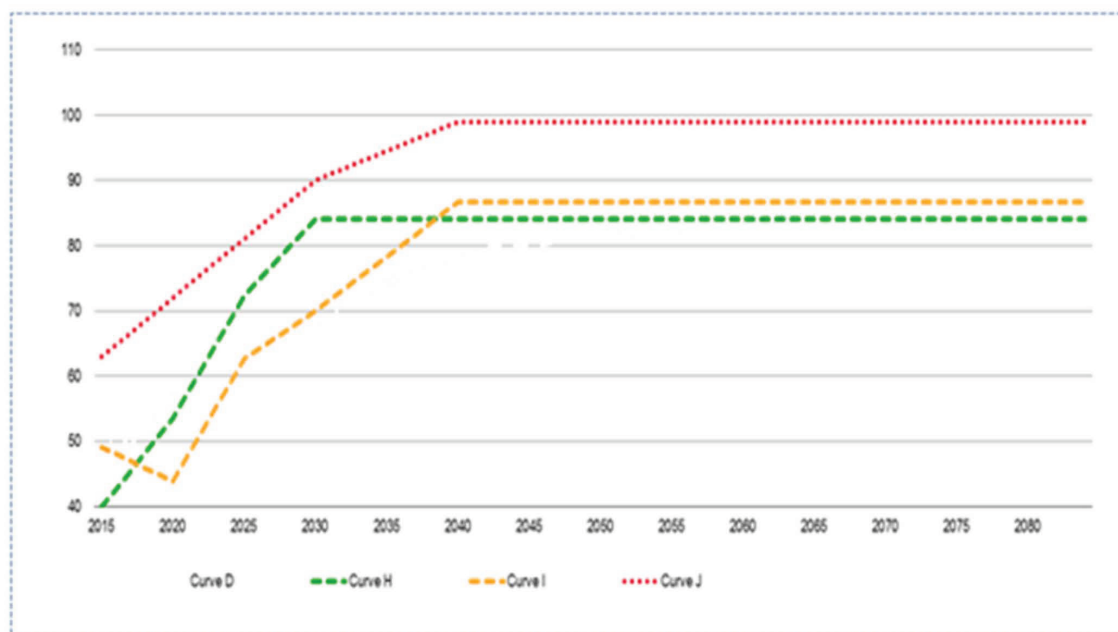
- (220) Sisemise tulumäära hindamisel kasutas komisjon Ungari esitatud finantsmudelit. Eelkõige nõustus komisjon nii finantsmudelis kasutatud metoodika kui ka mudeli sisenditega, välja arvatud elektrihinna prognoos, kaalutud keskse stsenaariumi suhtes. Samas märgib komisjon, et
- a) sisemise tulumäära väärtus on arutamisel väga tundlik valitud hinnaprognooosi suhtes. Näiteks 2014. aasta novembri EUR/USD vahetuskursi⁽⁸⁸⁾ kohaldamine 2015. aasta vahetuskursi asemel (Ungari valitsuse valik) selleks, et tuletada europõhine Rahvusvahelise Energiaagentuuri hinnaprognooos 2014. aasta kohta (mis põhines IEA WEO 2014 prognoositud andmetel) vähendab projekti sisemist tulumäära üle 0,8%. See eeldab projekti sisemise tulumäära arutamise aluseks oleva hinnaprognooosi ümberhindamist;
- b) samuti on sisemise tulumäära väärtus tundlik järgmise suhtes: i) tuumaelektrijaama reaktorite koormustegur (või tootmisvõimsus), ii) projektiga seotud erinevad kuluartiklid, sh nii omaniku kulud ehitusperioodil kui ka hilisemad käitamise ja hooldamise kulud hooldamisperioodil ning iii) ehitamise käigus esinevad võimalikud viivitused. Nendes tegurites aset leidvate muutuste mõju tuleb hoolikalt hinnata, st mõningate Ungari uuritud finantsmudelis esinevate väikeste kõrvalekallete üleselt tundlikkusanalüüsis, mis kindlustab peamiste tulemuste stabiilsuskontrolli.
- (221) Seega, selleks et tagada nii projekti sisemise tulumäära kui ka kaasneva tundlikkusanalüüsi ja stabiilsuskontrollide täpsemad hindamistulemused, tegi komisjon mõningaid täpsustusi nendes komponentides, mida kasutatakse sisemise tulumäära hindamisel. Eelkõige vaatas komisjon üle ja täiendas Ungari esitatud hinnaprognooosi. Lisaks sellele, et finantsmudeli keskse stsenaariumi korral kasutatakse Ungari välja pakutud kulude väärtusi ja koormustegurit, kasutas komisjon ka huvitatud isikute esitatud teavet, et parandada tulemuste täpsust. Viimasena teostas komisjon tulemuste põhjaliku tundlikkuse kontrolli, modelleerides mudeli kõikide asjaomaste parameetrite muutusi.
- (222) Sarnaselt kapitali kaalutud keskmisele hinnale arutati ka asjaomased sisemise tulumäära vahemikud vastavalt 2017. aasta veebruaris olemasolevatele andmetele (2017. aasta andmed) ning esialgse investeerimisotsuse ajal 2014. aasta 9. detsembril (2014. aasta andmed).

Hinnaprognooosid

- (223) Hinnaprognoooside hindamisel on komisjon võtnud lähtepunktideks Ungari esitatud majandusuuringu joonisel 16 kujutatud hinnaprognoooside kõverad koos IEA WEO (2014) põhineva hinnaprognooosiga, mida komisjon kasutas algatamisotsuses. Selleks et hõlmata Paks II reaktorite täielik oodatav käitamisperiood, lisas komisjon nendesse graafikutesse üksnes need, mis hõlmasid vastavalt ajavahemikke 2030 ja 2040, hoides prognoositud hinnatasemed muutumatuna alates nende lõppväärtustest (st 2030 ja 2040). Need hinnaprognooosid on esitatud joonisel 14.

⁽⁸⁸⁾ IEA 2014. aasta hinnaprognooosi avaldamise kuupäev.

Joonis 14

Elektrihinna pikaajalise prognoosi kõverad (EUR/MWh)⁽¹⁾

⁽¹⁾ Kõverat D peetakse konfidentsiaalseks teabeks / ärisaladuseks.
Allikas: majandusuuring ja finantsmudel (vt põhjendus 69).

- (224) Projekti sisemise tulumäära arvutamiseks kasutas komisjon algatamisotsuses kõverat D joonisel 14. Lisaks tähistab kõver H 2014. aasta BMWi (Saksamaa majandusministeerium) turu-uuringu prognoosi, kõver C 2014. aasta BMWi võrdlustsükliprognoosi, kõver J IEA WEO (2014) elektrihindade prognoosi, kusjuures USA dollarite konverteerimist eurodeks on tehtud 2015. aasta septembri ligikaudse keskmise EUR/USD vahetuskursi (0,9) alusel⁽⁸⁹⁾. Ungari esitatud arvutused sisemise tulumäära kohta põhinesid peamiselt nendel kõveratel (H, I ja J).
- (225) Komisjon korrigeeris joonisel 14 esitatud kõveraid järgmiselt. Kõverat J korrigeeriti vastavalt keskmisele euro ja USA dollari vahetuskursile, mis oli kättesaadav 2014. aasta novembris avaldatud IEA WEO (2014) USA dollari põhiste prognooside tegemise ajal. Sel ajal oli keskmine euro ja USA dollari vahetuskurs olnud eelmise kolme kuu jooksul 0,79. Samamoodi korrigeeritakse joonisel 15 esitatud kõverat L⁽⁹⁰⁾.

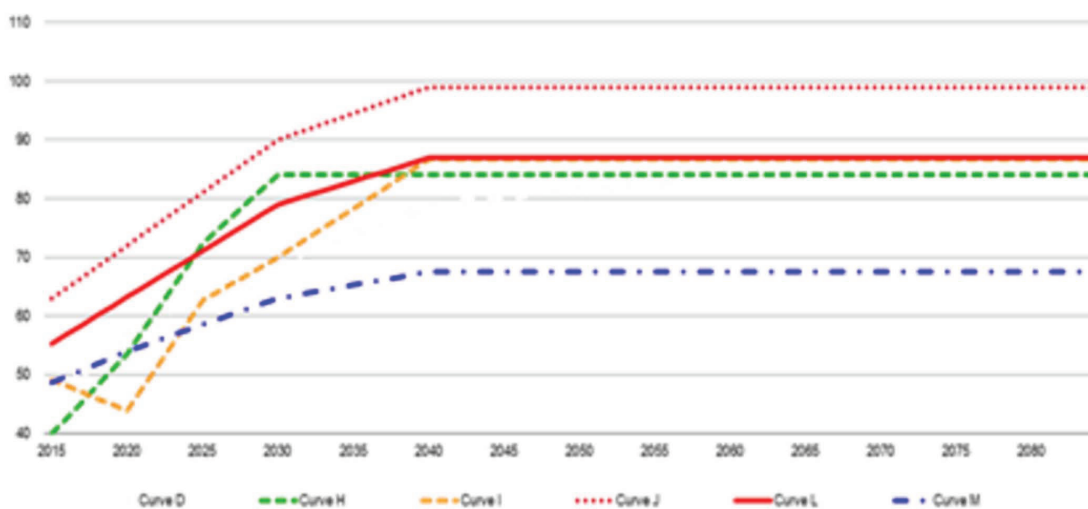
⁽⁸⁹⁾ Ungari valitsus ei esitanud andmeid kasutatud vahetuskursi kohta. Kohaldatud 0,9 saab finantsmudelis maha arvata. Keskmine kuupõhine vahetuskurs oli 2015. aasta septembris 0,89. Käesolev EUR/USD vahetuskursi väärtus (koos muude siin dokumendis kasutatud väärtustega) on võetud Euroopa Keskpanka veebisaidilt aadressil http://sdw.ecb.europa.eu/quickview.do?sessionId=B13D3D3075AF28A4265A4DF53BE1ABC0?SERIES_KEY=120.EXR.D.USD.EUR.SP00.A&start=01-07-2014&end=15-11-2016&trans=MF&submitOptions.x=46&submitOptions.y=5.

⁽⁹⁰⁾ Euro ja USA dollari vahetuskursi suurte erinevuste tõttu valis komisjon keskmise vahetuskursi kolme kuu alusel, mis eelnesid 9. detsembril 2014 tehtud esialgsele investeerimisotsusele, mis hõlmab ka IEA WEO (2014) avaldamist. Alternatiivina võiks kasutada aasta keskmisi vahetuskursse. Aasta keskmine vahetuskurs enne 2014. aasta detsembrit on 0,75, mis tooks kaasa mõnevõrra madalama sisemise tulumäära väärtuse, asendades konservatiivse valiku kolmekuulise keskmise vahetuskursi määraga käesolevas analüüsis.

- (226) Selleks et prognoosida täpne sisemine tulumäär 2017. aasta veebruari kohta, kasutab komisjon 16. novembril 2016 avaldatud Rahvusvahelise Energiaagentuuri väljaandes „World Energy Outlook 2016“ (IEA WEO 2016) ⁽⁹¹⁾ avaldatud hinnaprognose. Kuna esialgsed arvnäitajad esitati USA dollarites, kasutas komisjon kolmekuulist (2016. aasta augusti keskpaik kuni 2016. aasta novembri keskpaik) keskmist EUR/USD vahetuskurssi 0,9, mis on asjaomane sellele avaldamiskuupäevale, et tuletada eurodel põhinevad arvnäitajad ⁽⁹²⁾: ⁽⁹³⁾ Allpool joonisel 15 esitatud kõveral M on näha see hinnaprognos.

Joonis 15

Elektrihinna pikaajalise prognoosi kõverad (EUR/MWh) ⁽¹⁾

⁽¹⁾ Kõverat D peetakse konfidentsiaalseks teabeks /ärisaladuseks.

Allikas: majandusuuring ja finantsmudel (vt põhjendus 69) ning komisjoni arvutused.

- (227) Selle arvnäitajaga esitatakse kaks peamist asjaolu. Esiteks väheneb õige vahetuskursi kohaldamisel USA dollaritest eurodeks IEA WEO 2014 hinnaprognos Euroopa kohta ligikaudu 12 % võrra (kõver L jääb allapoole kõverat J). Teiseks on 2016. aasta novembris avaldatud IEA WEO hinnaprognos keskmiselt veidi üle 20 % madalam kui samas väljaandes kaks aastat varem avaldatud hinnaprognos (kõver L ja kõver M). Seda saab seostada elektrihindade langemisega 2014. ja 2016. aastal ning nõutavate prognoositud kohandustega ⁽⁹⁴⁾. Sellest tulenevalt peaks kõik 2016. aasta prognoosiga seotud hinnangud ja kõik sellega seotud sisemise tulumäära arvutused võtma arvesse käesolevat hinnaprognoside langust ja keskendumisele joonise 15 ⁽⁹⁵⁾ kõverale M.

⁽⁹¹⁾ Vt <http://www.worldenergyoutlook.org/publications/weo-2016/>.

⁽⁹²⁾ Vt elektrienergia hulgimüügi hinna arvnäitajad 2016. aasta IEA WEO tabelis 6.13 leheküljel 267.

⁽⁹³⁾ Taaskord on käesoleval juhul asjaomane aastane keskmine vahetuskurss 0,89, mistõttu muutub kolme kuu põhine keskmine vahetuskurss käesoleva analüüsi suhtes konservatiivsemaks.

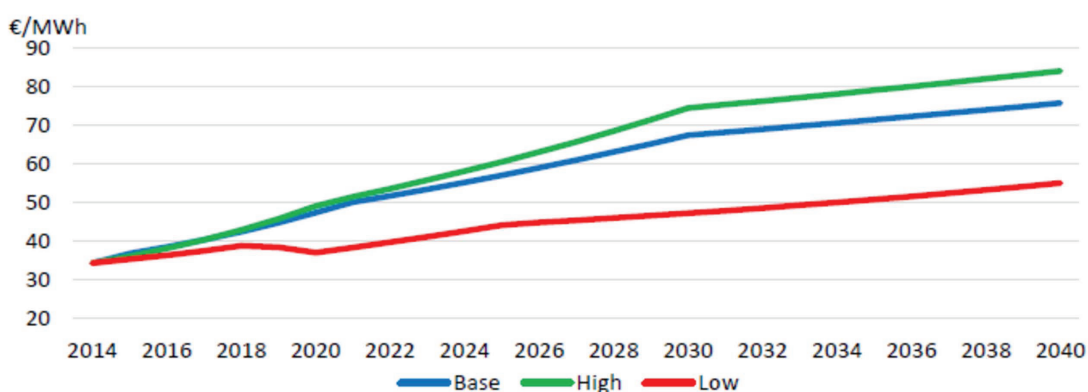
⁽⁹⁴⁾ Samuti langetas elektrihinna prognoose ajavahemikus 2014–2015 ka Ühendkuningriigi riiklik energiasüsteem – vt näiteks Ühendkuningriigi riikliku energiasüsteemi 2014. aastal avaldatud „UK Future Energy Scenarios“, lk 46, kättesaadav aadressil <http://www2.nationalgrid.com/UK/Industry-information/Future-of-Energy/FES/Documents-archive/> ja 2015. aastal avaldatud „UK Future Energy Scenarios“, lk 36, kättesaadav aadressil <http://www2.nationalgrid.com/UK/Industry-information/Future-of-Energy/FES/Documents-archive/>, kus on näha, et elektrihinna prognoose on langetatud keskmiselt 12 % võrra prognoositud ajavahemiku 2016–2035 kohta. BMWi andmete kohta ei leitud sellist võrdlust.

⁽⁹⁵⁾ Oma kvantitatiivses analüüsis aktsepteerib komisjon Ungari esitatud eeldusi selle kohta, et elektrihinnad tõusevad kuni 2040. aastani ning jäävad pärast seda püsima. Tegemist on konservatiivse valikuga. Alternatiivina võiks välja töötada hinnaprognosistenaariumid, võttes selgemalt arvesse taastuvate energiaallikate laialdast kasutuselevõttu elektrienergia hulgimüügi hinnas, samas kui praegused madalad hinnad on normiks koos kõrgete, ent ilmast sõltuvate vajaduspõhiste hindadega. Sellise stsenaariumi tulemusena saadakse praegustele hindadele lähedased futuurihinnad, mis viitavad madalamale investeringutasuvusele kui need, mida on järgmistes jaotistes selgelt kaalutud.

- (228) Seoses IEA WEO-põhiste hinnaprognosidega tuleb märkida, et need põhinevad uue poliitika stsenaariumi hindamisel⁽⁹⁶⁾. Põhjalik hindamine peaks hõlmama ka muid IEA WEO poolt kaalutud stsenaariume, näiteks praeguse poliitika stsenaarium ja madala nafta hinna stsenaarium, nagu seda tehti Candole'i uuringu raames seoses IEA WEO 2015. aasta hinnaprognosidega⁽⁹⁷⁾. See on oluline, sest erinevate poliitikavõimaluste valimine toob kaasa erinevad hinnaprognosid, nagu on näidatud joonisel 12 ja allpool joonisel 16.

Joonis 16

Elektrihinna pikaajalise prognoosi kõverad (EUR/MWh)

Allikas: Candole Partners.

- (229) Joonisel 16 esitatud standardne, kõrge ja madal hinnang vastavad IEA WEO 2015. aasta väljaandes esitatud uue poliitika stsenaariumile, praegusele poliitika stsenaariumile ja madala naftahinna poliitika stsenaariumile (vt ka põhjendus 128). Joonisel 16 on näha, et praeguse poliitika stsenaariumi kohaselt prognoositakse tulevikus veidi kõrgemaid elektrihindu kui uue poliitika stsenaariumis, samas kui madala nafta hinna stsenaariumis prognoositakse oluliselt madalamaid elektrihindu kui uue poliitika stsenaariumis (2015. aastal tehtud prognoosid). Paks II projekti sisemise tulumäära arvutamise kõikehõlmavas tundlikkusanalüüsis tuleb sellega arvestada⁽⁹⁸⁾.
- (230) Lisaks tuleb erinevate asutuste esitatud pikaajalise hinnaprognosid arvnäitajate täpseks tõlgendamiseks ja hindamiseks need arvnäitajad siduda elektribörsi tulevaste elektrienergia lepinguliste hindadega, isegi kui viimased viitavad palju lühemale ajajärgule kui on näidatud joonisel 12. Joonisel 13 esitatud hinnakõverad, millega võrreldakse Saksamaa ja Ungari futuurihinna lepinguid IEA WEO madalaima hinnaprognosid juures (madala nafta hinna stsenaariumi järgi), näitavad, et isegi kõige uuemad 2015. aasta IEA WEO hinnaprognosid võivad olla liiga optimistlikud tulevaste elektrihindade ülehindamise tõttu. Seda asjaolu tuleb võtta arvesse ka Paks II projekti sisemise tulumäära ja sellega kaasneva tundlikkusanalüüsi määratlemisel.

Koormustegur, erinevad kuluartiklid ja viivitused

- (231) Oma suuruse, ehitustööde keerukuse ja pikaajalisele tööleale esineb tuumaelektrijaamade suhtes ebakindlust muu hulgas seoses koormusteguri, ehitustöödele kuluva aja ja erinevate kuluartiklitega. See avaldab omakorda olulist mõju projekti sisemisele tulumääradele.

⁽⁹⁶⁾ Vt põhjendus 128 uue poliitika stsenaariumi määratluse kohta.

⁽⁹⁷⁾ Vt põhjendus 128 ja joonealune märkus 53: Praegune poliitika stsenaarium võtab arvesse üksnes neid eeskirju, mis kehtestati paar kuud enne väljaande avaldamist ajakirjanduses. 450 osakese stsenaarium kirjeldab jõudmist 2 °C kliimaga seotud eesmärgini, mida on võimalik saavutada kaubanduslikul tasandil kättesaadavate tehnoloogiate abil. Viimasena uuritakse madala naftahinna stsenaariumis püsivate madalate hindade (mis tulenevad madalast naftahinnast) mõju energiasüsteemile.

⁽⁹⁸⁾ Komisjon ei teostanud sellist ulatuslikku kvantitatiivset analüüsi kvaliteetsete asjakohaste andmete puudumise tõttu. Sellest hoolimata võib näha, et madala naftahinna stsenaariumile vastav hinnakõver tooks kaasa oluliselt väiksema sisemise tulumäära väärtuse kui uue poliitika stsenaariumile vastav hinnakõver.

- (232) Sellise ebamäärasuse hindamise keerukus seisneb selles, et Paks II on III+ põlvkonna tuumaelektrijaama projekt ning praegu ei ühtegi sellist toimivat jaama⁽⁹⁹⁾. Seepärast on kõik võrdlusanalüüsid hüpoteetilised. III ja III+ põlvkonna tuumaelektrijaamade tehnoloogiline erinevus on piisavalt suur väitmaks, et põhjenduses 231 nimetatud ebamäärasus ei ole seotud Paks II-ga.

Koormustegur

- (233) Ungari valitsuse sisemise tulumäära arvutused põhinevad eeldusel, et Paks II keskmine koormustegur on [90–95] % (*). Tegemist on palju suurema arvnäitajaga kui maailma kõikidele tuumaelektrijaamadele kohaldatud aastane keskmine koormustegur 72 %, nagu on välja toodud maailma tuumatööstuse 2015. aasta aruandes („The World Nuclear Industry – Status Report 2015“ (WNISR2015))⁽¹⁰⁰⁾. IEA WEO 2014 märgib omakorda oma tuumaenergia perspektiivis, et „ajavahemikus 1980–2010 kasvas reaktorite keskmine globaalne võimsustegur 56 %-lt 79 %-ni. See on tingitud paremast juhtimisest, mis on märkimisväärselt lühendanud kavandatud hooldamise ja tankimisega seotud tööseisakuid. Parima jõudlusega reaktorite võimsustegur on ligikaudu 95 %. Tuumaelektrijaamade vananemise korral võib selliste kõrgete tasemeteni jõudmine aga olla keeruline, kuna kontrollid on vaja teostada ja komponente on vaja testida sagedamini“⁽¹⁰¹⁾.
- (234) Tuleb märkida, et elektrijaama töö ea jooksul toimuvad vahejuhtumid võivad selliseid suure koormustaseme arvnäitajaid ohustada. Näiteks 2003. aastal Paksi tuumaelektrijaama reaktoris 2 toimunud intsident vähendas keskmist koormustegurit ajavahemikus 1990–2015 peaaegu viie protsendipunkti võrra, 85,3 %-lt 80,7 %-ni.
- (235) Paks II kahe uue reaktori jätkuv probleem 90 % koormusteguri säilitamisel on asjaolu, et need on ette nähtud töötama samaaegselt mõnede Paksi tuumaelektrijaama reaktoritega. Doonau jõesel asuva kahe tuumaelektrijaama lähedusest tulenev kuumal suvepäeval avalduv keskkonnamõju võib tekitada vajaduse vähendada ühe tuumaelektrijaama tootmist. Kuna eeldatakse, et tuumaelektrijaama Paks II kaks uut reaktorit töötavad pidevalt suure koormusteguriga, siis toob see kaasa Paksi tuumaelektrijaama toodangu ja tulude vähenemise, mis tähendab majanduslikku kulu, mida tuleb arvestada Paks II projekti majandusliku elujõulisuse hindamisel.

Kulud

- (236) Pikaajalise projekti teostamisega seotud kulud võivad oluliselt erineda projekti esialgses äriplaanis esitatud prognoositud pikaajalistest väärtustest. Selle tüüpilisteks põhjusteks on kas asjaolu, et äriplaanis ei võetud kõiki asjakohaseid kuluartikleid arvesse, või kasutati liiga optimistlikke eeldusi ja kuluprognose.
- (237) Nende projektide keerukuse tõttu on tuumaelektrijaama ehitamise tegelikud kulud sageli prognoositud palju suuremad. Näiteks osutusid Prantsusmaal ja Soomes AREVA EPR III+ põlvkonna elektrijaamade ehituskulud peaaegu kolm korda suuremaks kui ehituslepingus ettenähtud kulud⁽¹⁰²⁾. Hiinasse ja Ameerika Ühendriikidesse ehitatavate Westinghouse AP1000 reaktorite korral on samuti esinenud märkimisväärsed ülekulused ligikaudu 20 % ulatuses või rohkem ning Valgevenes asuva Rosatom AES-2006 tuumaelektrijaama kulud on peaaegu kahekordistunud võrreldes esialgsete ehituskuludega⁽¹⁰³⁾.
- (238) Kuigi põhimõtteliselt võivad fikseeritud hinnaga käivitusvalmis lepingud pakkuda omanikule kaitset suurenevate ehituskulude eest, ei hõlma need sageli uute reaktorite kogukuluseid. Sellest tulenevalt ei ole omaniku kulud, sealhulgas nõutavate lubade hankimise kulud, võrguga liitumise kulud, jäätmeäitluse ja dekomisjoneerimise kulud

⁽⁹⁹⁾ Vt jaotis 2.3.

(*) Koormustegurit loetakse ärisaladuseks ning see asendatakse laiema koormusteguri vahemikuga.

⁽¹⁰⁰⁾ Vt WNISR2015, lk 25.

⁽¹⁰¹⁾ Vt IEA WEO 2014, lk 350.

⁽¹⁰²⁾ Vt <http://www.world-nuclear-news.org/NN-Flamanville-EPR-timetable-and-costs-revised-0309154.html> ja http://www.theecologist.org/News/news_analysis/2859924/finland_cancels_olkuoto_4_nuclear_reactor_is_the_epr_finished.html.

⁽¹⁰³⁾ Vt WNISR 2015, lk 66.

ning keskkonnakulud, fikseeritud ning need võivad suureneda. Tarnija võib omakorda teha otsuse, mille kohaselt ta keeldub kandmast täiendavaid kulusid üle teatud piiride, ning väita, et kulude suurenemine tuleneb omaniku poolt soovitud muudatustest. Selline vaidlus võib jõuda vahekohtusse ja kohtusse, suurendades seeläbi veelgi investeringuga seotud kulusid.

- (239) Tuumaelektrijaama Paks II äriplaan näib sisaldavat ka mõningaid kulupõhiseid eeldusi, mida võiks pidada optimistlikuks. Huvitatud isikute märkuste kohaselt võivad esialgsed arvnäitajad olla liiga optimistlikud järgmiste objektide kohta.
- Tuumaelektrijaama jahutamine: finantsmudelil on ette nähtud magevee jahutussüsteem, nagu on kinnitanud Ungari, mitte kulukam jahutustornil põhinev jahutussüsteem, nagu on Euroopa Parlamendi liige Jávori väitel vaja; projekti keskkonnamõju hindamise uuringus (EIAS) ei ole esitatud kahe süsteemi üksikasjalikku kvantitatiivset kulude-tulude analüüsi. Samuti võib tekkida kahe jaama paralleelse toimimise käigus vajadus paigaldada kulukam jahutustorn⁽¹⁰⁴⁾;
 - Ühendus võrguga: finantsmudel hõlmab kogusummat suurusjärgus [43 000 – 51 000] (*) miljonit Ungari forintit või [124–155] miljonit (*) eurot, mis jääb alla Euroopa Parlamendi liikme Jávori esitatud 1,6 miljardi euro; kumbki osapool ei esitanud üksikasjalikku teavet nende arvnäitajate arvutamise kohta;
 - Reservikulud: finantsmudel ei hõlma kuluartiklit, mida võiks kohaldada nende kulude suhtes, mis tulenevad tuumaelektrijaama Paks II mõjust Ungari elektrisüsteemile, näiteks täiendavad reservinõuded; Euroopa Parlamendi liikme Jávori sõnul on täiendavad reservid seadusega nõutavad Paks II üksikute reaktorite suurte mõõtmete tõttu.
 - Kindlustuskulud: kindlustus, millega kaetakse tuumaelektrijaamade põhjustatud võimalikud ulatuslikud õnnetusjuhtumid ehk ehitusprojekti arvessevõetud ületavad õnnetused, võib olla üle [15 000 – 20 000] (*) miljoni Ungari forinti või [45–60] (*) miljoni euro, nagu on näidatud finantsmudelil⁽¹⁰⁵⁾.
 - Hoolduskulud: tuumaelektrijaama töö ea jooksul ei ole oodata suuri renoveerimiskulusid; renoveerimiskulud võivad osutada vajalikuks mõnede tuumaelektrijaama elementide enneaegse vananemise tõttu või tuumaelektrijaama töö ea jooksul toimuvate vahejuhtumite või õnnetuste tõttu⁽¹⁰⁶⁾.

- (240) Komisjon märgib, et põhjenduses 239 loetletud probleemidest ajendatud kõrvalekalle Ungari esitatud arvnäitajatest, nagu on välja toodud Paks II äriplaanis (ja finantsmudelil), toob kaasa projekti sisemise tulumäära väärtuse vähenemise⁽¹⁰⁷⁾.

Võimalikud viivitused

- (241) Tuumaelektrijaama ehitamisel tekivad viivitused ning need pikendavad ehitamisele kuluvat aega⁽¹⁰⁸⁾. Ehitamisel tekkivate viivituste peamiste põhjuste hulka kuuluvad projekteerimisega seotud probleemid, oskustöölise puudus, oskusteabe puudumine, tarneahelaga seotud probleemid, puudulik kavandamine ja esimesed omalaadsed probleemid⁽¹⁰⁹⁾ ⁽¹¹⁰⁾.

⁽¹⁰⁴⁾ Vt EIAS, jaotis 6.3, kättesaadav aadressil <http://www.mvmpaks2.hu/hu/Dokumentumtarolo/Simplified%20public%20summary.pdf>.
(*) Finantsmudelil esitatud arvnäitajaid peetakse ärisaladuseks ning need asendatakse laiemate vahemikega.

⁽¹⁰⁵⁾ Selliste ehitusprojekti arvessevõetud ületavate õnnetuste kulud võivad kergesti ületada 100 miljardit eurot ning potentsiaalselt jõuda mitme saja või isegi tuhande miljardi euro suuruste väärtusteni (vt „The true costs of nuclear power“, Wiener Umwelt Anwaltshaft and Österreichische Ökologie Institute, lk 20–24, kättesaadav aadressil <http://wua-wien.at/images/stories/publikationen/true-costs-nuclear-power.pdf>). Arvestades, et ehitusprojekti arvessevõetud ületav õnnetus leiab aset ühe korra 25 aasta jooksul (1986 (Tšernobõl) ja 2011 (Fukushima)) ning kogu maailmas on ligi 400 toimivat reaktorit, siis esineb tõenäosus $2 \times (1/400) = 0,5\%$, et ehitusprojekti arvessevõetud ületav õnnetus juhtub tuumaelektrijaama Paks II ühega kahest reaktorist selle esimese 25 tegevusaasta jooksul. Sellist kahju katva kindlustuse maksumus on tavaliselt palju suurem kui sellise õnnetusega seotud kahju eeldatav väärtus, st suurem kui $0,5\% \times 100$ miljardit eurot = 500 miljonit eurot (võttes tegelikult aset leidva ehitusprojekti arvessevõetud ületava õnnetuse põhjustatud kahju väärtuse konservatiivsema hinnangu).

⁽¹⁰⁶⁾ Felshmanni uuringus on määratletud selline ulatuslik renoveerimine Paks I jaoks. Kuigi Ungari valitsus on välistanud vajaduse sarnaste renoveerimistööde järele seoses Paks II-ga, jäävad sellise välistamise põhjused ebaselgeks.

⁽¹⁰⁷⁾ Komisjon ei koostanud kvaliteetsete asjaomaste andmete puudumise tõttu üksikasjalikku analüüsi selliste hälvete mõju kohta. Selle asemel kasutati mõningaid põhjenduses 239 esitatud andmeid selleks, et motiveerida projekti sisemise tulumäära määratlemise aluseks olevat tundlikkusanalüüsi (vt põhjendused 245 ja 246 järgmises jaotises).

⁽¹⁰⁸⁾ Vt WNISR 2015, lk 33.

⁽¹⁰⁹⁾ Vt WNISR 2015, lk 58–60.

⁽¹¹⁰⁾ IEA WEO 2014 märgib ka seda, et esimeste omalaadsete projektide ehitamine võib kogemuse puudumise ja õppimise tõttu rohkem aega võtta ning tuua kaasa palju suuremad kulud kui väljaarendatud projektid. Vt lk 366.

- (242) Seoses viivitustega ehitusperioodil esines mõlema esimese reaalselt komisjoneeritud ja ehitatud III+ põlvkonna tuumaelektrijaama ehk Soome tuumaelektrijaama Oikiluoto-3 (ehitamise algus: 2005) ja Prantsusmaa tuumaelektrijaama Flamanville (ehitamise algus: 2007) korral viivitus, mis kestis üle viie aasta⁽¹¹¹⁾. Mõlemad tuumaelektrijaamad põhinevad Areva EPR mudelil.
- (243) Rosatomi nelja III+ põlvkonna AES-2006 projekti korral Venemaal, mille ehitamisega alustati ajavahemikus 2008–2010, esines samuti viivitusi, nagu on välja toodud tabeli 3 põhjenduses 99. Näiteks katkestati ehitustööd seoses ühega kahest V-491 reaktorist (Paks II projekt) Leningradi tuumaelektrijaama ehitamise teises etapis Peterburis (reaktori komisjoneerimine oli algselt kavas lõpetada 2013. aasta oktoobris), kui isoleerimiseks ettenähtud terakonstruktsioon 17. juulil 2011. aastal kokku varises⁽¹¹²⁾. Seega kavandatakse selle komisjoneerimist 2017. aasta keskpaigas, samas kui teine reaktor loodeti komisjoneerida 2016. aastaks ning praegu on see kavas käivitada alles 2018. aastal⁽¹¹³⁾. Uue reaktori ehitamine Niemenis Kaliningradis peatati 2013. aastal⁽¹¹⁴⁾.
- (244) Selle tulemusena näitab III+ põlvkonna elektrijaamade ehitamise lähiajalugu, et ehitamisel tekkivad viivitused ei ole haruldased⁽¹¹⁵⁾. See mõjutab omakorda sisemist tulumäära. Seda mõju saab üksnes teatud määral leevendada, sätestades teataval tingimustel makstava kahjustasu.

Sisemise tulumäära arvutamine

- (245) Komisjon kasutas Ungari esitatud finantsmudelit asjaomaste sisemise tulumäära väärtuste vahemike arvutamiseks 2014. aasta detsembri ja 2017. aasta veebruari kohta. Komisjon tegi eelkõige järgmist:

— tugines lähtepunkti saamiseks Ungari valitsuse esitatud finantsmudelisse lisatud kuluartiklitele;

— ajakohastas finantsmudelis esitatud hinnaprognooosi kõveraid vastavalt hinnaprognooosi alapunktis käsitletud ridadele (vt põhjendused 223–230) – hinnaprognooosi kõveraid H, I ja L kasutati selleks, et arvutada sisemine tulumäär 2014. aasta detsembri kohta ning kõverat M selleks, et arvutada sisemine tulumäär 2017. aasta veebruari kohta;

— töötas välja Monte Carlo-põhise tundlikkusanalüüsi, et saada sisemise tulumäära arvnäitajatele sobivad vahemikud, mis vastavad kahele ajapunktile, täpsemalt 2014. aasta detsember ja 2017. aasta veebruar⁽¹¹⁶⁾.

- (246) Monte Carlo põhjal koostatud tundlikkuse analüüsi kasutati selleks, et prognoosida sisemise tulumäära hälbeid selle keskvaärtusest pärast väikeseid muutusi mudeli erinevate sisendite väärtustes. Ungari prognoosis järgmisi hälbeid sisestatud väärtustest:

— väikesed sümmeetrilised kõrvalekalded tulevase inflatsiooni, valuutakursi, tegevuskulude, kütusekulude, hoolduskulude, jäätmete käitlemise ja dekomisjoneerimise kulude, eeldatava töö ea ja kasutatud hinnaprognooosikõvera kohta⁽¹¹⁷⁾;

⁽¹¹¹⁾ Olkiluoto-3 tuumajaama viivituste kohta vt <http://www.world-nuclear-news.org/C-Olkiluoto-EPR-supplier-revises-compensation-claim-1002164.html>. Flamanville'i tuumaelektrijaama viivituste kohta vt <http://www.world-nuclear-news.org/NN-Flamanville-EPR-timetable-and-costs-revised-0309154.html>.

⁽¹¹²⁾ Vt WNISR2015, lk 64.

⁽¹¹³⁾ Vt <http://www.world-nuclear.org/information-library/country-profiles/countries-o-s/russia-nuclear-power.aspx>.

⁽¹¹⁴⁾ Vt WNISR2015 lk 63 ja artiklid <http://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2013-06-12/russia-freezes-construction-nuclear-power-plant-kaliningrad> ja <http://www.bsrrw.org/nuclear-plants/kaliningrad/>.

⁽¹¹⁵⁾ Tegelikult ootab Ungari ise viivitusi (vt põhjendus (99)).

⁽¹¹⁶⁾ Tegemist on tõhusama tundlikkusanalüüsiga kui need, mille on Ungari lisanud finantsmudelisse (vt põhjendus (177)), sest selles vaadeldakse üksnes ühes põhimuutujas mõju ainult kapitali kaalutud keskmise hinna ja sisemise tulumäära muutuste kohta. Selle asemel võimaldab Monte Carlo analüüs tuvastada muutuste mõju rohkem ühes alusmuutuja väärtuses.

⁽¹¹⁷⁾ Need kõrvalekalded võeti tavapärastest jaotustest, mille keskmine on võrdne finantsmudeli tundlikkusanalüüsis sisalduvate hälvetega – 95 % nendest tavapärastest jaotustest võetud väärtustest jäävad jaotuse valitud standardhälbe kahekordsesse vahemikku. Valitud keskvaärtuse ja standardhälbe paarid olid järgmised: i) inflatsioon ($[(0-2)]\%$; 0,25 %), ii) vahetuskurs (HUF/EUR) $[300-310]^*$; 10 %), iii) hinnatundlikkus (iga üksik kõver; 2,5 EUR/MWh) ning iv) jaama töö iga (60; 5). Erinevate perioodiliste kuluartiklite, i) tegevuskulud, ii) kütusekulud, iii) hoolduskulud ja iv) dekomisjoneerimise ja jäätmete käitlemise kulud, suhtes valiti vastava perioodilise väärtuse standardhälve 10 %.

* Käesolevas joonealuses märkuses peetakse finantsmudelis valitud meetodeid ärisaladuseks ning need asendatakse laiemale vahemikega.

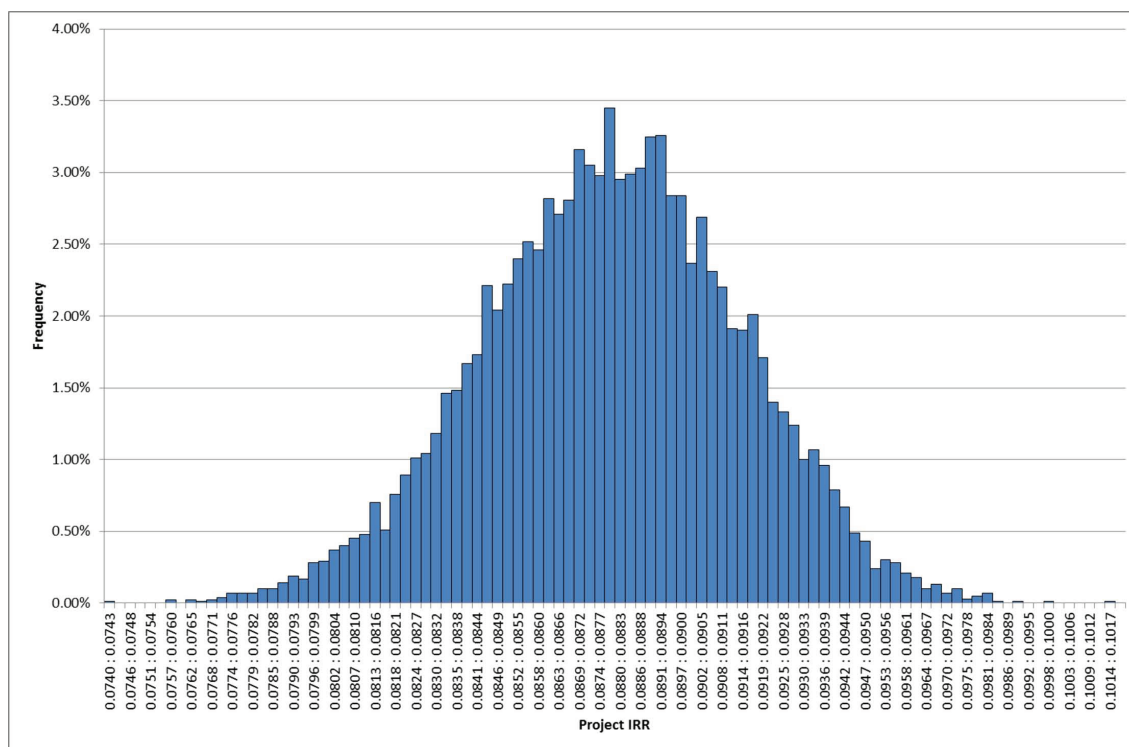
- väikesed asümmeetrilised kõrvalekalded tulevaste rikeaegade kohta – allapoole suunatud kõrvalekalded on piiratud täieliku (100 %) tootmisvõimsuse kasutamisega ning neid peetakse väiksemateks kui algväärtuse [5–10] % (**) (st [90–95] % (**)) tootmisvõimsuse kasutamisest) põhjal saadud ülespoole suunatud kõrvalekalded ⁽¹¹⁸⁾;
- Monte Carlo analüüsi ei lisatud projektiga seotud viivitusi, sest finantsmudel käsitles viivitusi ebapiisavalt (vt põhjendus 249 allpool).

Joonis 17 ja joonis 18 allpool näitavad projekti sisemise tulumäära väärtuste jaotust hindamise kahe perioodi kohta. Igal juhul põhineb tulemus 10 000 modelleerimisel ⁽¹¹⁹⁾.

- (247) 2014. aasta detsembriks on hinnanguline sisemise tulumäära jaotus keskmiselt 8,79 %, samas kui 90 % arvatud sisemise tulumäära väärtustest jäävad vahemikku [8,20 %; 9,36 %].

Joonis 17

Sisemise tulumäära väärtused 2014. aasta detsembri kohta

Allikas: komisjoni arvutused.

- (248) 2017. aasta veebruariks on hinnangulise sisemise tulumäära jaotus ligikaudu 7,35 % ja 90 % arvatud sisemise tulumäära väärtustest jäävad vahemikku [6,79 %; 7,90 %] ⁽¹²⁰⁾:

(**) Algväärtust ja tootmisvõimsust peetakse ärisaladuseks ning need asendatakse laiemate vahemikega.

⁽¹¹⁸⁾ Kuna rikeaja lähteväärtus on väike, jäädes vahemikku [5–10]*** %, võivad ülespoole suunatud kõrvalekalded, st suuremad rikeaja väärtused, olla potentsiaalselt suuremad kui allapoole suunatud kõrvalekalded, st väiksemad rikeaja väärtused. Valituks osutus kolmnurkne jaotus, mille tulemusnäitajad olid 5 % ja 12 % (vastavad koormusteguritele 88 % ja 95 %) ning keskne kõrgeim tase [5–10]*** % (algväärtus).

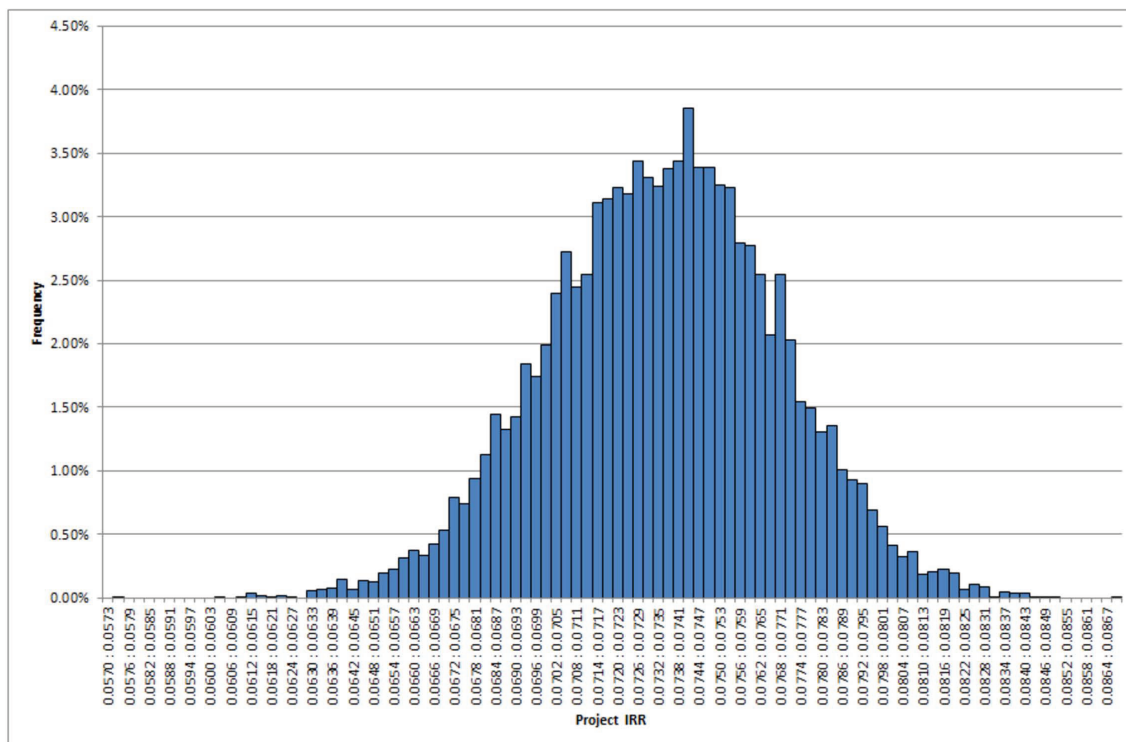
*** Käesolevas joonealuses märkuses peetakse algväärtust ärisaladuseks ning see asendatakse laiema vahemikuga.

⁽¹¹⁹⁾ Tuleb märkida, et nende muutuste ajal erinevate muutujate vahel ei leitud ühtegi korrelatsiooni.

⁽¹²⁰⁾ Mõlema aasta korral on komisjoni eeldatud sisemise tulumäära väärtused väiksemad kui Ungari esitatud sisemise tulumäära väärtused peamiselt madalamate tulevaste hinnaprognoside ja üldisema tundlikkusanalüüsi tõttu (vt põhjendus 246).

Joonis 18

Sisemise tulumäära väärtused 2017. aasta veebruari kohta

Allikas: komisjoni arvutused.

- (249) Tuleb märkida, et võimalike viivituste mõju ei ole lisatud joonise 17 ja joonise 18 aluseks olevatele sisemise tulumäära arvutustele. Selle peamine põhjus on finantsmudelisse viivituste puudulik käsitlemine. Eelkõige on finantsmudeliga lubatud järgmist tüüpi viivitused:
- viivitused, mis olid juba aset leidnud enne ehitustööde algust (finantsmudelisse märgistusega „ehitamise ajal“);
 - viivitused, mis leidsid aset pärast ehitustööde lõpetamist (finantsmudelisse märgistusega „lepingu sõlmimise järgsed hinnakulud“).
- (250) Komisjon märgib, et need kaks finantsmudelisse olevat viivitusstenaariumit on lähtestenaariumid ning neid ei saa kasutada kõige sagedamini esinevate viivituste tegeliku mõju piisavaks modelleerimiseks, näiteks juhul, kui erineva pikkusega viivitused tekivad ehitusperioodi erinevates etappides⁽¹²¹⁾.
- (251) Sisemise tulumäära vahemikud hindamisel asjaomase kahe ajapunkti kohta on esitatud allpool tabelis 12. 2017. aasta veebruari sisemine tulumäär on väiksem 2014.–2017. aasta elektrienergia hinnangu vähenemise tõttu. Mõlemat hinnangut võib siiski pidada konservatiivseks, võttes arvesse, et põhjendustes 238 ja 239 kirjeldatud teatavaid kvalitatiivseid elemente ja Ungari riigiasutuste hinnangutes esinevaid puudujääke ei saanud arvuliselt lisada finantsmudelisse.

⁽¹²¹⁾ Lisaks sellele kaasneks selliste viivitustega tõenäoliselt ka ülekulud. Eelkõige võivad ülekulud hoolimata EPC-lepingu fikseeritud hinnaga käivitusvalmis olemusest tekkida kahel põhjusel: i) fikseeritud hind viitab üksnes tarnijate kuludele, mitte omanike kuludele ja ii) kui tarnetega seoses väidetakse, et mõningane kulude suurenemine on tema enda vastutus, siis suurendab võimalik õiguslik vaidlus kindlasti projektiga seotud kulusid.

Tabel 12
Sisemise tulumäära kokkuvõte

	Detsember 2014	Veebruar 2017
Vahemik	8,20–9,36	6,79–7,90
Keskpunkt	8,79	7,35

(protsentides)

5.1.1.3. Komisjoni hinnang energiatootmise tasandatud kogukulude kohta

- (252) Terviklikkuse huvides ja kogu Ungari esitatud teabe kajastamiseks (vt põhjendused 69 ja 81–82) käsitles komisjon lühidalt ka Paks II majanduslikku elujõulisust, kasutades energiatootmise tasandatud kogukulude meedet (vt jaotis 3.1.1.3).
- (253) Energiatootmise tasandatud kogukulude hindamisel seoses sellise Ungari tuumaelektrijaamaga nagu Paks II kasutas komisjon lähtepunktina 2015. aasta OECD/IEA/NEA uuringut (vt põhjendus 81). Selles uuringus on Ungari tuumaelektrijaama energiatootmise tasandatud kogukulud hinnanguliselt 80,95 eurot MWh kohta intressimääraga 7 % ja 112,45 eurot MWh kohta intressimääraga 10 %, arvestades, et koormustegur on 85 %⁽¹²²⁾. Kuna need arvnäitajad avaldati 2015. aasta augustis, saab neid kasutada üksnes 2017. aasta, mitte 2014. aasta energiatootmise tasandatud kogukulude hindamiseks.
- (254) Komisjon märgib, et koormusteguri ehk Ungari märkustes esitatud keskne koormusteguri arvnäitaja suurendamine väärtuseni [90–95] % (*) muudab eelmises põhjenduses esitatud energiatootmise tasandatud kogukulude arvnäitajaid järgmiselt: 74 eurot MWh kohta ja 103 eurot MWh kohta⁽¹²³⁾.
- (255) Eespool öeldut silmas pidades jäeldab komisjon, et Ungari tuumaelektrijaama energiatootmise tasandatud kogukulud on suuremad kui 74 eurot MWh kohta, mis on omakorda kõrgem 2015. aastal arvutatud hinnaprognosist 73 eurot MWh kohta või 2016. aastal arvutatud hinnaprognosist 68 eurot MWh kohta⁽¹²⁴⁾.

5.1.1.4. Järeldused majandusliku eelise kohta

- (256) Komisjon kasutab jaotistest 5.1.1.1 ja 5.1.1.2 võetud kapitali kaalutud keskmise hinna ja sisemise tulumäära hinnanguid, et hinnata, kas turumajandusliku investeerimise põhimõte on täidetud. Tabelis 13 allpool on esitatud asjaomane teave mõlema aja kohta:

Tabel 13

Kapitali kaalutud keskmise hinna ja sisemise tulumäära võrdlus

	Detsember 2014	Veebruar 2017
Kapitali kaalutud keskmise hinna vahemik	9,15–10,36	7,40–8,35

(protsentides)

⁽¹²²⁾ Arvnäitajad EUR/MWh kohta saadi 2015. aasta augusti (OECD/IEA/NEA väljaande kuu) keskmise kuupõhise EUR/USD vahetuskursi 0,9 kohaldamisel, mida oli väljaandes kasutatud USD/MWh arvnäitajate kohta.

(*) Koormustegurit loetakse ärisaladuseks ning see asendatakse laiema koormusteguri vahemikuga.

⁽¹²³⁾ Energiatootmise tasandatud kogukulude korrigeerimist on võimalik teostada, korrutades energiatootmise tasandatud kogukulude valemimõistetega $LCOE = \frac{\text{Sumt}(\text{Costst} \times (1+r)^t)}{\text{Sumt}(\text{MWht} \times (1+r)^t)}$ (vt joonealune märkus 32) 93/85.

⁽¹²⁴⁾ Hinnaprognos 73 eurot MWh kohta saadakse, korrutades IEA WEO 2015 avaldamise ajal 2015. aasta septembrist novembrini kehtinud keskmise kuupõhise vahetuskursiga 0,9 IEA WEO 2015. aasta väljaande lehekülje 327 joonisel 8.11 esitatud 2040. aastaks kavandatud elektrienergia hulgimüügihinna 81 eurot MWh kohta. Hinnaprognos 68 eurot MWh kohta saadakse sarnaselt, korrutades IEA WEO 2016. aasta väljaande lehekülje 267 joonisel 6.13 esitatud 2040. aastaks kavandatud elektrienergia hulgimüügihinna 75 eurot MWh kohta IEA WEO avaldamisajal 2016. aastal septembrist novembrini kehtinud keskmise kuupõhise EUR/USD vahetuskursiga 0,9.

	(protsentides)	
	Detsember 2014	Veebruar 2017
Sisemise tulumäära vahemik	8,20–9,36	6,79–7,90
Kapitali kaalutud keskmise hinna keskpunkt	9,76	7,88
Sisemise tulumäära keskvärtus	8,79	7,35
Sisemise tulumäära modelleeritud juhtumite protsent juhul, kui sisemine tulumäär < min (kapitali kaalutud keskmine hind)	85	55

(257) Tabelis 13 on esitatud järgmised võtmeteadmised:

- sisemise tulumäära keskmine väärtus on mõlemal perioodil oluliselt väiksem kui kapitali kaalutud keskmise hinna vahemiku keskpunkt (8,79 % vs. 9,66 % ja 7,35 % vs. 7,88 %);
- sisemise tulumäära keskmine väärtus on mõlemal perioodil isegi väiksem kui kapitali kaalutud keskmise hinna vahemiku alumine piir (8,79 % vs. 9,15 % ja 7,35 % vs. 7,40 %);
- enamikul juhtudel jääb sisemine tulumäär alla asjaomast kapitali kaalutud keskmise hinna vahemikku ehk täpsemalt on enamikul juhtudel Monte Carlo modelleerimise hinnangulised sisemise tulumäära väärtused madalamad kui kapitali kaalutud keskmise hinna vahemiku alampiir (2014. aasta detsembris 85 % ja 2017. aasta veebruaris 55 %) ⁽¹²⁵⁾ ⁽¹²⁶⁾.

(258) Komisjon rõhutab, et need tulemused on konservatiivsed, arvestades järgmist:

- komisjonil puuduvad vahendid, mis võimaldaksid täpselt hinnata lisakulude tekkimise võimalust, eelkõige sellises suurusjärgus, mis tulenes huvitatud isikutelt laekunud märkustest pärast algatamisotsuse avaldamist; Monte Carlo modelleerimistega hõlmatud kulude erinevused olid märkimisväärselt väiksemad kui märkustes välja toodud;
- komisjonile laekunud märkustes esitatud hinnaprognose madalate tulevaste naftahindade stsenaariumide kohta ei lisatud tundlikkusanalüüsi, samuti ei tehtud ühtegi parandust, et võtta arvesse selliste tulevaste elektrienergia lepinguliste hindade hälvet, mis allkirjastatakse elektribörsidel kaalutud hinnaprognoside alusel;
- tuumaelektrijaama riskipreemiaid, mis ületavad elektritootmise ja kommunaalteenuste standardriskipreemiaid, ei lisatud;
- aastal 2014 puudusid kapitali kaalutud keskmise hinna võrdlusanalüüsis hinnangud kapitali kaalutud keskmise hinna kohta roheliste ja taastuvate energiaallikate sektoris.

Sellega on alust tegelikkuses eeldada, et kõikidele ajahetkedele vastavate sisemise tulumäära väärtuste ja kapitali kaalutud keskmise hinna väärtuste vaheline võimalik erinevus on tõenäoliselt veel suurem.

⁽¹²⁵⁾ Samuti tuleb arvestada, et kapitali kaalutud keskmise hinna väärtuste jaotus ei ole asjaomases vahemikus suure tõenäosusega ühtlane. Selle asemel on tõenäolisem, et see koondatakse ümber vahemiku keskpunkti, see tähendab, et tõenäolisemalt paiknevad väärtused vahemiku keskpunkti lähedal kui sellest eemal, osutades asjaolule, et sisemise tulumäära arvnäitajate ja kapitali kaalutud keskmise hinna arvnäitajate vaheline kattumine on veelgi väiksem kui tabeli 13 viimases reas esitatud arvnäitajate põhjal võiks eeldada.

⁽¹²⁶⁾ Tuleb märkida, et see kattumine arvutati üksnes statistilistel eesmärkidel. Turumajanduslik investor üldjuhul võrdleb kapitali kaalutud keskmise hinna ja sisemise tulumäära vahemike keskseid väärtusi (või vahemikke). Selle põhjuseks on asjaolu, et kahe vahemiku kattuvus hõlmab mõnevõrra äärmuslikke tingimusi, kus sisemine tulumäär on kõrge ja kapitali kaalutud keskmine hind samal ajal madal. Kuna mõlemad meetmed on seotud samade turutingimustega ning ühe ja sama konkreetse projektiga, st Paks II, kalduvad nad liikuma koos (st suur sisemise tulumäära väärtus sisemise tulumäära piires langeb kõige tõenäolisemalt kokku suure kapitali kaalutud keskmise hinna väärtusega kapitali kaalutud keskmise hinna vahemikus), mis potentsiaalselt välistab väikese kapitali kaalutud keskmise hinna väärtuse ja suure sisemise tulumäära väärtuse samaaegse realiseerimise.

- (259) Lisaks saab projekti tulumäära hindamise aluseks olevaid arvutusi koos kapitali kaalutud keskmise hinna hinnanguliste väärtustega kasutada selliste kogukahjude nüüdispuhasväärtuse määramiseks, mis kogunevad eeldatavasti projekti tööea jooksul, kui seda rahastab turumajanduslik investor. Eelkõige eeldatakse, et projekt toodab kahjumit summas 600 miljonit eurot põhistsenaariumi korral, kus turu kapitali kaalutud keskmine hind on 7,88 % ja sisemine tulumäär 7,35 %, mis kujutavad endast 2017. aasta andmete keskmisi väärtusi (¹²⁷).
- (260) Lisaks kapitali kaalutud keskmise hinna ja sisemise tulumäära võrdlusele kinnitas energiatootmise tasandatud kogukulude lühike analüüs ka seda, et tuumaelektrijaama Paks II toodetud elektrienergia tasemega seotud kuludid ei kata prognoositud hinnad.
- (261) Nende tulemuste põhjal järeldab komisjon, et projektiga ei kaasne piisav tulu, et katta erainvestori kuludid, kes võiks saada rahastust turuhindade juures. Kuigi andmed 2017. aasta veebruari kohta on turumajandusliku investeerimise põhimõtte kohaldamise kriteeriumi täitmise uurimiseks kõige asjakohasemad, on nende andmete analüüsi tulemused kehtivad isegi siis, kui analüüs teostatakse nende andmete põhjal, mis on saadud esialgse investeerimisotsuse tegemisel 2014. aasta detsembris.
- (262) Selle põhjal koostatud hinnangu alusel järeldab komisjon, et erainvestor ei oleks projekti investeerinud samadel tingimustel. Seepärast leiab komisjon, et kuna Paks II kasutab täiel määral uut vara, millel on majanduslik väärtus, siis annab meede Paks II-le majandusliku eelise.

5.1.2. RIIGI RESSURSSIDE ÜLEKANDMINE JA RIIGIGA SEOSTATAVUS

- (263) Nagu on selgitatud algatamisotsuses, rahastab Ungari projekti ehitamist riigi vahenditest, millest 80 % moodustab Venemaa Föderatsioonilt saadud laen ja 20 % Ungari enda vahendid. Ungari rahastab otseselt kõiki investeringuid, mis on vajalikud tuumaelektrijaama reaktorite 5 ja 6 komisjoneerimiseks, projekteerimiseks ja ehitamiseks, nagu on kehtestatud valitsustevahelises rahastamise kokkuleppes. Seega järeldab komisjon, et meede toob kaasa ressursside ülekandmise Ungari Vabariigi poolt.
- (264) Komisjon tuletab ka meelde, et meede on seotud Ungari Vabariigiga, kuna Ungari on teinud otsuse projekti investeerida ning riik otsustab ka edaspidi vajalike vahendite väljamaksmise üle EPC-lepingu ostuhinna tasumise ja tuumaelektrijaama Paks II kahe uue reaktori omavahenditest rahastamise eesmärgil.

5.1.3. VALIKULISUS

- (265) Meedet peetakse valikuliseks, kui see soodustab ainult teatavaid ettevõtjaid või tootmisharusid. Komisjon kordab, et meede on valikuline, kuna see on seotud üksnes ühe ettevõtjaga, kuivõrd Ungari asutas Paks II valitsuse otsusega 1429/2014 (VII. 31.) ning Ungari volitatud asutus on uute tuumareaktorite omanik ja käitaja. Seega peetakse eelist valikuliseks.

5.1.4. MÕJU KAUBANDUSELE JA KONKURENTSI MOONUTAMINE

- (266) Nagu komisjon algatamisotsuses märkis, on elektriturg liidus liberaliseeritud ning elektritootjad tegelevad liikmesriikidevahelise kaubandusega. Lisaks on Ungari elektrienergia taristu suhteliselt tugev, hõlmates oma naaberliikmesriikidega jõulisi ühendusi (mis on võrdne 30 % omamaise paigaldatud võimsusega). Kuigi Ungari on netoimportija, nähtub põhjenduse 49 jooniselt 5, et Ungari ekspordib elektrienergiat lisaks Tšehhi-Slovakkia-Ungari-Rumeenia ühendatud järgmise päeva turule (alates 2014. aastast) ka Austriasse ja Horvaatiasse.
- (267) Teatatud meede võimaldaks märkimisväärse tootmisvõimsuse väljaarendamist, mis muul juhul võiks olla seotud kas Ungarist või muudest liikmesriikidest pärit turuosaliste erainvesteeringutega, kes kasutavad alternatiivseid tehnoloogiaid. Lisaks sellele võivad kõik ettevõtjale antavad valikulised eelised mõjutada liidusisest kaubandust, sest elektrienergiaga kaubeldakse piiriüleselt.

(¹²⁷) Need käesoleva nüüdispuhasväärtuse hinnangud on konservatiivsed, sest need ei võta arvesse teatud tüüpi viivituste mõju (vt põhjendused 99, 246 ja 0) ning põhjendustes 239 ja 258 loetletud tegureid, mis võivad märkimisväärselt suurendada kuludid või vähendada tulevikus saadavat tulu, mistõttu on tõenäoline, et võimalikku kahju alahinnatakse oluliselt. Kõik nende tegurite kõrvalekalded suurendaksid projekti netokahjumit.

- (268) Seepärast kordab komisjon, et meede ähvardab moonutada konkurentsi.

5.1.5. JÄRELDUS RIIGIABI OLEMASOLU KOHTA

- (269) Arvestades asjaolu, mille kohaselt järeldab komisjon, et meede toob Paks II-le kaasa majandusliku eelise ja et on olemas ülejäänud riigiabi olemasolule viitavad elemendid, teeb komisjon järelduse, et projekti raames annab Ungari Vabariik Paks II-le abi, mida saab käsitada riigiabina ELi toimimise lepingu artikli 107 lõike 1 tähenduses.

5.2. ABI SEADUSLIKKUS

- (270) Nagu leiti algatamisotsuses (põhjendus 116), jääb komisjon oma väite juurde, et kuigi mitu kokkulepet on juba sõlmitud ja esialgne investeerimisotsus on juba tehtud, tuleb lõplik investeerimisotsus, mille kohaselt alustab Paks II tagasiulatavalt kahe uue reaktori ehitustöödega, veel teha ning EPC-lepingu alusel ei ole makseid veel sooritatud. Seega, olles teatanud meetmest enne selle rakendamist, on Ungari täitnud oma meetme peatamise kohustuse vastavalt ELi toimimise lepingu artikli 108 lõikele 3.

5.3. KOKKUSOBIVUS

- (271) Arvestades, et meede leiti hõlmavat riigiabi, on komisjon täiendavalt uurinud, kas meetet võiks pidada siseturuga kokkusobivaks.
- (272) Komisjon märgib, et Ungari ei pea meetet riigiabiks, ent esitas sellegipoolest argumentid seoses meetme vastavusega siseturule vastusena algatamisotsusele ja kolmandate isikute tähelepanekutele, mis laekusid komisjonile pärast algatamisotsuse avaldamist (vt jaotis 3.2).

5.3.1. HINDAMISE ÕIGUSLIK ALUS

- (273) Nagu on selgitatud algatamisotsuse jaotises 3.3.1, võib komisjon välja kuulutada meetme, mis on otseselt kooskõlas ELi toimimise lepingu artikli 107 lõike 3 punktiga c juhul, kui meede aitab saavutada ühist eesmärki, see on nimetatud eesmärgi saavutamiseks vajalik ja proportsionaalne ning see ei mõjuta ebasoovitavalt kaubandustingimusi määral, mis oleks vastuolus ühise eesmärgiga.
- (274) Meede peab vastama järgmistele tingimustele: i) selle eesmärk on hõlbustada majandustegevuse või majanduspiirkondade arengut vastavalt Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 107 lõike 3 punktile c; ii) see on suunatud olulise paranemise saavutamisele, mida turg ükski ei suuda tagada (näiteks turutõrkega tegelemine); iii) kavandatav abimeede on sobiv poliitiline vahend ühist huvi pakkuva eesmärgi täitmiseks; iv) sellel on ergutav mõju; v) see on proportsionaalne vajadustega, mille alusel see on kasutusele võetud; ning vi) see ei moonuta põhjendamatult konkurentsi ega liikmesriikidevahelist kaubandust.
- (275) Oma vastuses algatamisotsusele väitsid Ungari riigiasutused, et riigiabi eeskirjad ja eelkõige riigiabi andmise keeld, ei kohaldu Euroopa Aatomienergiaühenduse asutamislepingu alla kuuluvatele meetmetele.
- (276) Komisjon tunnustab, et investeringu kujul on tegemist Euroopa Aatomienergiaühenduse asutamislepingu kohaldamisalasse (vt Euroopa Aatomienergiaühenduse asutamislepingu Lisa II) kuuluva tööstustegevusega; samas ei kaota see asjaolu sellise tegevuse rahastamise meetodi hindamisel ELi toimimise lepingu artiklite 107 ja 108 kohaldamist.
- (277) Kuigi Euroopa Aatomienergiaühenduse asutamislepingu artikli 2 punkt c kohustab liitu soodustama investeerimist tuumaenergeetika valdkonnas ning Euroopa Aatomienergiaühenduse asutamislepingu artikkel 40 kohustab liitu avaldama illustratiivseid programme, et soodustada tuumainvesteeringute arengut, ei nähta Euroopa Aatomienergiaühenduse asutamislepingus ette ühtegi konkreetset eeskirja, mille abil kontrollitakse liikmesriikide poolt selliste investeeringute rahastamist. Vastavalt Euroopa Aatomienergiaühenduse asutamislepingu artikli 106a punktile 3 ei tohi ELi toimimise lepingu sätted kõrvale kalduda Euroopa Aatomienergiaühenduse asutamislepingu sätetest.
- (278) Tõepoolest ei kaldu ELi toimimise lepingu artiklid 107 ja 108 kõrvale ühestki Euroopa Aatomienergiaühenduse asutamislepingu sättest, sest Euroopa Aatomienergiaühenduse asutamislepingus ei ole ette nähtud teistsugused riigiabi kontrollieeskirjad, ning samuti ei takista ELi toimimise lepingu artiklite 107 ja 108 alusel komisjoni teostatav riigiabi kontroll Euroopa Aatomienergiaühenduse asutamislepingus sätestatud uute tuumaenergiaalaste investeeringute edendamise eesmärgi täitmist.

5.3.2. LIIDU ÕIGUS JÄRGIMINE LISAKS RIIGIABI EESKIRJADELE

- (279) Paljud huvitatud isikud esitasid märkused meetme vastavuse kohta direktiivide 2014/24/EL ja 2014/25/EL (eelkõige direktiiviga 2014/25/EL sektoripõhiste eeskirjade tõttu) ning direktiivi 2009/72/EÜ artikliga 8 (elektrienergia direktiiv); seepärast on komisjon hinnanud, kui suures ulatuses võib (võimalik) vastuolu direktiivide 2014/24/EL ja 2014/25/EL ning direktiivi 2009/72/EÜ artikli 8 sätetega, mis on seotud ettevõtjale tuumaelektrijaama Paks II kahe uue reaktori ehitamiseks otseselt antava toetusega, mõjutada riigiabi hindamist ELi toimimise lepingu artikli 107 lõike 3 punkti c alusel.
- (280) Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt on komisjon kohustatud juhul, kui ta algatab riigiabi menetluse, asutamislepingu ülesehitusest lähtudes järgima seost riigiabi käsitlevate õigusnormide ja muude kui riigiabi käsitlevate erisätete vahel ja seega hindama asjaomase riigiabi kooskõla nende erisätetega. Samas on komisjonil niisugune kohustus üksnes siis, kui abi andmise viis on abi eesmärgiga sedavõrd seotud, et neid ei ole võimalik eraldi hinnata. [—] Komisjoni kohustus võtta riigiabi menetluses lõplik seisukoht – vaatamata sellele, milline seos on asjaomase abi andmise viisi ja selle eesmärgi vahel – küsimuses, kas muid liidu sätteid kui need, mis sisalduvad ELTL artiklites 107 ja 108, [—] on rikutud või mitte, ei oleks kooskõlas ühelt poolt menetluseeskirjade ja -tagatistega – mis on kohati väga erinevad ja millega kaasnevad erinevad õiguslikud tagajärjed –, mis on ette nähtud konkreetsetelt nende sätete kohaldamise kontrollimiseks, ja teiselt poolt haldusmenetluse ja kaebvahendite autonoomia põhimõttega. [—] Seega, kui asjaomase abi andmise viis on lahutamatu seotud abi eesmärgiga, hindab komisjon selle kooskõla riigiabi käsitlevate normidega ELi toimimise lepingu artiklis 108 kehtestatud menetluses ja selle hinnangu tulemus võib olla see, et asjaomane abi tunnistatakse siseturuga kokkusobimatuks. Seevastu kui vaidlusalust aspekti saab eraldada abi esemest, ei pea komisjon hindama selle kokkusobivust muude sätetega kui üksnes nendega, mis on seotud riigiabiga ELi toimimise lepingu artiklis 108 kehtestatud korra kontekstis“⁽¹²⁸⁾.
- (281) Seoses teatatud meetmega eespool öeldut silmas pidades võib kokkusobivuse hindamist mõjutada võimalik vastuolu direktiiviga 2014/25/EL juhul, kui sellega kaasneks konkurentsialane ja elektrituru kaubandusega seotud täiendav moonutamine (asjaomase turu all on silmas peetud sellist turgu, kus abisaaja – Paks II – tegutseb).
- (282) Siinkohal märgib komisjon, et direktiiv 2014/25/EL on oluline seoses kahe uue reaktori ehitustööde otsese toetamisega ühe teatava ettevõtja jaoks. Käesoleval juhul, kus tuumalaste ehitustööde sektoris tegutsevale ettevõtjale JSC NIAEP on valitsustevahelise kokkuleppe alusel antud otseselt ülesanne ehitada kaks reaktorit, ei ole abisaajaks JSC NIAEP. Abisaaja on tööpoolest elektrituru turuosaline Paks II, kes omab ja käitab kahte uut tuumareaktorit. Nagu algatamisotsuses juba märgitud, et peeta JSC NIAEPI käesoleva meetme potentsiaalseks abisaajaks.
- (283) Seega võib käesoleval juhul riigihanke eeskirjade võimalik täitmatajätmine moonutada tuumalaste ehitustööde turgu. Paks II investeerimisabi eesmärk on siiski võimaldada sellel toota elektrienergiat ilma tuumarajatiste ehitamisega seotud investeerimiskulusid kandmata. Seepärast ei ole tuvastatud täiendavat moonutavat mõju elektrituru konkurentsile ega kaubandusele, mis tuleneks mittevastavusest direktiivile 2014/25/EL seoses asjaoluga, et ehitustööd on otseselt üle antud ettevõtjale JSC NIAEP.
- (284) Direktiivi 2014/25/EL võimaliku rikkumise ja abi eesmärgi vahelise lahutamatu seose puudumisel ei pruugi see võimalik rikkumine seega mõjutada abi kokkusobivuse hindamist.
- (285) Igal juhul on komisjon hinnanud Ungari vastavust direktiivile 2014/25/EL eraldi menetluse korras, mille käigus kättesaadava teabe põhjal saadud esialgne järeldus on see, et direktiivis 2014/25/EL sätestatud eeskirju ei saa kohaldada kahe reaktori ehitustööde üleandmise suhtes vastavalt selle artikli 50 lõikele c.

⁽¹²⁸⁾ Euroopa Kohus, „Castelnou Energía vs. Euroopa Komisjon“, T-57/11, ECLI:EU:T:2014:1021, paragrahvid 181–184.

(286) Seoses direktiivi 2009/72/EÜ artikli 8 võimaliku rikkumisega leiab komisjon, et nõue kohaldada pakkumismenetlust või läbipaistvuse ja mittediskrimineerimisega seotud samaväärset menetlust uue võimsuse tagamise eesmärgil ei ole absoluutne. Tegelikult nõutakse artikli 8 lõike 1 esimeses lauses, et liikmesriigid peavad riigisisises õiguses tagama võimaluse kasutada pakkumismenetlust uue võimsuse jaoks. Ungari on käesoleva nõude täitnud, võttes selle üle oma elektrienergia seadusesse⁽¹²⁹⁾. Lisaks sellele ei ole artikli 8 lõike 1 teise lause kohaselt pakkumismenetlus nõutav juhul, kui direktiivi 2009/72/EÜ artiklis 7 kehtestatud loaprotseduuri alusel leitud tootmisvõimsus oleks piisav tarnekindluse tagamiseks. Käesoleval juhul: on projekt (artiklis 7 kirjeldatud loaprotseduuri kohaselt) saanud loa konkreetselt kaotada muu hulgas kavandatud tulevase riigisisese paigaldatud tootmisvõimsuse vahe ning komisjonil puuduvad elemendid, mis näitaksid, et paigaldatud tootmisvõimsus oleks ebapiisav. Seega näib, et käesoleva projekti suhtes ei kohaldata pakkumismenetluse või samaväärse menetluse nõuet vastavalt direktiivi 2009/72/EÜ artiklile 8. Eespoolt öeldut silmas pidades ei ole komisjonil piisavat põhjust viidata direktiivi 2009/72/EÜ artikli 8 võimalikule kohaldamisele.

(287) Seepärast leiab komisjon, et teatatud meetme hindamist riigiabi eeskirjade kohaselt ei mõjuta liidu õiguse muude sätete järgimine.

5.3.3. ÜHIST HUVI PAKKUV EESMÄRK

(288) Nagu on selgitatud algatamisotsuse jaotises 3.3.2, peab meetme eesmärk olema ühise huvi määratletud eesmärgi saavutamine. Juhul kui liit tunnistab, et eesmärk on liikmesriikide ühistes huvides, siis on tegemist ühise huvi eesmärgiga.

(289) Komisjon märkis, et meetmega kaasneb tuumatehnoloogia eritoetus. Sellega seoses märkis komisjon, et Euroopa Aatomienergiaühenduse asutamislepingu artikli 2 lõikes c on sätestatud, et liit on kohustatud „soodustama investeerimist ja tagama tuumaenergeetika arenguks vajalike põhirajatiste püstitamise ühenduses, ergutades eriti ettevõtjate algatusi“.

(290) Komisjon leidis, et Ungari kavandatud tuumaelektrijaamale Paks II antavat investeerimisabi, mille eesmärk on tuumaenergia edendamine, võib seega pidada ühiste huvidega eesmärgi poole püüdemisena, edendades uusi tuumaenergiainvesteeringuid.

(291) Mitmed huvitatud isikud on esitanud märkusi, milles väidetakse, et Euroopa Aatomienergiaühenduse asutamislepingu alusel Ungari poolt tehtud tuumaenergiainvesteeringuid ei saa käsitada ühise huvi eesmärgina.

(292) Samas leiab komisjon, et Euroopa Aatomienergiaühenduse asutamislepingu sätteid on selgesõnaliselt kinnitatud Lissaboni lepingus, mistõttu ei saa Euroopa Aatomienergiaühenduse asutamislepingut pidada iganenud või aegunud asutamislepinguks, mida ei kohaldata. Lissaboni lepingu osapooled pidasid vajalikuks, et Euroopa Aatomienergiaühenduse asutamislepingu sätetel oleks jätkuvalt täielik õiguslik mõju⁽¹³⁰⁾. Euroopa Aatomienergiaühenduse asutamislepingu preambulis tunnistatakse, et luua tuleb jõulise tuumatööstuse arenguks vajalikud tingimused. Nagu on varasemates komisjoni otsustes tunnistatud,⁽¹³¹⁾ järeldab komisjon, et tuumaenergia edendamine on Euroopa Aatomienergiaühenduse asutamislepingu ja seega ka liidu peamine eesmärk. Euroopa Aatomienergiaühenduse asutamislepingu preambulis on sätestatud, et komisjon on Euroopa Aatomienergiaühenduse institutsioonina kohustatud looma „vajalikud tingimused võimsa tuumatööstuse arenguks, mis annaks laialdasi energiaressursse“. Seda kohustust tuleks arvestada oma kaalutusõiguse kasutamisel riigiabi lubamise eesmärgil vastavalt ELi toimimise lepingu artikli 107 lõike 3 punktile c ja artikli 108 lõikele 2.

(293) Kuigi tuumaenergia arendamine ei ole liikmesriikidele kohustuslik ja mõned liikmesriigid on otsustanud mitte rajada ja arendada tuumaelektrijaamu, võib tuumaenergia investeeringute edendamist pidada riigiabi kontrolli kontekstis ühise huvi eesmärgiks. Tegelikult on paljud riigiabi eeskirjade alusel aktsepteeritud ja tunnustatud eesmärgid, näiteks regionaalne areng, asjaomased üksnes ühele või mõnele liikmesriigile.

⁽¹²⁹⁾ Vt 2007. aasta seaduse LXXXVI lõige 8 elektrienergia seaduse kohta.

⁽¹³⁰⁾ Lissaboni lepingu protokoll nr 2.

⁽¹³¹⁾ Vt komisjoni 22. septembri 2004. aasta otsus 2005/407/EÜ riigiabi kohta, mida Ühendkuningriik kavatseb anda äriühingule British Energy plc (ELT L 142, 6.6.2005, lk 26), ja komisjoni 8. oktoobri 2014. aasta otsus (EL) 2015/658 abimeetme SA.34947 (2013/C) (ex 2013/N) kohta, mida Ühendkuningriik kavatseb rakendada Hinkley Point C tuumaelektrijaama toetuseks (ELT L 109, 28.4.2015, lk 44).

- (294) Seepärast jäeldab komisjon, et Ungari riigiasutuste kavandatud meede on suunatud uute tuumaenergiaalaste investeeringute edendamise eesmärgile, nagu on sätestatud Euroopa Aatomienergiaühenduse asutamislepingus.
- (295) Pärast algatamisotsuse avaldamist esitasid Ungari riigiasutused põhivõrguettevõtja uuringute alusel ajakohastatud teabe, milles võetakse arvesse impordi ja nõudluse arengut. Vastavalt põhjenduses 50 osutatud MAVIRi avaldatud uuringule vajab Ungari turg 2026. aastaks vähemalt 5,3 GW väärtuses ning 2031. aastal lõppevaks prognoosiperioodiks veidi üle 7 GW väärtuses täiendavat elektrienergia tootmisvõimsust. Seepärast leiab komisjon, et tuumaenergia edendamiseks ette nähtud meetmega püütakse saavutada Euroopa Aatomienergiaühenduse asutamislepingus sätestatud ühise huvi eesmärki, aitades samal ajal kaasa elektrienergia varustuskindluse tagamisele.

5.3.4. ABI VAJALIKKUS JA TURUTÕRGE

- (296) Komisjon tunnistas algatamisotsuses, et tuumaenergiat iseloomustavad väga suured püsivad pöördumatud kulud ning väga pikad ajavahemikud, mille jooksul tuleb selliseid kulusid amortiseerida. See näitab, et tuumaenergia tootmise sektorisse sisenemist kaaluvad investorid satuvad kokku märkimisväärsele hulgal finantsriskidega.
- (297) Komisjon palus teavet võimalike uute tuumainvesteeringute (ilma riigi toetuseta), tähtaegade (arvestades Ungari elektrituru eripära), nende eeldatava arengu ning asjaomase turu modelleerimise kohta, et hinnata, kas on olemas turuprobleeme, mis võiksid mõjutada uusi investeeringuid Ungari tuumaprojektidesse ja millised need projektid oleksid.
- (298) Nagu on selgitatud algatamisotsuse põhjenduses 129, tuleb komisjonil riigiabi vajalikkuse määratlemiseks kindlaks teha, kas meede on suunatud olukorrale, mis toob kaasa olulise paranemise, mida turg üksi teha ei suuda; näiteks kõrvaldades täpselt määratletud turutõrke.
- (299) Turutõrke olemasolu on osa hindamisest, mille kohaselt vaadeldakse, kas riigiabi on vajalik ühise huvi eesmärgi saavutamiseks. Käesoleval juhul püüab Ungari edendada uusi tuumaenergiaalaseid investeeringuid, nagu on sätestatud Euroopa Aatomienergiaühenduse asutamislepingus, kõrvaldamaks puudujääki üldises riiklikus paigaldatud võimsuses, millega ta seisab peagi silmitsi. Seega peab komisjon hindama, kas riigiabi on vajalik uute tuumaenergia investeeringute edendamiseks seotud eesmärgi saavutamiseks.
- (300) Sellega seoses tuleb komisjon meelde huvitatud isikute märkusi selle kohta, kas komisjon peaks hindama, kas elektritootmise investeeringuid üldiselt iseloomustab turutõrge. Mõned huvitatud isikud märgivad, et selliste investeeringutega seoses ei esine turutõrkeid ning praegune elektrienergia hulgimüügihind oleks lihtsalt vastus turu tavapärasele toimimisele. Muud huvitatud isikud väidavad, et komisjon peaks määratlema asjaomase turu, kus turutõrke olemasolu hinnatakse elektrienergia liberaliseeritud siseturuna. Lisaks sellele ei ole asjaomasel turul esineva turutõrke esinemisel parim variant seda lahendada tuumaelektrijaama abil.
- (301) Samas uurib komisjon abi vajaduse hindamisel, kas ühise huvi eesmärki on võimalik saavutada riigi sekkumiseta või kas seda takistab turutõrge. Abi vajaduse hindamisel ei ole komisjonil asjaomast turgu vaja eelnevalt määratleda. Turutõrke olemasolu määratlemiseks peab komisjon kõigepealt määratlema, millise ühise huvi eesmärki liikmesriik soovib saavutada. Käesoleva meetme ühise huvi eesmärk ei ole seotud üldiselt elektrienergia turu ega elektrienergia tootmise investeeringutega; pigem on see seotud uute tuumaalaste investeeringute edendamisega, nagu on sätestatud Euroopa Aatomienergiaühenduse asutamislepingus, mis on loomulikult elektrituru lahutamatu osa ning aitab lahendada tulevast puudujääki Ungari üldises paigaldatud tootmisvõimsuses. Teiseks peab komisjon uurima, kas pakkumise ja nõudluse vaba vastasmõju elektriturul üldiselt tagab, et uute tuumaalaste arenduste eesmärki on võimalik saavutada ilma riigi sekkumiseta. Konkreetse turu määratlus ei ole selles osas vajalik.

- (302) Komisjon on seepärast hinnanud, kas Ungari uute tuumaalaste investeeringute edendamise eesmärgiga seoses esineb turutõrge ning kas see on Ungari turu üldine omadus või üksnes tuumaenergia seotud eriomadus.
- (303) Käesoleva otsuse jaotises 5.1.1.4 jõudis komisjon järeldusele, et projektiga ei saada piisavat tulu, et katta kulud, mis on seotud erainvestoriga, kes võiks saada rahastamist üksnes turuhinnaga, sest investeeringu eeldatav sisemine tulumäär on madalam kui projekti turupõhine võrreldav kapitali kaalutud keskmine hind ja ratsionaalne erainvestor seega ei investeeriks sellistel tingimustel ilma täiendava riigiabi.
- (304) Võttes arvesse tuumaenergia investeeringuid, tunnistab Ungari, et seda tehnoloogiat iseloomustavad väga suured esialgsed investeerimiskulud ja väga pikk ooteaeg, enne kui hüvitatakse investorite kulud.
- (305) Algamisotsus juba hõlmas Ungari elektrituru kirjeldust ja Ungari otsuse eesmärki teostada uue tuumaelektrijaama projekt, eelkõige arvestades asjaolu, et prognooside kohaselt kõrvaldatakse olemasolevad tuumaelektrijaamad peagi kasutuselt. Nagu on selgitatud algamisosuse põhjenduses 14, põhines MVM kontserni koostatud teostatavusuuring, milles uuriti uue tuumaelektrijaama rakendamist ja rahastamist, eeldustel, et Ungaris kaob 2025. aastaks 6 000 MW 8 000 – 9 000 MW tootmisvõimsusest tervikuna aegunud elektrijaamade sulgemise tõttu.
- (306) Nagu on selgitatud algamisosuse põhjendustes 15 ja 45, prognoosis Ungari põhivõrguettevõtja MAVIR märkimisväärset puudujääki Ungari paigaldatud koguvõimsuses tulevikus⁽¹³²⁾. Kõige värskema olemasoleva teabe kohaselt, nagu on viidatud käesoleva otsuse põhjenduses 50, kasvab uute hinnangute järgi nõudlus 2031. aastaks üle 7 GW koguvõimsuse järele. Ungari riigiasutuste väidete kohaselt ei õnnestu seega praeguse riikliku elektritootmise abil rahuldada tulevikus kasvavat energianõudlust ning seepärast tekib Ungaris paratamatult lõhe elektrienergia nõudluse ja pakkumise vahel ja Ungari muutub üha rohkem sõltuvaks elektrienergia impordist, tuues lõpptarbijale kaasa elektriinna tõusu juhul, kui elektrijaamadesse ei tehta uusi investeeringuid. Võimsusega 2,4 GW Paks II projekt aitab kaasa selle nõude täitmisele.
- (307) Ungari riigiasutused olid täiendavalt osutanud MAVIRi järeldusele, et hoolimata tuvastatud suurest tootmisvõimsuse puudujäägist paigaldatakse Ungarisse suhteliselt väikeses koguses uut tootmisvõimsust, nagu on selgitatud algamisosuse põhjenduses 46 ja käesoleva otsuse põhjenduse 51 tabelis 2. Seepärast küsib komisjon, kas Ungaris uute tuumainvesteeringute suhtes kohaldatavad turutõrked on sellist tüüpi investeeringute jaoks iseloomulikud.
- (308) Komisjon märgib, et uusi tuumaenergiainvesteeringuid Euroopas iseloomustab ebakindlus ning mõnel juhul võiks kavandada riiklikke toetusmeetmeid. Komisjon on uurinud Ungari esitatud teavet seoses uute tuumaprojektidega Soomes, Prantsusmaal ja Slovakkias, mida väidetavalt rahastatakse turupõhiselt. Ungari väidab, et nende projektide turu rahastamine välistaks tuumaprojektide turutõrke olemasolu (vähemalt mõnede liikmesriikide jaoks). Komisjon märgib siiski, et Slovakkia, Prantsusmaa ja Soomes asuva tuumaelektrijaama Olkiluoto 3 korral tehti projekti investeerimisotsused enne 2008. aasta majanduskriisi ja Fukushima katastroofi ehk enne kahte sündmust, mis võisid oluliselt mõjutada investeeringu parameetreid. Lisaks põhinevad Soome investeeringud Mankala ärimudelil,⁽¹³³⁾ mille kohaselt saavad Soome investorid omandada kogu elektrienergia toodangu omahinnaga. Mankala mudel annab paljudele investeerimisühistusse kuuluvatele aktsionäridele võimaluse jagada kaasnevaid riske, selle asemel, et üks või mitu suurt aktsionäri võtavad enda kanda kogu riski, mis on seotud tuumaelektrijaama ehitamise projekti teostamisega.
- (309) Ungari väitis, et tuumaelektrijaama Paks II tuleks võrrelda Soome projektiga Hanhikivi-1, mille ehitajaks on Fennovoima. Komisjon märgib, et lisaks Mankala ärimudeli kasutamisele hõlmab projekt Hanhikivi-1 ka osalust, mille suurus on 34 % ja mis kuulub tuumaelektrijaama ehitajale Rosatomile. Komisjonil ei ole võimalik võrrelda

⁽¹³²⁾ A magyar villamosenergia-rendszer közép- és hosszú távú forrásoldali kapacitásfejlesztése (Ungari elektrisüsteemi tootmisvahendite keskmine ja pikaajaline areng): https://www.mavir.hu/documents/10258/15461/Forr%C3%A1selemz%C3%A9s_2016.pdf/462e9f51-cd6b-45be-b673-6f6afea6f84a (Mavir, 2016).

⁽¹³³⁾ Mankala on Soome elektrienergia sektoris laialdaselt kasutatav ärimudel, mille kohaselt juhitakse piiratud vastutusega äriühingut kasumit mitteteeniva kooperatiivina oma aktsionäride kasuks. Kätesaadavad aadressidel: <http://www.ben.ee/public/Tuumakonverentsi%20ettekanded%202009/Peter%20S.%20Treialt%20-%20Mankala%20principles.pdf>, viimati vaadatud 26. oktoobril 2015.

kahte projekti, millel on näiliselt erinev riskiprofiil, vähemalt osaluse suhtes. Ungari oleks investorina võtnud endale vastutuse üksnes Paks II projekti eest, samas kui Mankala investorid jagavad vastutust. Lisaks sellele võib tuumaelektrijaama ehitaja projekti Hanhikivi-1 otsese aktsionärina käituda projekti Paks II korral erinevalt olukorras, kus ta vastutab üksnes EPC-lepingu alusel, mitte investori ega aktsionärina.

- (310) Seepärast ei tundu juba ehitatud tuumaprojektid heade võrdlusalustena selleks, et hinnata, kas uute tuuma-investeeringute korral esineb turutõrkeid.
- (311) Lisaks esitas Ungari teavet uute liikmesriikide tuumaelektrijaamade väljaarendamise kohta muudes liikmesriikides: Leedu, Rumeenia, Bulgaaria ja Tšehhi Vabariik. Need plaanid näivad siiski kas ebakindlad, nende üle peetakse endiselt läbirääkimisi seoses vajalike toetusmeetmete ja rahastamisstruktuuriga⁽¹³⁴⁾ või kavandatakse nendega katta hinnariski hinnavahelepingute abil⁽¹³⁵⁾. Võttes arvesse, et need plaanid ei näi olevat veel realiseerunud, ei tundu need olevat sobivad turutõrke olemasolu hindamiseks.
- (312) Uuringus, mille koostas ICF Consulting Services komisjoni majandus- ja rahandusküsimuste direktoraadile Euratomi laenuvahendi mõju hindamise kohta⁽¹³⁶⁾ („ICFi uuring“), leitakse, et tuumaprojektidel on teatavad unikaalsed omadused, mis võivad muuta nende rahastamise eriti keeruliseks. Need omadused on järgmised: tuumareaktorite suured kapitalikulud ja tehniline keerukus, mis tekitavad litsentseerimise, ehitamise ja käitamise ajal suhteliselt suuri riske; pikk tasuvusaeg; tuumaprojektide sageli esinev vasturääkivus, mis põhjustab täiendavaid poliitilisi, avalikke ja regulatiivseid riske; ning radioaktiivsete jäätmete käitlemise ja dekomisjoneerimise selgete lähenemisviiside ja rahastamiskavade vajadus. Lisaks rahastamisega seotud traditsioonilistele võtmeküsimustele leitakse ICFi uuringus, et tuumaelektrijaama arendajad seisavad silmitsi potentsiaalsete rahastajate tõhustatud kontrolli ja konservatiivsusega valitsevate turutingimuste tõttu, nende hulka kuuluvad 2008. aastal puhkenud globaalse finantskriisi mõju, Fukushima õnnetus, eurosooni probleemid ja Basel III. Rahastamise võtmeküsimused on suurendanud projektriski⁽¹³⁷⁾. ICF-uuringus leitakse, et uuringu käigus konsulteeritud sidusrühmade esitatud arvamuste põhjal ei ole rahastamisprobleemid väiksemad erasektori rahastamise puudumise tõttu, vaid need pigem sõltuvad asjaolust, et selliste investeeringutega seotud riskid on liiga suured võrreldes alternatiivsete investeerimisvõimalustega (nimelt tavapärase ja taastuvenienergiataristu suhtes). ICF uuringus järeldatakse, et tuumatehnoloogia rahastamine on sellest tulenevalt ebaotstarbekas, tuues kaasa vahe nõutava investeerimistaseme ja selle vahel, mida turg on valmis pakkuma.
- (313) Uute tuumaalaste arendustega seotud finantsriskid hõlmavad järgmist: arendustööde ja projekti ettevalmistamisega seotud risk, ehitustöödega seotud risk, turu- ja tulurisk, poliitikalisk ja regulatiivsed riskid. ICFi uuring näitab, et tuumaenergia riskid on võrreldes muude elektritootmise liikidega seotud tuumaalaste ohutustandarditega, mis viitab suurematele ehitus- ja talitluskuludele võrreldes muude energiatehnoloogiate ja tuumaelektrijaama keskmise olelusringiga, mis on oluliselt pikem kui samaväärsed taristuinvesteeringud, tuues endaga kaasa asjaomaseid finantsriske. See järeldus on kooskõlas tuumaelektrijaamale Hinkley Point C antud riigiabi hindamises esitatud komisjoni järeldustega⁽¹³⁸⁾.
- (314) Uuringu käigus konsulteeritud sidusrühmade arvates on tururiskid tuumaenergia investeeringute peamiseks takistuseks. Seoses tururiskidega leitakse ICFi uuringus, et võrreldes tavapärase energiaallikatega, mis võivad olla toimivad ja teenida tulu kolme aasta jooksul, võtab tuumaelektrijaamade ehitamine ja käivitamine tulu teenimise eesmärgil rohkem aega. Tuumaelektrijaama pikem töö iga tähendab ka seda, et tulu teenitakse pikemaajaliselt,

⁽¹³⁴⁾ Vt Tšehhi Vabariigi kohta: <http://www.world-nuclear.org/info/country-profiles/countries-a-f/czech-republic/>, viimati vaadatud 26. oktoobril 2015, vt Leedu kohta: <http://www.world-nuclear.org/info/Country-Profiles/Countries-G-N/Lithuania/>, viimati vaadatud 26. oktoobril 2015, vt Bulgaaria kohta: <http://www.world-nuclear.org/info/Country-Profiles/Countries-A-F/Bulgaria/>, viimati vaadatud 21. juunil 2016.

⁽¹³⁵⁾ Vt Rumeenia kohta: <http://economie.hotnews.ro/stiri-companii-20436128-nuclearelectrica-solicita-actionarilor-aprobarea-memorandumului-intelegere-care-semna-companie-chineza-pentru-construirea-unitatilor-3-4-cernavoda.htm>, viimati vaadatud 21. juunil 2016.

⁽¹³⁶⁾ Uuring, 2. november 2015, veel avaldamata, lk 35.

⁽¹³⁷⁾ Uuring, 2. november 2015, veel avaldamata, lk 35.

⁽¹³⁸⁾ SA.34947 (2013/C) (ex 2013/N) – Ühendkuningriik – Tuumaelektrijaamale Hinkley Point C antav toetus.

erinevalt tavapärase energiaallikatega seotud lühema või keskmise tähtajaga investeeringutest. Kuna energiahindade täpne pikaajaline prognoosimine on keeruline, tuginevad investorid fossiilse kütuse hindade prognoosile, taastuvate energiaallikate kasutuselevõtule sektoris ning taastuvate energiaallikate kasutuselevõtule võrgutingimustes ja tulevasele süsinikuhinnale⁽¹³⁹⁾. Kuigi fossiilkütuse hinnad on kehtestatud turu järgi, olles olemuslikult ebaselged, määratakse süsinikuhind teatud määral kindlaks poliitika järgi. ICFi uuringus leitakse, et ebakindlus valitseb seoses sellega, kas süsinikuhind on tulevikus piisavalt kõrge, et tagada selliste tehnoloogiate konkurentsivõime, mis ei põhine fossiilkütusel.

- (315) Lisaks sellele võtab komisjon arvesse, et pikemas perspektiivis esineb elektrihindadega seoses üldiselt suur ebakindlus, sest tulevased hinnad eelnevatel turgudel, kus kaubeldakse gaasi, kivisüsi ja naftaga, ning tulevased taastuvate energiaallikate, tuumaenergia ja heitkogustega kauplemise põhimõtted mõjutavad kõik tulevase elektri hindu ja neid on väga raske prognoosida. Seda järeldust toetab ka sarnaste projektide staatus ELis, kus tuluvoo kindlus ja elektrienergia väljundi tagamine oli ülioluline seoses investeerimisotsuste tegemisega. Lisaks suurendavad praegune madalate elektri hindade suundumus Euroopas ja suurenenud vajadus paindliku energiatootmiseks elektriturgudel ebakindlust seoses tuumaelektrijaama tulevaste tuluvoo gudega, mis toob kaasa paindumatu baaskoormuse.
- (316) ICFi uuringus määratletakse ka tururiski täiendav element, mis hõlmab projekti eest vastutava arendaja/kommunaalettevõtja krediitvõimelisust ja projekti rahaliselt toetatavat liikmesriiki. Krediitvõimelisus mõjutab rahastamiskulusid ja võib olla liiga suur erainvesteeringute jaoks.
- (317) Samuti leitakse ICFi uuringus, et tuumaelektrijaamade pikaajaline rahaline ja esialgselt kavandatud töö iga võib need muuta haavatavamaks nende riskide suhtes, mis tulenevad avaliku ja poliitilise toetuse muutustest, mõjutades seega tuumaprojektide kaubanduslikku ja rahalist elujõulisust. Seepärast otsivad investorid kindlustunnet seoses sellega, et jaama energialepingut või eeldatavat tööiga täidetakse ka pärast jaama ehitamist. Investorite probleemid on seotud ka regulatiivsete standarditega, mis võivad muutuda tuumaelektrijaama olelusringi ajal ja eeldada täiendavaid kapitaliinvesteeringuid või tegevuskulude suurendamist. Investorid on selliste projektide rahastamise suhtes ettevaatlikud, välja arvatud juhul, kui ohutuse paremaks tagamiseks on olemas piisavad lahendused. See on eriti oluline siis, kui tuumaelektrijaam jõuab oma tavapärase töö ea lõpuni ning selle töö iga pikendatakse, mille korral on vaja uut litsentsi ja litsentsi taotlemiseks tuleb täita täiendavad tingimused⁽¹⁴⁰⁾. Sidusrühmad, kellega konsulteeriti, märkisid, et poliitiline ja regulatiivne risk oli kolmas kõige olulisem takistus tuumaelektrijaamadesse investeerimisel.
- (318) Uuringus leitakse, et turu liberaliseerimine võib suuremate investeeringute vajaduse tõttu negatiivselt mõjutada tuumaenergia investeeringute taset võrreldes muude energiatehnoloogiatega. Iga liikmesriigi reguleerival raamistikul on oluline roll, sest see mõjutab kommunaalteenuste osutaja suutlikkust teenida kasumit ja seega omakorda ettevõtja väärtust ja tema suutlikkust rahastada tuumaenergiaalast arendamist oma bilansist või finantseerimisasutustest saadud pikaajalise laenu abil. Teine uute tuumaenergiaalaste investeeringute finantstakistus on seotud Basel III komitee uusimate eeskirjadega kapitaliturgude kohta, mis suurendavad kapitali, mida peavad pangad hoidma, et toetada pikaajalisi laene näiteks seoses tuumaelektrijaamade arendamisega⁽¹⁴¹⁾.
- (319) Need järeldused oleksid kooskõlas Ungari riigiasutuste väidetega, mille kohaselt on nii erasektori ettevõtjatel kui ka riigieelarvel piirang seoses rahalise osalusega üksikutes projektides, millel on suur rahastamisvajadus, pikad ehitusperioodid ning tarnimise ja komisjoneerimisega kaasnevad riskid, kui puudub kaitse olukorras, kus ehitustööd ületavad tähtaega või eelarvet. Investeeringute maht on kõrgem nafta- ja gaasisektoris kui kommunaalteenuste hulgas, seda eriti nende ettevõtjate hinnangute hiljutise halvenemise pärast. Juhul kui nad investeerivad, on tavapärase, et kommunaalettevõtjad investeerivad riskide jagamise eesmärgil koos oma sektori ettevõtjatega.

⁽¹³⁹⁾ Uuring, 2. november 2015, veel avaldamata, lk 37.

⁽¹⁴⁰⁾ Uuring, 2. november 2015, veel avaldamata, lk 38.

⁽¹⁴¹⁾ Uuring, 2. november 2015, veel avaldamata, lk 39.

- (320) ICFi uuringu eesmärgil teostatud modelleerimine näitab, et üldiselt ei ole tuumaelektrijaamade investeeringud 2030. aastani konkurentsivõimelised, ent see konkurentsivõime kasvab kindlalt alates 2040. aastast. Ebasoodsa majanduskliima halvima stsenaariumi korral on uued investeeringud aga kogu perioodi jooksul peaaegu puudulikud⁽¹⁴²⁾. Samuti leiti ICFi uuringus, et turu konkurentsivõime suureneb pärast 2030. aastat, sest süsiniku- ja energiahindade tõus jätkub pärast 2030. aastat. ICFi uuringus kasutatakse tundlikkuse modelleerimist, et hinnata süsiniku hinna arengut ja selle investeeringute mõju tuumaelektrijaamades. Selles uuringus leitakse, et ükski süsiniku hinna stsenaariumidest ei suudaks hüpoteetiliselt muuta tuumenergiat ajavahemikus 2020–2025 kasumlikuks.
- (321) Lisaks sellele nähtub krediitireitingute teenuste⁽¹⁴³⁾ avalikustatud andmetest, et uute tuumaelektrijaamade ehitamine on üldjuhul krediidi suhtes negatiivne, samal ajal kui tuumasektorist väljumine on kommunaalettevõtjatele osutunud positiivseks.
- (322) ICFi uuringu modelleerimist ja järeldusi kohaldatakse täielikult ka Ungari turuolukorra suhtes, mis põhjendustes 305 ja 306 esitatud selgituste järgi seisab tulevikus eeldatavasti silmitsi märkimisväärse vahega Ungari tulevases paigaldatud koguvõimsuses. Võttes arvesse käesolevas jaotises 5.3.4 esitatud elemente, leiab komisjon seega, et uusi tuumainvesteeringuid mõjutab rahastamisega seotud turutõrge, mis kehtib ka uute tuumainvesteeringute kohta Ungaris.
- (323) Loomulikult võib väita, et käesolevas otsuses on arendamise, projekti ettevalmistamise ja ehitamisega seotud peamised riskid vähemalt teataval määral maandatud „võtmed kätte“ EPC-lepingu alusel. Siiski ei leevenda see turu ja tuludega seotud riske ega projektiga Paks II seotud poliitilisi ja regulatiivseid riske. Seepärast tundub see meede Ungari uute tuumainvesteeringute edendamise eesmärgi saavutamiseks vajalik.

5.3.5. ASJAKOHANE VAHEND

- (324) Komisjon peab oma hinnangus määratlema, kas kavandatav meede on asjakohane poliitikavahend tuumaenergia edendamise ühise huvi eesmärgi saavutamiseks.
- (325) Meetme kujul on tegemist investeerimismeetmega, mille Ungari riik annab Paks II-le projekti arendamiseks. Ungari kinnitab, et ta ei kavatses Paks II-le anda selle käitamise ajal tegevustoetust ning riigiabi hõlmab üksnes projekti teostamisega seotud investeeringukuluid.
- (326) Pärast algatamisotsuse avaldamist ei esitanud Ungari teavet võimalike alternatiivsete vahendite kohta, mis võiksid stimuleerida uusi tuumaenergiaalaseid investeeringuid.
- (327) Muud poliitilised vahendid ja kavad, nagu sooduslaenuid või maksusoodustused, ei oleks komisjoni arvates piisavad sama eesmärgi saavutamiseks, võttes arvesse projekti eripära ja vajalike rahaliste ja muude ressursside suurusjärku ning samuti võimalikku tuvastatud turutõrget.
- (328) Sellest tulenevalt leiab komisjon, et meede kujutab endast sobivat vahendit Paks II kahe uue reaktori ehitamiseks.

5.3.6. ERGUTAV MÕJU

- (329) Selleks et meetmel oleks stimuleeriv mõju, peab meetme tulemusena muutuma asjaomase ettevõtja käitumine nii, et ta alustab täiendavat tegevust, mida ta meetmeta ellu ei viiks või mille ta viiks meetmeta ellu piiratud või teistsugusel viisil.
- (330) Komisjon märgib, et Paks II on ettevõtja, mille riik asutas üksnes selleks, et arendada ja käitada tuumaelektrijaama reaktoreid 5 ja 6. Nagu on kirjeldatud eespool põhjendustes 12, 26 ja 27, otsustas Ungari Vabariik selle eesmärgi saavutamiseks Paks II rahaliselt toetada.

⁽¹⁴²⁾ Uuring, 2. november 2015, veel avaldamata, lk 60.

⁽¹⁴³⁾ Moody's Investor Service, Nuclear Generation's Effect on Credit Quality, kättesaadav aadressil: https://www.oecd-nea.org/ndd/workshops/wpne/presentations/docs/2_2_LUND_OECD_Sept%2019_Lund_Moodys_Nuclear_Generations_effect_on_Credit_Quality.pdf, viimati vaadatud 13. juulil 2016

(331) Sellega seoses märgib komisjon, et projekti ei ole võimalik teostada seepärast, et nõutavad rahalised ja muud ressursid kas puuduvad või need ei ole kättesaadavad abisaajale, kes ei ole seotud muu tulutoova tegevusega ja kelle kapitalistruktuuri kehtestamine ja kavandamine on täielikult riigi ülesanne. Seda kinnitas ametlik uurimine, mille käigus leidis komisjon, et projekt ei taga piisavat kasumit ilma Ungari Vabariigi toetuseta (vt käesoleva otsuse jaotise 5.1.1 analüüs).

(332) Seepärast soodustab riigiabi tuumaelektrijaama arendamise kaudu ühise huvi eesmärgi saavutamist.

5.3.7. PROPORTSIONAALSUS

(333) Meetme proportsionaalsuse hindamiseks peab komisjon tagama, et meede piirdub miinimumiga, mis võimaldab projekti edukalt lõpetada taotletava ühise eesmärgi saavutamiseks.

(334) Käesoleval juhul antakse abisaajale rahalist toetust tootmisvarade ehitamiseks, ilma et sellega kaasneksid refinantseerimiskuludega seotud riskid, millega seisaksid silmitsi muud turul tegutsevad ettevõtjad.

(335) Komisjonile laekunud erinevates tähelepanekutes väidetakse, et kui projekt teostatakse ilma pakkumismenetluseta, on võimatu kindlaks määrata, kas kogukulude katmiseks ette nähtud meede piirdub projekti realiseerimiseks vajaliku miinimumiga.

(336) Komisjon märgib, et riigiabi eeskirjadega ei nõuta pakkumust, et hinnata kulusid ja tulusid. Pakkumus on üksnes üks mitmest vahendist, mille abil on võimalik teostada hindamist. Seepärast ei saa iseenesest pidada ülemääraseks hüvitamiseks asjaolu, et Ungari ei valinud pakkumismenetluse tulemusena meetme abisaajaks Paks II.

(337) Seoses väidetega selle kohta, et Ungari riigiasutused ei uurinud projekti minimaalset toetust projekti elluviimiseks ja otsustasid rahastada projekti tervikuna, kaalub komisjon tõepoolest, et olemasoleva turutõrke tõttu tuleb Paks II kahe uue reaktori ehitustööde rahastamist pidada täielikult riigiabiks, nagu on kinnitatud käesoleva otsuse jaotises 5.1.

(338) Seoses abisaaja võimaliku ülemäärase hüvitamisega meetme tõttu tuletab komisjon meelde jaotises 5.1 esitatud majandusanalüüsi, milles järeldatakse, et projekt ei oleks iseenesest kasumlik, sest eeldatav sisemine tulumäär ei ületaks turu kapitali kaalutud keskmist hinda sel põhjusel, et saadud tulud ei pruugi prognoosi kohaselt katta projekti esialgseid ja järgnevaid kulusid isegi üsna optimistlike stsenaariumide korral. Komisjon prognoosis oma hinnangus sisemise tulumäära taset turuhinnaprognoside ja muude turgudel järgitavate parameetrite põhjal. Kapitalikulu ja tulude vahelise erinevuse määratlemiseks võttis komisjon täielikult arvesse panust, mida äriotstarbeliselt tulult (elektrienergia müümine) eeldatakse, et muuta projekt elujõuliseks. Tegelikult on projekti prognoositud kulusid võrreldud prognoositud tuludega, kuna Ungari poolt ei ole ette nähtud täiendavaid riigi vahendeid.

(339) Tulenevalt asjaolust, et projekti kapitalikulud on prognoositud tuludest suuremad, leiab komisjon, et Ungari antav riigiabi on projekti teostamiseks tervikuna vajalik ja proportsionaalne ning projekti ülemäärane hüvitamine on selles kontekstis välistatud. Ungari kinnitusele ei anta käitamisetapis täiendavat toetust.

(340) Sellega seoses, nagu on selgitatud põhjendustes 96 ja 97, teatas Ungari, et Paks II kasutab riigi ressursse üksnes projekti eesmärgil ning kogu saadud ülejääk suunatakse tagasi riigieelarvesse. Komisjoni arvates välistab see kohustus riigi ressursside kasutamise viisil, mille tulemusena teenib Paks II täiendavat kasumit, mis on vajalik abisaaja majandusliku elujõulisuse tagamiseks, ning tagab, et abi oleks piiratud miinimumiga.

(341) Muudes tähelepanekutes rõhutatakse, et riigiabi ei piirdu üksnes investeringu rakendamisega, vaid seda antakse ka kasutusetaapis, mis võib kaasa tuua Paks II ülemäärase hüvitamise. Komisjon tuletab sellega seoses meelde Ungari väidet, mille kohaselt ei anta käsitletavale teatatud meetmele ühtegi täiendavat riigitoetust. Lisaks tuletab komisjon meelde, et vastavalt Ungari 28. juulil 2016 esitatud täiendavale teabele peaks igasugune uus toetus Paks II-le igal juhul olema heaks kiidetud riigiabina.

- (342) Komisjon uuris, kas ülemäärane hüvitamine võib aset leida siis, kui meetme abisaaja on reaktorite käitamise ajal realiseerinud tulud, mis osutuvad suuremaks kui need, mida komisjon on prognoosinud oma arvutustes sisemise tulumäära kohta (vt jaotis 5.1). Eelkõige uuris komisjon, mis juhtuks siis, kui Paks II reinvesteeriks kasumit, mida ei maksta riigile dividendide kujul, et arendada või osta täiendavaid tootmisvarasid ja seega tugevdada oma turupositsiooni. Sellega seoses märgib komisjon, et vastavalt Ungari 28. juulil 2016 esitatud lisateabele (vt põhjendus 96) ei saa abisaaja reinvesteerida Paks II enda tootmisvõimsuse või töö ega pikendamisse ega täiendava tootmisvõimsuse paigaldamisse, välja arvatud reaktorite 5 ja 6 korral, mis kuuluvad käesoleva otsuse kohaldamisalasse.
- (343) Pidades silmas käesolevas jaotises 5.3.7 esitatud elemente, on komisjon eelkõige põhjendustes 96 ja 97 osutatud teate lisateabe valguses arvamusel, et abisaaja peaks jaama kättesaadavaks tegemise eest riigile hüvitist maksuma ning mitte teenima kasumit, välja arvatud sellises ulatuses, mis on hädavajalik jaama majandusliku toimimise ja elujõulisuse tagamiseks. Järelikult on meede proportsionaalne.

5.3.8. VÕIMALIKUD KONKURENTSIMOONUTUSED JA MÕJU KAUBANDUSELE NING ÜLDINE TASAKAALUSTAMINE

- (344) Et meede oleks siseturuga kokkusobiv, peab meetme negatiivne mõju konkurentsile ja liikmesriikidevahelisele kaubandusele olema piiratud ning väiksem kui positiivne mõju ühist huvi pakkuva eesmärgi saavutamisele. Eelkõige on pärast meetme eesmärgi kindlaksmääramist kohustuslik minimeerida meetme võimalik negatiivne mõju konkurentsile ja kaubandusele.
- (345) Algamisotsuses tuvastas komisjon kolm võimalikku konkurentsi moonutamise viisi. Esiteks võimaliku turu kontsentratsiooni suurenemine tulevase omandiõiguse ja praegu toimivate Paksi tuumaelektrijaama ja Paks II käitamise ühendamise tulemusena. Teiseks kahtles komisjon selles, kas uued baaskoormusvõimsused, mida iseloomustab kõrge koormustegur, võivad takistada uute turuosaliste turule sisenemist ja paigutada teatavad suuremate kuludega elektritootjad pakkumiskõveral madalamale. Sellega seoses on komisjon uurinud järgmisi parameetreid: i) meetme võimalik mõju Ungari turule; ii) meetme võimalik piiriülene mõju; iii) Paksi tuumaelektrijaama ja Paks II paralleelse käitamise võimalik mõju. Viimasena tuvastati võimalik moonutamine, sest komisjon kahtlustas, et Paks II võib turul saadavalolevate tarnepakkumiste arvu piiramisega põhjustada teatava hulгимүүгитuru likviidsusriski.

5.3.8.1. Turu kontsentratsiooni võimalik suurenemine

- (346) Pärast seda, kui komisjon oli algamisotsuses väljendanud kahtlusi võimaliku turu kontsentratsiooni kohta, viidatakse ka mõnedes huvitatud isikute väidetes Paks II ja praegu tegutseva Paksi tuumaelektrijaama nelja reaktori operaatori võimalikule ühendamisele. Seda eitasid nii MVM kontsern ja Paks II kui ka Ungari Vabariik.
- (347) Komisjon rõhutas, et Ungari elektritootmise turgu iseloomustab suhteliselt suur turu kontsentratsioon ning olemasoleva Paksi tuumaelektrijaama (MVM kontsern) toodang moodustab 50 % omamaisest toodangust. Selline turukontsentratsioon võib kahjustada tõhusat turukonkurentsi, kuna see võib takistada uute turuosaliste turule sisenemist ning tekitada likviidsusriski, piirates kättesaadavate tarnepakkumiste arvu.
- (348) Tuumaelektrijaama Paks II kaks uut reaktorit on kavas käivitada ajal, mil olemasolevat nelja tuumareaktorit ei ole veel kasutuselt kõrvaldatud. Komisjon märkis algamisotsuses, et juhul kui Paksi tuumaelektrijaama ja Paks II käitajaid ei hoita täielikult eraldi ning neid ei saa pidada sõltumatuks ja eraldiseisvaks, võib see avaldada Ungari turule moonutavat mõju.
- (349) Komisjon aktsepteerib, et Paks II on praegu MVM kontsernist õiguslikult sõltumatu. Komisjon oli siiski mures, et selline õiguslik eraldamine on ebapiisav või seda ei oleks võimalik säilitada ilma asjaomaste täiendavate tagatisteta. Komisjon tundis muret ka Paks II tulevaste võimalike sidemete pärast riigi poolt kontrollitavate energiavaldkonnas tegutsevate ettevõtjatega, mis võiks tugevdada nende mõju Ungari energiaturule.

- (350) Esiteks märgib komisjon, et Ungari meetme eesmärk on Paksi tuumaelektrijaama olemasoleva tuumavõimsuse järkjärguline asendamine ajavahemikus 2025–2037. Eelduste kohaselt on tõepoolest tulemas periood, mil kõik praegu kasutusel olevad neli reaktorit toimivad paralleelselt Paks II reaktoritega; see periood jääb siiski ajavahemikku 2026–2032 ning kogu oma tuumavõimsuse järkjärgulise kasutusel kõrvaldamisega väheneb MVM kontserni turuosa 2037. aastaks märkimisväärselt.
- (351) Teiseks tuleb komisjon meelde (vt põhjendus 102) Ungari väidet, mille kohaselt on MVM kontsern ja Paks II sõltumatud ja mitteseotud järgmistel alustel:
- neid haldavad erinevad valitsusasutused (MVM kontsern riikliku arengu ministeeriumi poolt Hungarian National Asset Management Inc. kaudu ning Paks II peaministri büroo kaudu);
 - ettevõtjate juhatuses ei ole jagatud ega ühiseid juhtkonnakohti;
 - olemasolevate kaitsemeetmetega tagatakse, et ettevõtjad ei vaheta äriliselt tundlikke ja konfidentsiaalseid andmeid;
 - iga äriühingu otsustusõigus on eraldiseisev ja üksteisest eristatav.
- (352) Seda kordas ka MVM kontsern, kes rõhutas, et MVM kontsern ja Paks II on kaks eraldiseisvat elektritootmisettevõtjat, nagu kõik muud konkurendid, ning ei ole põhjust eeldada, et nende vahel toimub koordineerimine või tegevused või need kaks ettevõtjat ühendatakse. Lisaks väidab MVM kontsern, et tema strateegia hõlmab võimalikke investeeringuid, mis võivad tulevikus Paks II-ga konkureerida.
- (353) Kolmandaks tuleb komisjon meelde põhjenduses 117 osutatud Ungari esitatud täiendavat teavet, mille kohaselt on Paks II, tema õigusjärglased ja tütarettevõtjad üksteisest täielikult õiguslikult ja struktuurselt eraldatud ühinemise pädevusteatise lõigete 52 ja 53 tähenduses, ning seda hallatakse, juhitakse ja käitatakse sõltumatult ja eraldi MVM kontsernist ja kõikidest tema ettevõtjatest, õigusjärglastest ja tütarettevõtjatest ning muudest riigi poolt kontrollitavatest ettevõtjatest, kes tegelevad elektrienergia tootmise, hulgimüügi või jaemüügi.
- (354) Komisjon on rahul, et see täiendav teave hõlmab kõiki komisjoni tõstatatud probleeme seoses võimalike tulevaste kontsentratsioonide ja olemasolevate energiaüksuste ühenduste vahel Ungari elektriturul. Puudub võimalus, et Paks II oleks nüüd seotud kas MVM kontserni või muude riigi poolt kontrollitavate ettevõtjatega, ning seega puudub tal ka võimalus suurendada oma turumõju Paksi tuumaelektrijaama praegu toimivate reaktorite käitamise ajal ja mujal.

5.3.8.2. *Uute turuosaliste turule sisenemise takistamine*

- (355) Mis puutub komisjoni kahtlustesse selle kohta, kas uued tootmisvõimsused võivad takistada uute turuosaliste turule sisenemist, rõhutati mõnedes tähelepanekutes, et tuumaelektrijaamasid kasutatakse selleks, et katta suur baaskoormus, mis seatakse prioriteediks võrku sisenemisel, ning tänu madalatele tegevuskuludele on neil ka parem positsioon turu pakkumise poolel.
- (356) Komisjon analüüsis meetme konkurentsivõime muudele turuosalistele nii Ungari turul kui ka naaberriikide turgudel. Samuti on see uurinud konkreetselt Paksi tuumaelektrijaama praegu toimiva nelja reaktori ja Paks II paralleelset käitamist, st kavandatud ajavahemikku aastatel 2026–2032.
- Meetme võimalik mõju Ungari turu suhtes*
- (357) Komisjon tuleb meelde, et Paks II reaktorite 5 ja 6 käitamine on ette nähtud Paksi tuumaelektrijaama reaktorite 1–4 toodetud võimsuse kompenseerimiseks ning viimased kõrvaldatakse kasutuselt vastavalt 2032., 2034., 2036. ja 2037. aasta lõpus ilma täiendava töö ega pikendamise kavandatud väljavaateta (vt põhjendus 10). Paks II kaks uut reaktorit 5 ja 6 kavatakse käivitada vastavalt 2025. ja 2026. aastal. Seda tuumavõimsuste arengut eeldatakse ka MAVIRi avaldatud uuringus 2016. aastal (vt põhjendus 20).

- (358) Komisjon tuletab meelde, et Paksi tuumaelektrijaamas praegu toodetud elektrienergia toodang moodustab 36 % Ungari üldisest elektritarbimisest, mis väheneb põhjenduses 50 nimetatud eeldatava nõudluse kasvu tõttu, ning prognooside kohaselt peaks Paks II toodang tagama sama energiahulga siis, kui Paksi tuumaelektrijaam kasutuselt kõrvaldatakse.
- (359) Võttes arvesse Paks II projekti tootmisvõimsuse asendamise olemust, märgib komisjon, et selleks ajaks, kui Paksi tuumaelektrijaama kõik neli üksust on 2037. aastaks järk-järgult kasutuselt kõrvaldatud, naaseb põhjenduses 50 selgitatud põhivõrguettevõtja prognoositud tulevane puudujääk üldises riiklikus paigaldatud tootmisvõimsuses endisele tasemele (vt ka põhjenduse 108 joonis 7), st Paks II 2,4 GW tootmisvõimsus ei too kaasa Ungari paigaldatud tuumavõimsuse kogumahu pikaajalist suurenemist.
- (360) Samuti märgib komisjon, et elektrienergia tootmisseedmetega seotud käimasolevate investeeringute või uute heakskiidetud investeeringute nimekiri on üsna lühike (vt põhjenduse 51 tabel 2). Arvestades neid andmeid, leiab komisjon, et Ungari jätkab pärast praegu toimiva Paksi tuumaelektrijaama nelja reaktori kasutuselt kõrvaldamist tegutsemist olulise netoimportijana.
- (361) Nagu on selgitatud eespool põhjenduses 93, väitis Ungari, et NERA analüüsi kohaselt peaks teatatud meetme puudumisel Paks II võimaldatavat 2,4 GW võimsust tagama kaubanduslikud avatud tsükliga gaasiturbiiniga elektrijaamad ja kombineeritud tsükliga gaasiturbiiniga elektrijaamad. Isegi Paks II korral on turul ruumi uuele gaasiga seotud või muule tootmisvõimsusele. NERA uuring näitab, et hoolimata tuumaelektrijaama Paks II suurema osa tootmisvõimsuse asendamisest uue gaasitootmisvõimsusega Ungaris, jääks riik suurel määral sõltuvaks elektrienergia impordist.
- (362) Seoses võimalike tehnoloogiate kasutamisega lisaks tuumaelektrijaamale Paks II tuletab komisjon meelde Ungari väidet, et taastuvatel energiaallikatel põhinevate elektrijaamade kehtivad ja varasemad turule sisenemise otsused sõltuvad pigem olulisel määral valitsuse toetusprogrammide, mitte turuhindadest (vt põhjenduse 107 punkt a). Komisjon tunnistab, et Ungari riiklikus energiastrateegias⁽¹⁴⁴⁾ nähakse oma energiakasutuse struktuuris ette taastuvenergia vastavalt liidu 2020. aasta kliima- ja energiapakatile,⁽¹⁴⁵⁾ taastuvenergia direktiivis⁽¹⁴⁶⁾ kehtestatud riiklikele taastuvenergia eesmärkidele ja 2030. aasta kliima- ja energiapoliitika raamistiku⁽¹⁴⁷⁾ põhieesmärkidele. Komisjon märgib, et taastuvenergia tehnoloogiate muutuvkulud⁽¹⁴⁸⁾ on kütusest sõltumatu olemuse tõttu tavapäraselt madalamad võrreldes tuumatehnoloogia omadega. Võttes arvesse ka eespool nimetatud Euroopa ja riiklike taastuvenergia eesmärgi ja kohustusi, ei ole Ungari erandlik seoses toetusmehhanismide kasutuselevõttuga, et käivitada uusi elektrijaamu, mis toodavad elektrienergiat taastuvatest energiaallikatest. Komisjon märgib, et osa Ungari taastuvenergia kavast METÁR on olnud toimiv alates 2017. aasta jaanuarist,⁽¹⁴⁹⁾ samas kui kava muud osad, mis on seotud taastuvenergia suuremate tootjatega, ootavad praegu komisjonilt riigiabi heakskiitmist.
- (363) Komisjon tuletab meelde, et vastavalt MAVIRi avaldatud 2016. aasta uuringule (vt põhjendus 20), on praegune kivisüsi (pruunsüsi) põhinev elektritootmine (vt põhjenduse 43 joonised 1 ja 2) ajavahemikuks 2025–2030 järk-järgult kasutuselt kõrvaldatud, mis võimaldab kasutusele võtta täiendavad seadmed, eriti kui põhjenduses 362 nimetatud tehnoloogiate korral on vaja ka täiendava ja paindliku võimsuse koosseksisteerimist.
- (364) Ungari meede on ette nähtud investeerimistoetusena ja pärast seda, kui tootmisüksused on käivitatud, ei anta Paks II-le täiendavat tegevustoetust, mistõttu puutub ta kokku tururiskidega.

⁽¹⁴⁴⁾ Vt põhjendus 20.

⁽¹⁴⁵⁾ http://ec.europa.eu/clima/policies/strategies/2020/index_en.htm

⁽¹⁴⁶⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/28/EÜ, 23. aprill 2009, taastuvatest energiaallikatest toodetud energia kasutamise edendamise kohta ning direktiivide 2001/77/EÜ ja 2003/30/EÜ muutmise ja hilisema kehtetuks tunnistamise kohta (ELT L 140, 5.6.2009, lk 16).

⁽¹⁴⁷⁾ http://ec.europa.eu/clima/policies/strategies/2030/index_en.htm

⁽¹⁴⁸⁾ Elektritootmisüksuse muutuvkulude alusel määratletakse tavaliselt ühe toodetud elektrienergia ühiku lõplik hind.

⁽¹⁴⁹⁾ Teatatud komisjonile SA.47331 (2017/X) alusel vastavalt üldisele grupierandi määrusele (komisjoni 17. juuni 2014. aasta määrus (EL) nr 651/2014 ELi aluslepingu artiklite 107 ja 108 kohaldamise kohta, millega teatavat liiki abi tunnistatakse siseturuga kokkusobivaks (ELT L 187, 26.6.2014, lk 1).

- (365) Elektrienergia hinnad tulenevad peamiselt teataval turul osalevate tootjate marginaalsetest kuludest. Taastuvenergia tehnoloogiad on madalate piirkuludega, sest enamik neist toimivad ilma kütusekuludeta. Tuumatehnoloogial on ka madalad jooksvad kulud ja nn pingereas järgneb tuumatehnoloogia taastuvatele energiaallikatele. Kuigi kütusekulude tõttu on kivisöel töötavate elektrijaamade käitamise piirkulu üldjuhul tunduvalt suurem kui tuumaelektrijaamade oma, saab vähese CO₂-heitega loa hindade korral öelda, et kivisöel töötava elektrijaama tegevuskulud on üldjuhul madalamad kui kombineeritud tsükliga gaasiturbiiniga elektrijaamade omad. See tähendab, et suuremate tegevuskuludega tehnoloogiad võivad hindu tõsta, mistõttu tuumaenergia olemasolu energiakasutuse struktuuris iseenesest ei suurenda elektri hindu Ungaris ning tuumaenergia on pigem hinnavõtja kui hinnaseadja.

b) *Meetme võimalik piiriülene mõju*

- (366) Nii Ungari kui ka mitmed huvitatud isikud märkisid, et hinnatav energiaturg on peamiselt heade vastastikuste ühenduste tõttu suurem kui üksiku riigi territoorium ning meede toob endaga kaasa konkurentsimoonutused, mis mõjutavad vähemalt Ungari lähedal asuvaid liikmesriike.
- (367) Komisjon märgib, et vastavalt käesoleva otsuse põhjenduse 49 joonisele 5 on näha, et Ungari elektrienergiakaubanduse impordi ja ekspordi suhe on negatiivne peaaegu kõigi naaberliikmesriikide suhtes. Komisjon võtab teadmiseks ka asjaolu, et Ungari on üldine netoimportija; põhjenduse 43 joonisel 1 on näidatud, et ligikaudu 30 % riigi nõudlusest tulenes 2015. aastal impordist, moodustades ligikaudu 13 TWh. Komisjon meenutab, nagu on selgitatud algatamisotsuse põhjenduse 43 joonisel 2, et imporditase on jäänud 2014. aastaga samale tasemele.
- (368) Komisjon leiab, et Ungari moodustab Euroopa Liidus ulatuslikult integreeritud elektrituru, mille ühendussuutlikkus on ligikaudu 75 % kogu paigaldatud omamaisest tootmisvõimsusest. Lisaks sellele, nagu on näidatud põhjenduse 105 tabelites 4 ja 5, suureneb ühendussuutlikkus 2030. aastaks märkimisväärselt, mis võimaldaks kaubavoogude jätkuvat jõudmist Ungari hinnapiirkonda.
- (369) Eespool selgitatud põhjendust 365 peetakse tõeseks ka piiriüleses kontekstis. Tuumaelektrijaama Paks II ehitamine toob kaasa hinna allasurumise Ungari turul, sest Paks II toodetud elektrienergia piirkulu on suhteliselt madal võrreldes alternatiivse võimsusega sellistes avatud tsükliga gaasiturbiiniga elektrijaamades ja kombineeritud tsükliga gaasiturbiiniga elektrijaamades, mis oleks NERA hinnangul muul juhul ehitatud. Samas näitab NERA uuring siiski, et Paks II jätkab hinnavõtjana ning Ungari hinnad püsivad kõrgemal tasemel muude elektrijaamade tõttu. Seepärast on Ungari impordi tootlikkus jätkuvalt kasumlik.
- (370) Komisjon on võtnud arvesse Ungari väiteid seoses Paks II võimaliku mõju kohta laiaulatuslikumas turusituatsioonis. Nagu on selgitatud põhjenduses 112, näitab NERA hinnang vahetute naaberriikide turgude kohta, millega Ungari on praegu ühendatud (Ungari + Slovakkia + Rumeenia), et MVM kontserni ja Paks II kombineeritud turuosad Ungari + Slovakkia + Rumeenia ühendatud turul ei ületaks 20 % (vt põhjenduse 112 joonis 10).
- (371) Seoses muude naaberturgudega eeldatakse, et uue Paks II mõju on väiksem seepärast, et turud ei ole ühendatud nende hinnatsoonidega ning nende liikmesriikide suhtes esineb piiratud (olemasolev ja kavandatud) ühinemissuutlikkus (vt tabelid 3 ja 4).

c) *Paksi tuumaelektrijaama ja Paks II paralleelse toimimise võimalik mõju*

- (372) Nagu on selgitatud põhjendustes 98–99 ja 241–244, võib tuumaelektrijaamade ehitamine mitmel põhjusel tuua kaasa viivitusi, mis pikendavad ehitamisele kuluvat aega. Komisjon tunnistab, et projekti rakendamine on võrreldes esialgse ajakavaga juba märkimisväärselt hilinenud, [—]. Lisaks sellele esineb põhjenduse 99 tabeli 3 kohaselt JSC NIAEPi pakutud tehnoloogia korral keskmiselt kaks aastat kestvaid viivitusi töövõtja koduturul Venemaal, kus ta on rajanud enamiku oma jaamadest. Need viivitused on oluliselt suuremad, kui projekt teostatakse väljaspool Venemaad (Indias kuni seitse aastat). Ungari väidab, et Paks II on eeldatavasti Euroopa Liidu esimene VVER III+ põlvkonna tehnoloogiat rakendav tuumaelektrijaam, kus tuleb täita kõrgeimaid tuumaohutusnõudeid ja kus projekti tehniliselt

vabastatud osa tuleb teostada hanke korras kooskõlas ELi hanke nõuetega. On mõistlik eeldada, et see võib põhjustada täiendavaid viivitusi. Seepärast leiab komisjon, et Paksi tuumaelektrijaama kõigi nelja reaktori ja tuumaelektrijaama Paks II mõlema reaktori algselt määratud kuueaastane paralleelne tööperiood väheneb eeldatavasti märkimisväärselt. Lisaks võib olemasolevate ja uute reaktorite käitamise teavat kattumist (reaalselt ajas üsna piiratud järgnevalt esitatud põhjustel), avaldades ilmset mõju omamaisele turule, pidada proportsionaalseks tarnekindluse eesmärkide ja Paksi tuumaelektrijaama reaktorite dekomisjoneerimise hoolika ettevalmistamise vajaduse seiskohast, võttes arvesse, et tuumaenergia tootmisvõimsused moodustavad üle 50 % Ungari omamaisest elektrienergia tootmisest.

- (373) Igal juhul tuleb komisjon meelde NERA uuringu tulemusi (vt eelkõige põhjenduse 108 joonis 7), mis näitavad, et isegi Paksi tuumaelektrijaama ja Paks II paralleelse toimimise ajal (ajavahemikus 2025–2037) ei suuda riigisisesed tuumaelektrijaamad rahuldada eeldatavalt suurenevat riiklikku tippnõudlust, sest täiendav taastuvenergia ja gaasi väljundvõimsus koos tuumaenergia omaga jääb alla prognoositavat riigisest nõudlust (tähistatud musta joonena joonisel 7). Uuringus leitakse, et see esineb peamiselt seepärast, et Ungaris on praegu tarnete puudujääk ning riigil tuleb importida märkimisväärsed elektrienergia koguseid. NERA selgitab, et see puudujääk kasvab ajavahemikus 2015–2025 veelgi, sest prognooside kohaselt suureneb Ungari elektrienergia nõudlus märkimisväärselt kuni 2040. aastani ning Ungari suuruselt teine pidevalt toimiv tuumajaam (Mátra tuumajaam – vt põhjenduse 43 joonised 1 ja 2) on kavas sulgeda ajavahemikus 2025–2030, nagu on ette nähtud põhivõrguettevõtja uuringus (vt põhjendus 20).
- (374) Sellest tulenevalt on süsteemis vaja kasutada lisaks nimetatud tuumaenergia, taastuvenergia ja gaasipõhisele võimsusele riigisest või imporditud võimsust, et rahuldada riigisene nõudlus ja tagada süsteemi stabiilsus võimsuse eeldatava puudujäägi korral. Samuti on vaja tagada täiendav võimsus ENTSO-E poolt ette nähtud kohustusliku reservi loomiseks (vt põhjendus 50).
- (375) Lisaks meenutab komisjon, nagu on selgitatud põhjenduses 105, et Ungari niigi suur vastastikune seotus naaberriikidega suureneb veelgi uute võrkudevaheliste ühenduste tulemusena, mis hakkavad toimima ajavahemikus 2016–2021 Slovakkia (2×400 kV ja 1×400 kV) ja Sloveenia (1×400 kV) vahel, st ammu enne Paks II kahe uue üksuse käivitamist. Komisjon leiab, et need uued ühendused, millele Ungari viitab, parandavad tõenäoliselt piiriüleste kaubandusvoogude, eriti impordiga seotud kaubandusvoogude kättesaadavust.
- (376) Nagu on kirjeldatud põhjenduses 369, arvestas komisjon ka NERA uuringu tulemustega, mille kohaselt eeldatakse, et tuumatehnoloogia jääb pigem hinnavõtjaks kui hinnaseadjaks isegi Paksi tuumaelektrijaama ja Paks II samaaegsel käitamisperioodil, mil tuumatehnoloogia tõenäosus olla hinnaseadja jääb alla 5 % kõikide tundide lõikes (vt põhjenduse 113 joonis 11).

5.3.8.3. *Hulgimüügituru likviidsusrisk*

- (377) Nagu on näha jaotises 2.6, sooritatakse Ungari elektrienergia hulgimüügisektori kõige tavalisemad tehingud kahepoolsete elektrienergia ostulepingute sõlmimise kaudu ja HUPX ei ole veel piisavat likviidsust taganud. Komisjonil olid esialgsed kahtlused seoses sellega, et stsenaariumi korral, kus dominantne tarnija (MVM Partner) ja uue tootmisvõimsuse (Paks II) märkimisväärne kogus kuuluvad samale üksusele (Ungari Vabariik), võivad turud muutuda vähem likviidseks, sest kaasatud turuosalisel võivad piirata turul kättesaadavate pakkumiste arvu.
- (378) Samuti leidis komisjon, et sõltuvalt sellest, kuidas uute reaktorite toodetud elektrienergiat turul müüakse, võib see likviidsust märkimisväärselt mõjutada ning allpool asuvate konkurentide kulusid suurendada, piirates nende konkurentsialast juurdepääsu olulisele sisendile (sisendi sulgemine). See võib juhtuda siis, kui tuumaelektrijaamas Paks II toodetud elektrienergiat müüakse peamiselt pikaajaliste lepingute alusel üksnes teatud tarnijatele, viies Paks II turujõu tootmisturult üle jaemüügiturule.
- (379) Paks II ja riigile kuuluvate käitajate vaheliste seoste välistamine jaemüügiturul, nagu on selgitatud põhjenduses 353, aitas lahendada mõningad komisjoni mured.

- (380) Komisjon märgib, et Ungari kinnituse kohaselt, nagu on selgitatud põhjenduses 118, on Paks II elektritootmisega kauplemise strateegia kaubandusliku kasumi optimeerimise strateegia, mida teostatakse kaubandusliku kauplemise korra alusel, mis on sõlmitud läbipaistva kauplemisplatvormi või vahetuse teel arveldatud pakkumiste alusel.
- (381) Eelkõige kinnitas Ungari, et selline kauplemisstrateegia (välja arvatud Paks II omatarbimine) töötatakse välja järgmiselt:
- a) Paks II müüks vähemalt 30 % kogu oma elektritoodangust HUPXi järgmise päeva, päevasisesel ja futuuriturul. Muid sarnaseid elektribörse võib kasutada vastavalt komisjoni talituste kokkuleppele või nõusolekule, mis antakse või mille andmisest keeldutakse kahe nädala jooksul Ungari riigiasutuse taotluse laekumisest.
 - b) Ülejäänud Paks II elektrienergia kogutoodangu müüb Paks II objektiivsetel, läbipaistvatel ja mittediskrimineerivatel alustel enampakkumise teel. Selliste enampakkumiste tingimused määratleb Ungari energeetikasektorit reguleeriv asutus sarnaselt MVM Partnerile kehtestatud enampakkumismäärustega. Ungari energeetikasektorit reguleeriv asutus jälgib ka nende enampakkumiste läbiviimist.
- (382) Komisjon märgib ka seda, et Ungari tagab pakkumiste kättesaadavuse võrdsetel alustel kõikidele litsentsitud või registreeritud ettevõtjatele samadel turutingimustel enampakkumisplatvormil, mida kasutab Paks II, ning et selle platvormi kliiringsüsteem on kontrollitav ja läbipaistev. Ostetud elektrienergia lõpptarbimise suhtes ei kehtestata piiranguid.
- (383) Seepärast on tagatud, et tuumaelektrijaamas Paks II toodetud elektrienergia on hulgimüügiturul kättesaadav kõikidele turuosalistele läbipaistval viisil ning et puudub oht, mille kohaselt tuumaelektrijaamas Paks II toodetud elektrienergia monopoliseeritakse pikaajaliste lepingutega, mis kujutavad endast ohtu turulikviidsusele.
- (384) Sellest tulenevalt leiab komisjon, et meetme praeguses kavandamise etapis on turulikviidsusriski tekkimise tõenäosus väike.

5.3.8.4. *Järeldus konkurentsi moonutuste ja üldise tasakaalustamise kohta*

- (385) Pärast käesoleva otsuse jaotise 5.3 põhjalikku hindamist tunnistab komisjon, et meetme eesmärk on tuumaenergia uute investeeringute edendamine ja sellest tulenevalt järgitakse Euroopa Aatomienergiaühenduse asutamislepingus sätestatud ühise huvi eesmärki, aidates samal ajal kaasa varustuskindluse tagamisele.
- (386) Abi antakse proportsionaalselt. Ungari tagab, et Paks II kompenseerib riigile uue tootmisüksuste eest ning Paks II ei säilita täiendavat kasumit, välja arvatud summas, mis on vältimatult vajalik selle majandusliku toimimise ja elujõulisuse tagamiseks. Komisjon märgib ka, et abisaaja saadud kasumit ei kasutata reinvesteeringuks, et suurendada Paks II võimsust või osta või ehitada uut tootmisvõimsust ilma riigiabi heakskiitmata.
- (387) Lisaks uuris komisjon seda, kas meede võiks osutada takistuseks muud liiki tootmisvõimsuse sisenemisel, eelkõige Paksi tuumaelektrijaama ja Paks II paralleelse toimimise piiratud aja jooksul. Komisjon on seisukohal, et kõik turule sisenemise takistused on piiratud asjaolu tõttu, et põhivõrguettevõtja tuvastatud tulevase üldise paigaldatud tootmisvõimsuse puudujääk võimaldab muude tootmistehnoloogiate (nii taastuvenergiaallikad kui ka kõrge süsinikusisaldusega allikad) turuleviimist sõltumata sellest, kas Paks II on ehitatud või mitte.
- (388) Komisjon uuris ka meetme võimalikku piiriülest mõju, ent samas puuduvad eeldused, et praegu käitatava Paksi tuumaelektrijaama nelja reaktori mõõdetega sarnasel tuumaelektrijaamal Paks II oleks edaspidi suur piiriülene roll isegi siis, kui arvestada Ungari häid ühendusi, kuna Ungari jätkab tegutsemist piirkonna ühe kõrgeima hinnaga netoimportijana. Lisaks oodatavale allesjäänud impordi-/ekspordipuudujäägile leiab komisjon, et Paks II mõju elektrihindade piirkondadele, mis jäävad väljaspoole Ungari otsest naaberpiirkonda, oleks piiratud kauguse ja võrgu piirangute tõttu, mis muudavad Ungaris toodetud elektrienergia kaugemate piirkondade jaoks veelgi kallimaks.
- (389) Komisjon võttis teadmiseks ka järelduse, et Paksi tuumaelektrijaama ja tuumaelektrijaama Paks II paralleelsel käitamisel, mis peaks olema lühem kui algselt kavandatud, ei rahuldata prognoositud kasvavat riigisest tippnõudlust üksnes riiklike elektrijaamade abil.

- (390) Komisjon kordab, et vastavalt Ungari 28. juulil 2016 esitatud kinnitustele on minimeeritud võimalikud turumoonutused, nagu võimaliku turukonsentratsiooni suurenemine ja turulikviidsuse puudumine.
- (391) Seepärast järeltab komisjon, et kõik võimalikud konkurentsimoонutused on piiratud ja tasakaalustatud kindlaksmääratud ühise eesmärgi abil, mida saavutatakse proportsionaalsel viisil, võttes eelkõige arvesse Ungari 28. juuli 2016 esitatud kinnitusi.

6. JÄRELDUS

- (392) Pidades silmas neid kaalutlusi, leiab komisjon, et Ungari teatatud meede hõlmab riigiabi, mis Ungari 28. juuli 2016. aasta muudatuse kohaselt on kooskõlas siseturuga vastavalt ELi toimimise lepingu artikli 107 lõike 3 punktile c.

ON VASTU VÕTNUD KÄESOLEVA OTSUSE:

Artikkel 1

Meede, mida Ungari kavatses rakendada, et toetada rahaliselt kahe uue tuumareaktori rajamist, mida rahastab täielikult Ungari riik ettevõtja MVM Paks II Nuclear Power Plant Development Private Company Limited by Shares („Paks II“) kasuks, kellele need tuumareaktorid kuuluvad ja kes neid käitab, moodustab riigiabi.

Artikkel 2

Meede on kooskõlas siseturuga, mille suhtes kohaldatakse artiklis 3 sätestatud tingimusi.

Artikkel 3

Ungari tagab, et Paks II kasutab tuumaelektrijaama Paks II reaktorite 5 ja 6 käitamisel saadud kasumit üksnes järgmistel eesmärkidel.

- a) Paks II projekti („projekt“) jaoks, mis hõlmab Ungaris tuumaelektrijaamas Paks II asuva kahe VVER tuumareaktori 5 ja 6 arendamist, rahastamist, ehitamist, komisjoneerimist, käitamist ja hooldamist, renoveerimist, jäätmete käitlemist ja dekomisjoneerimist. Kasumit ei kasutata investeringute rahastamiseks tegevuses, mis ei kuulu määratletud projekti reguleerimisalasse.
- b) Kasumi maksmine Ungari Vabariigile (nt dividendide kaudu).

Ungari tagab, et Paks II hoidub (re)investeeringust Paks II tootmisvõimsuse laiendamisse või selle töö ees pikendamisse ning täiendavate tootmisvõimsuste paigaldamisse, välja arvatud seoses tuumaelektrijaama Paks II reaktoritega 5 ja 6. Kui sellised uued investeeringud tehakse, tuleb nende kohta saada eraldi riigiabile antud heakskiit.

Ungari tagab, et Paks II elektritootmisega kauplemise strateegia kaubandusliku kasumi optimeerimise strateegia, mida teostatakse kaubandusliku kauplemise korra alusel, mis on sõlmitud läbipaistva kauplemisplatvormi või vahetuse teel arveldatud pakkumiste alusel. Paks II väljundvõimsusega (välja arvatud Paks II omamaine tarbimine) kauplemise strateegia on järgmine.

Esimene tase. Paks II müüb vähemalt 30 % kogu oma elektritoodangust Ungari elektribörsi (HUPX) järgmise päeva, päevasisesel ja futuuriturul. Muid sarnaseid elektribörse saab kasutada vastavalt komisjoni talituste kokkuleppele või nõusolekule, mis antakse või mille andmisest keeldutakse kahe nädala jooksul Ungari riigiasutuse taotluse laekumisest.

Teine tase. Ülejäänud Paks II elektrienergia kogutoodangu müüb Paks II objektiivsetel, läbipaistvatel ja mitte-diskrimineerivatel alustel enampakkumise teel. Selliste enampakkumiste tingimused määratleb Ungari energeetika-sektorit reguleeriv asutus sarnaselt MVM Partnerile kehtestatud enampakkumismenetlusega [(Ungari reguleeriva asutuse otsus 741/2011)]. Ungari energeetikasektorit reguleeriv asutus jälgib ka nende enampakkumiste läbiviimist.

Ungari tagab, et teise taseme enampakkumisplatvormi haldab Paks II ning et pakkumised ja pakkumused on võrdselt kättesaadavad kõikidele litsentseeritud või registreeritud ettevõtjatele samadel turutingimused. Enampakkumise arveldussüsteem peab olema kontrollitav ja läbipaistev. Ostetud elektrienergia lõpptarbimise suhtes ei tohi kehtestada piiranguid.

Lisaks tagab Ungari, et Paks II, tema ametijärglased ja tütarettvõtjad peavad olema täielikult nii juriidiliselt kui ka struktuuriliselt eraldatud ja nende suhtes kohaldatakse sõltumatut otsustamisõigust ühinemise pädevusteatise lõigete 52 ja 53⁽¹⁵⁰⁾ tähenduses, ning neid hallatakse, juhitakse ja käitatakse sõltumatult ja eraldi MVM kontsernist ja kõikidest tema ettevõtjatest, ametijärglastest ja tütarettvõtjatest ning muudest riigi poolt kontrollitavatest ettevõtjatest, mis tegelevad elektrienergia tootmise, hulgimüügi või jaemüügiga.

Artikkel 4

Ungari esitab komisjonile aastaaruanded artiklis 3 osutatud tegevuse täitmise kohta. Esimene aruanne esitatakse üks kuu pärast Paks II äriotstarbelise käitamise esimese majandusaasta lõppkuupäeva.

Brüssel, 6. märts 2017

Komisjoni nimel

komisjoni liige

Margrethe VESTAGER

⁽¹⁵⁰⁾ Komisjoni konsolideeritud pädevusteatis vastavalt nõukogu määrusele (EÜ) nr 139/2004 kontrolli kehtestamise kohta ettevõtjate koondumiste üle (ELT C 95, 16.4.2008, lk 1).